ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№1 СІЧЕНЬ 2010

Огірки у теплиці

Перець в кулісах

Міні-фіалки

Рубрику веде
Б.І.Дегтярьов,
юрист, зав. відділом правової роботи Профспілки

Син має право на зміну виду пенсії

Маю сина 27 років, інвалід з дитинства довічно, який одержує пенсію у розмірі 71 грн.

У 2003 році помер його батько, який отримував пенсію у розмірі 250 грн.

Чи можна замінити сину пенсію з інвалідності на пенсію у разі втрати годувальника, тобто його батька?

Н.М. Оронько,
м. Городня Чернігівської обл.

Згідно із статтею 36 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсія у разі втрати годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого, в тому числі і членам сім'ї, які були на його утриманні.

До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, належать особи, зазначені в частині другій цієї статті, якщо вони були на повному утриманні померлого годувальника або одержували від нього допомогу, що була для них постійним джерелом засобів до існування.

Ваш син, що є пенсіонером з інвалідності, для якого допомога померлого годувальника також була постійним й основним джерелом засобів до існування, як член сім'ї померлого має право, за його бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Пенсія у разі втрати годувальника призначається у розмірі:

* на одного непрацездатного члена сім'ї – 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника;

* на двох та більше непрацездатних членів сім'ї – 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним.

Відповідно до статті 45 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" переведення з одного виду пенсії на інший здійснюється з дня подання заяви з усіма потрібними документами.

За Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсії відповідно до цього Закону до заяви про призначення пенсії у разі втрати годувальника додаються, зокрема, документи про місце проживання заявника; свідоцтво про народження або паспорт особи, якій призначається пенсія; документи, що засвідчують родинні стосунки члена сім'ї з померлим годувальником; свідоцтво органу реєстрації актів громадського стану (РАГСу) про смерть годувальника.

За документ, що засвідчує факт перебування на утриманні померлого годувальника непрацездатних членів сім'ї, приймаються довідки уповноважених органів з місця проживання (реєстрації), у тому числі органів місцевого самоврядування, про спільне проживання з годувальником на момент його смерті.

За неможливості надати такі документи факт перебування на утриманні померлого годувальника, одержання від померлого годувальника допомоги, яка була постійним і основним джерелом засобів до існування, а також втрати джерела засобів до існування встановлюється у судовому порядку.

Є право на такі пільги

Працюю у кістково-туберкульозному санаторії. Чи я маю якісь пільги у зв'язку з виходом на пенсію?

О.А. Подолян,
с. Вільні Хутори Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл.

Як видно із змісту листа, мова йде про зарахування стажу роботи у подвійному розмірі для призначення пенсії.

Статтею 60 Закону України "Про пенсійне забезпечення" у редакції Закону №1110-IV від 10.07.2003 р. передбачено, що робота в лепрозорних та протичумних закладах охорони здоров'я, у закладах (відділеннях) з лікування осіб, заражених вірусом імунодефіциту людини або хворих на СНІД, в інших інфекційних закладах охорони здоров'я, у патолого-анатомічних та реанімаційних відділеннях закладів охорони здоров'я, а також у психіатричних закладах охорони здоров'я зараховується до стажу роботи у подвійному розмірі.

У відповідності з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.07.1995 р. №133 "Про затвердження Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб" туберкульозні (протитуберкульозні) заклади охорони здоров'я віднесено до інфекційних, де лікується зазначена категорія хворих на туберкульоз – інфекцію, яка передається повітряно-крапельним шляхом.

Крім того, згідно із статтею 1 Закону України "Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз", до протитуберкульозних закладів віднесено спеціалізовані заклади охорони здоров'я, що здійснюють діагностику туберкульозу та надають лікувально-профілактичну (стаціонарну й амбулаторну) допомогу хворим на туберкульоз (протитуберкульозні диспансери, лікарні, відділення, кабінети, науково-дослідні інститути, денні стаціонари, санаторії, тощо).

Наказом МОЗ від 13.04.2004 р. №195 "Про визначення спеціалізованих санаторіїв Міністерства охорони здоров'я України" затверджено перелік спеціалізованих санаторно-курортних закладів, у тому числі й санаторії з лікування туберкульозу органів дихання, сечостатевої системи, очей та кістково-суглобового туберкульозу, які підпорядковані МОЗ України.

Якщо санаторій, у якому ви працюєте, належить до вищеперелічених закладів, ви маєте право на зарахування стажу роботи в цьому закладі у подвійному розмірі для призначення пенсії.

Санаторно-курортний комплекс "Моршинкурорт"

вул. 50-річчя УПА, 11,
м. Моршин, Львівська обл., 82482
Відділ маркетингу та реалізації путівок: 8(03260) 6-05-00
e-mail: skk_morshyn@ukrpost.ua

Курорт "Моршин" – один з найвідоміших гастроентерологічних курортів України та зарубіжжя. Основним курортним лікувальним фактором є сульфатно-магнієві мінеральні води. Тут ефективно лікують захворювання органів травлення, особливо печінки та жовчовивідних шляхів, кишківника, різноманітні алергійні стани, порушений обмін речовин.

Показання до лікування:

• хронічні гепатити, холецистити, холангіти, панкреатити без схильності до загострення;

• дискінезії жовчовивідних шляхів і кишківника; • хронічні гастрити з пониженою, підвищеною і нормальною кислотністю; • хронічні гастродуоденіти в стадії ремісії;

• виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки в стадії ремісії; • хронічні коліти, ентероколіти; • хвороби оперованого шлунка; • стан після холецистектомії і перенесеного вірусного гепатиту; • хвороби обміну речовин (цукровий діабет, сечокислі діатези, ожиріння та інші); • **супутні захворювання:** остеохондрози, гінекологічні захворювання, захворювання сечостатевої системи (в т.ч. сексуальні розлади у чоловіків), опорно-рухового апарату, неврози, а також реабілітація потерпілих від аварії на ЧАЕС (дорослі і діти з батьками).

В арсеналі лікування: ***вживання мінеральних вод джерел*** №1, №6 та №4; ***мінеральні ванни, душі:*** гідролазерний, циркулярний, висхідний, душ Шарко; ***кишкові зрошення***, гінекологічні зрошення та спринцювання мінеральною водою; ***грязелікування:*** електрофорез з грязю, грязеві ректальні та вагінальні тампони; озокеритолікування; масаж (звичайний, гінекологічний, простати); ***підводний душ-масаж***, релакс-масаж; ***фітотерапія; психотерапія; інгаляції:*** масляні, з відваром лікарських трав, лужний і мінерально-евкаліптовий аерозолі; лікування імпотенції методом від'ємного локального тиску; ***стоматологічне лікування;*** лікувальна фізкультура і механотерапія; широкий комплекс фізіотерапевтичного лікування; ***лабораторні методи дослідження:*** клінічні, біохімічні, бактеріологічні, імунологічні, цитологічні; ***функціональні методи дослідження:*** УЗД, ЕКГ, ГФС, РВГ та інші; консультації лікарів вузьких спеціальностей.

Харчування: триразове дієтичне, відповідно до захворювань органів травлення, нирок, обміну речовин.

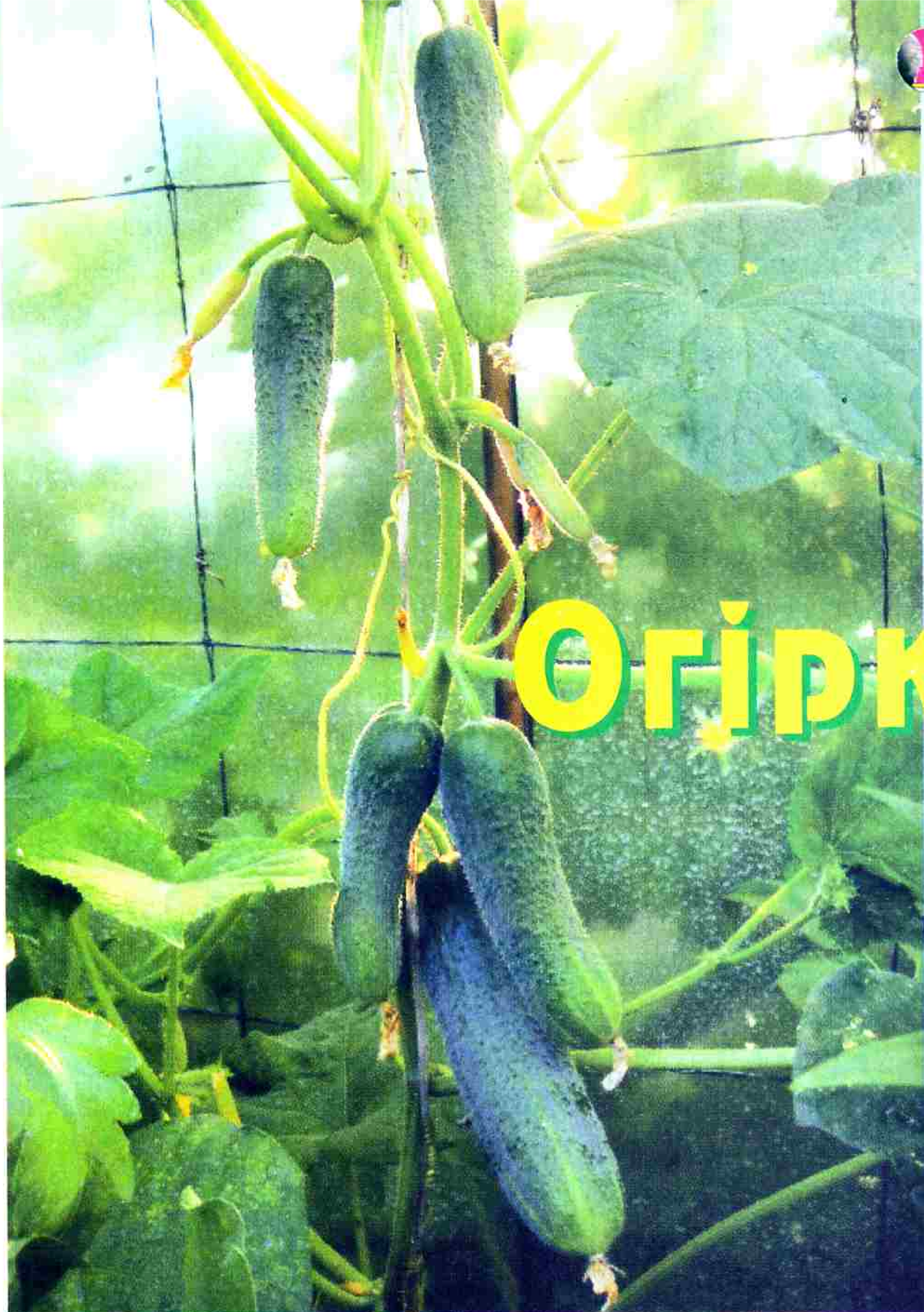
Проживання: в одно- і двомісних номерах з усіма зручностями, одно-, дво- і трикімнатних "люксах" (підвищеної комфортності).

Санаторно-курортний комплекс "МОРШИНКУРОРТ", до складу якого входять санаторії: **"Світанок", "Дністер", "Перлина Прикарпаття", "Лаванда", "Черемош"**, радо зустріне вас на курорті "Моршин". Наші висококласні спеціалісти докладуть усіх зусиль для відновлення вашого здоров'я.

Усі перелічені санаторії розміщені в центральній частині курорту "Моршин", серед прадавнього екологічно чистого лісопарку, на відстані 200–300 м від бювету мінеральних вод та бальнеолікарні.

Місцезнаходження курорту "Моршин": 85 км від Львова, 14 км від ст. Стрий Львівської залізниці.

Їхати: до ст. Львів або Стрий. Далі з центрального вокзалу: маршрутним таксі до м. Моршин.

Огірки у теплиці

Всі знають, що огіркам потрібний пухкий, родючий ґрунт. Для них набагато важливіший теплий ґрунт, ніж тепле повітря. Тому їх треба висівати так, щоб під шаром ґрунту 15–18 см знаходилося біопаливо, найкраще – гній. Але можна використовувати напівперепрілий компост, зелену траву, листя і навіть зім`яті газети. Дуже добре мульчувати ґрунт перед висаджуванням огірків гранітним щебенем, керамзитом, камінцями. За день така мульча нагрівається, а вночі віддає тепло.

Намагайтеся відкривати теплиці якомога раніше. Рано вранці різниця між температурою в теплиці без підігріву й надворі становить лише 1–2°,а вже до 9 годин ця різниця доходить до 10–20° і починається різке падіння температури. Якщо ви в цей час відкриваєте теплицю – от вам і умова для появи гіркоти в огірках. Це стосується й огірків на вкритих грядках: піднімайте плівку якомога раніше, а накривайте її й закривайте теплиці до того, як повітря почне остигати й з'явиться відчуття прохолоди.

Огірки протягом усього періоду вегетації потрібно добре напувати й годувати. Я поєдную полив зі слабким підживленням, один–два рази на тиждень слабким розчином мінерального добрива, попелу або гною, пташиного посліду або зброджених бур'янів, чергуючи мінеральні й органічні підживлення. При використанні мінеральних добрив розчиняю у воді по 0,5 ст. ложки сечовини, калійної селітри, одинарного суперфосфату (або 3 ст. ложки нітроамофоски чи іншого добрива, що містить всі три основні поживні елементи) у 10 літрах води й рівномірно поливаю ґрунт під посадками з лійки.

Коли використовую попіл, то напередодні заливаю його окропом, настоюю ніч, а вранці доливаю водою з розрахунку 0,5 склянки попелу на 10 л води. Якщо ж застосовую гній, то розбавляю його водою у співвідношенні 1:20, пташиний послід 1:40, настій бур'янів 1:10. Щоб ситечко лійки не засмічувалося, бур'яни й гній попередньо набиваю в капронову панчоху і замочую її у воді: гній і послід на 3–4 дні, а бур'яни на 10–14 днів перед використанням. Гній і бур'яни постійно додаю в бочки, а старі панчохи з бур'янами й гноєм закопую під деревами в канавки по периметру крони дерева на два штики лопати. Це дуже непогане підживлення для дерев.

Перед самим цвітінням огірки корисно злегка "підсушити", тобто не поливати 10–12 днів. Ця екстремальна ситуація стимулює рослину швидше зацвісти, причому збільшується кількість жіночих квіток на запилюваних бджолами рослинах. Під час цвітіння повітря в теплиці не повинно нагріватися вище 35°, інакше пилок стерилізується і запилення не відбудеться. Багато хто, аби приваблити у теплицю бджіл, обприскує рослини слабким розчином меду у воді. Мої спостереження показали, що такий захід набагато більше залучає мух і ос, ніж бджіл. Для залучення бджіл краще саджати в теплиці з огірками одну–дві рослини-медоноси: огіркову траву, кріп тощо.

Посадки кропу в огірках корисні ще й тому, що його запах відлякує павутинного кліщика – мікроскопічну листососну комаху, непомітну без лупи, що знаходиться з нижнього боку листка. Перевірте з лупою листки огірків, особливо ті, на нижньому боці яких з'явився сріблястий наліт. Якщо виявите кліщів, то обприскайте нижні сторони листків настоєм цибулевих і часничних стрілок (400 г на 10 л води: дрібно нарізати стрілки й настояти в закритому посуді 3–4 години, процідити й відразу ж використовувати. Або піввідра цибулевих лушпайок залити 10 л гарячої води, накрити, настояти протягом доби, процідити, додати ще 10 л води й обприскати рослини. Залишки стрілок і лушпайки розкидати під посадками огірків. Можна використовувати й відвар або настій тютюну, але тільки тоді, коли ще немає плодів: 400 г тютюнового пилу залити 10 л гарячої води, настояти добу, процідити, додати ще 10 л води й обприскати. Для кращого прилипання додають 40 г господарського мила. Можна використовувати й чорнобривці – не тільки проти листогризучих комах, але й проти грибкових хвороб. Для цього піввідра чорнобривців заливають 10 л води, додають 40 г господарського мила й обприскують.

Можна обприскати листки знизу просто концентрованим розчином господарського мила. Зазвичай, щоб одержати у бджолозапильних огірків велику кількість жіночих квіток, доцільно вжити таких додаткових заходів. По-перше, не користуватися свіжим, тобто торішнім насінням, а брати насіння дво-чотирирічної давності. Подруге, насіння перед посівом прогрівають протягом місяця на батареї за температури 25–30°С або близько години замочують у термосі з гарячою (45–50°) водою. Таке замочування ще й знезаражує насіння. Щоб одержати смачні й солодкі огірки, я замочую його в молоці. Після цього злегка підсушую й відразу висіваю. По-третє, у підрослих рослин над 3–4-им листком відщипую верхівку, щоб стимулювати ріст бічних пагонів, на яких переважно з'являються жіночі квітки (вони відразу ж мають маленькі огірочки, а в чоловічих квіток їх немає).

Стимулює появу жіночих квіток і вуглекислий газ, який виділяє, зокрема, гній і зброджені бур'яни. Посеред рослин огірків розставляють миски з водою, у якій розведено гній і зброджені бур`яни. Крім того, нестача води пе-

ред цвітінням також сприяє зав'язуванню жіночих квіток.

Для самозапильних партенокарпічних огірків всі ці "хитрування" не потрібні, тому що вони переважно цвітуть жіночими квітками. У цьому полягає одна з їхніх біологічних особливостей.

Огірки поливають перед закриттям теплиць, перш ніж почне знижуватися температура, обов'язково теплою водою (не нижче +20–22°). Варто лити воду під корінь рослин, щоб не розмивати ґрунт. Для поливання дуже зручно зробити лійку з дволітрових пластмасових пляшок. Треба відкрутити кришку й зробити додатково кілька бічних отворів гарячим товстим цвяхом приблизно на одній третині верхньої частини пляшки. Потім відрізати дно й заглибити пляшку в ґрунт на одну третину горлечком вниз. Воду можна лити струменем у цю ємкість. Вода з неї разом з підживленням просочується в ґрунт на потрібну глибину. Такі ємкості треба ставити по центру між чотирма рослинами, якщо огірки ростуть у два ряди. Коли ж вони ростуть в один ряд, то ставте пляшки через дві рослини. Корінь швидко витягується у бік напувалки.

Огірки не рекомендується розпушувати й полоти. Бур'яни краще зрізувати за рівнем ґрунту (крім мокриці – її можна видирати, виривати, тому що коренева система в неї розташована на глибині лише 2–3 см).

Чому даються такі рекомендації? Справа в тім, що сисні волоски в корінні гарбузових рослин дуже слабкі, вони легко обриваються за найменших зсувів ґрунту і більше на цих корінцях не відновлюються, а тому розпушування й прополювання завдають шкоди огіркам. Якщо ґрунт ущільнюється після поливання або утворюється кірка, найкраще поливати через лійку, а ґрунт замульчувати. Огіркам потрібний не тільки помірно зволожений ґрунт, але й вологе повітря. Якщо поливати огірки не по ґрунту, а через лійки, вологість повітря буде недостатньою, тому можна або вранці обприскувати по внутрішній поверхні плівку теплиці, або ставити в ній бочку з водою. Вода в ній нагрівається, випаровування достатнє, а теплою водою ви увечері поливаєте рослини. Оскільки ємкість велика, то маса води, поступово остигаючи, віддає тепло в теплицю, згладжуючи різке коливання температури між ніччю і днем. Наповнювати водою таку бочку можна тільки вранці. Отже, бочка з водою в теплиці виконує відразу кілька корисних функцій.

Не перезволожуйте огірки! Їх краще добре полити (5 л під рослину) лише один раз на тиждень, ніж щодня розпилювати по грядці по 1–2 лійки. Такий полив нічого не дає, тому що волога не проникає на глибину, а змочує тільки верхній шар ґрунту, що призводить до перезволоження повітря в теплиці та швидкого росту мокриці.

Перезволоження теплиць загрожує й появою грізного захворювання огірків – несправжньої борошнистої роси (пероноспорозу), яке проявляється на верхньому боці листків у вигляді жовтувато-зелених плям. Іноді й молоді листки набувають мозаїчного забарвлення. На нижньому боці листків утворюється сіро-фіолетовий наліт, що за сильного розвитку хвороби може стати майже чорним. Плями поступово збільшуються, зливаються й покривають всю поверхню листків. Вони буріють, засихають, стають ламкими, кришаться. Несправжня борошниста роса огірків поширюється дуже швидко й може знищити всі рослини в теплиці протягом трьох--чотирьох днів.

Тільки-но з'являться перші ознаки цього грибкового захворювання, терміново припиніть полив днів на десять–дванадцять, добре провітрюйте теплиці (але пам'ятайте, що огірки бояться протягів), замульчуйте ґрунт сухим торфом або тирсою, сухою травою. Листя, особливо з нижнього боку, вимийте рожевим розчином марганцевокислого калію й по вологій поверхні розпорошіть попіл. Перед цим обірвіть і спаліть усі хворі, ті, що засихають, листки, бо спори гриба розлітаються й заселяють здорові листки. Допомагає й обприскування 1%-ною бордоською рідиною, особливо нижніх боків листя. Після обприскування три тижні не можна їсти огірки.

У перезволожених теплицях, де поливають щодня увесь ґрунт, до того ж стоять бочки з водою, у холодну погоду поява несправжньої борошнистої роси практично неминуча. Є сорти, стійкіші проти цієї хвороби, і менш стійкі. Перезволоження призведе до захворювання всіх сортів.

Інше грибкове захворювання огірків – борошниста роса. Воно починається з появи на верхній стороні листя округлих білих борошнистих плям, які, збільшуючись, переходять і на нижню сторону листків і стебла. Листя передчасно засихає. Хвороба розвивається за умов високої (90%) вологості повітря і пониженої температури (нижче 20°). За появи перших ознак захворювання потрібно здійснити обприскування колоїдною сіркою (60 г на 10 л) води або розчином попелу з милом. Спробуйте обприскати рослини розчином йоду (5 мл на 10 л води).

На кущах смородини таке обприскування допомагає позбутися борошнистої роси стопроцентно. Йод не отруйний, тому огірки можна їсти. Обприскування можна повторити через тиждень.

Протягом двадцятилітньої практики вирощування огірків я випробував десятки сортів та гібридів вітчизняної й закордонної селекції: китайський кімнатно-тепличний, універсальний, Шандунь, Датський ранній, хворобостійкий, ґрунтово-тепличний Галлі, високотоварний німецький, салатно-засолювальний Сільвер, японський ранній ґрунтово-плівковий, урожайний Санрайз, англійський теплично-кімнатний, високоурожайний Дороті Грайв та багато інших.

З-поміж вітчизняних віддаю перевагу Ніжинському 12, Далекосхідному 27, Роднічку. Вирощую й інші, сучасні сорти.

На фото – гібрид Примадонна F_1. Новий самозапильний, скоростиглий, високоврожайний гібрид з переважно жіночим типом цвітіння. Один з найбільш ранніх для закритого ґрунту. Плоди чудових смакових якостей: дрібногорбкуваті, гарної форми, хрумкі й ароматні. Придатні для консервування, довго зберігаються. За дбайливого догляду врожайність у теплиці – до 28 кг з квадратного метра. Ідеально підходить для раннього ринкового продажу.

М.М. Цеков,
м. Путивль, Сумська обл.

ДІМ·САД·ГОРОД **№1** **2010 р.**
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

Кулісний спосіб вирощування перцю

Спека минулого сезону негативно вплинула на деякі сорти перців, розсаду яких було висаджено у відкритий ґрунт. Багато читачів журналу цікавляться такими питаннями, як обпадання квіток на перцях. Це відбувається через те, що їхнє цвітіння, запилення й утворення зав'язей припадає на дуже спекотний період і відбувається за умов низької вологості повітря. Хоча в нашому регіоні сильна спека чергувалася спочатку з тихими дощами, а потім і з дощами зі шквалистим вітром, і навіть градом особливо в липні, все ж вона дала про себе знати.

Щоб уберегти рослини на своїй ділянці, торік ми вирішили випробувати кулісний спосіб вирощування, зокрема для перцю. Враховувався той фактор, що він в період цвітіння дуже полюбляє вологу. Томати "бояться" вогкості, до того ж з перцем вони однієї родини – пасльонових. Відтак можуть передаватися хвороби при високій вологості з одних рослин на інші, особливо фітофтороз. Саме тому томат для цього способу вирощування не підходить.

Ратунда

Як куліси висіяли густо силосну кукурудзу (3–4 рядки з міжряддями 12–16 см із відстанню між рослинами в рядках 4–5 см). Все це зайняло 40–45 см. Між двома такими смугами кукурудзи, з проміжком близько 2 м, висадили 3 рядки розсади перцю (тільки одного сорту). Від кукурудзи відступали на 40 см, щоб її довгі листки не могли за сильного вітру "пестити" перець. Потім, коли кукурудза викинула волоті й запилилися качани, ми її зрізали до качанів, аби не створювався надмірний затінок. Зрізану кукурудзу використовували на корм худобі.

Кулісний спосіб вирощування має кілька переваг перед суцільним способом висаджування розсади:

1. Захист від панівних, шквалистих вітрів і граду.

2. Гарний захист кореневої системи й усієї рослини від палючого сонця.

3. Створюється парниковий ефект під час поливу або після дощу.

4. Виключається перезапилення із сусіднім сортом.

Хочу зазначити, що перець, висаджений таким способом, дав більший урожай, ніж той, який вирощували "під відкритим сонцем". Було приємно насолоджуватися результатами цього випробування. Якщо в попередньому сезоні було висаджено для проби тільки кілька

Самоцвіт

Шоколит Світ

Олівія

Золотий фазан, Патриція, Афродіта, Олівія та Богдан

тового кольору плоди в сорту Бузковий туман (одразу із зав'язі). З ясно-зеленого у вишнево-коричневий колір перетворюються плоди сорту Лайлак Белл, а Шоколит Світ стають шоколадними.

Щоб порівняти дивовижні сорти перцю щодо розміру плодів, наведу такі характеристики. Бонетта – дуже ранній сорт для ринку й домашніх потреб. Кущі обвішані різнобарвними плодами. Всі вони в технічній стиглості світло-кремові, а потім повністю червоніють. Плоди вирівняні, з товстими, солодкими стінками. Прекрасні як свіжими в салатах, так і для консервування.

Гігант Китаю і Баранячий ріг

сортів перців, то минулого року ми висадили всі сорти кулісним способом.

Як на подіумі, красувалися в кулісах плоди сортів Мир, Айвенго та Білозірка і величезні жовті плоди сортів: Олівія, Афродіта, Патриція, Богдан, Цитрина й Золотий фазан.

Конфетті – кімнатний

Не відірвати погляду від Самоцвіту й Зоржи з плодами різної інтенсивності забарвлення – від жовтого до рожево-жовтогарячого. Потім вони повністю ставали червоними. Цікаво було спостерігати за дозріванням сортів із червоними плодами. Якщо Бонета, Анастасія, Богатир від світло-салатового кольору переходили до червоного й вишневого, то Ратунда, Каліфорнійське чудо, Паприка, Москва золотоголова, Мерседес, Людмила, Маринкин язичок, Червоний гігант – від темно-зеленого поступово ставали буро-зеленими, а потім – червоними й темно-червоними. Незвичайного фіоле-

Паприка

Бонетта, Паприка

Патриція, Атлант

Паприка й Патриція – середньостиглі сорти з довгими, до 22–25 см, плодами. Ці сорти виведені для сушіння з наступним розмелюванням або товченням у ступі. Їх застосовують як спеції до харчових приправ у кулінарії.

Дуже практичний для всіх потреб сорт Атлант. Кущі в нього невеликі. Вигідний для загущених насаджень. На кущах зав'язується до 10–12 невеликих, соковитих і солодких плодів.

Оригінальна форма плодів у сортів Ратунда та Алєнький цвєток.

Це диво природи вабить погляд любителів екзотики. Їхні плоди мають форму квітів – ромашки й дзвіночка.

Мініатюрні плоди кімнатного гострого перцю воістину нагадують салют новорічних хлопавок. Йому й назва дана відповідна – Конфетті! Різнобарвні: жовті, фіолетові та жовтогарячі плоди при дозріванні повністю набувають червоного забарвлення й дуже пекучого смаку.

Величезні плоди у гострих перців Баранячий ріг, Гігант Китаю, Кайєнський, Алжирський та Український дають багато "пекучої" маси для приготування аджики, кетчупу, вживання свіжими для підвищення апетиту, а також приготування настойок для лікувальних потреб.

В.І.Чебаненко,
городник-аматор, с.Бреусівка, Козельщинский р-н, Полтавська обл.

Пастка для кротів

Ми – колишні селяни, любимо землю і все, що з нею пов`язане. Вийшовши на пенсію, ось уже двадцять п`ять років удвох обробляли 25 сотих орендованої землі, на якій вирощували 25 видів сільськогосподарських рослин та 8 видів садових культур. І до цього року все в нас було добре, але нам поміняли ділянку землі й на наш новий город, можна сказати, просто навалилося лихо.

А лихо це – кроти! Вони знищують суниці, дині, кавуни, огірки й капусту.

Будь ласка, порадьте, як з цими шкідниками боротися?

І ще. У нас сім кущів винограду. Другий рік дозрівають чудові кетяги ягід, та раптом за 6–10 днів всі вони чорніють й осипаються.

Чому? Ми їх постійно підживлюємо коров`яком і щодня поливаємо водою. П`ять років тому посадили сім вишень. виросли дуже гарні, квітують, що любо подивитися, а вишень – немає. Щоправда, на одній і родять, але не більше десяти–двадцяти ягід.

З повагою сім`я інвалідів,
м. Бровари, Київська обл.

Справді, якщо не зупинити розмноження кротів на земельній ділянці, призначеній для вирощування овочів, то важко домогтися бажаних результатів, Незважаючи на те, що для боротьби з ними пропонується багато способів, однак вони, на жаль, мало дієві та потребують ретельного підходу до їхнього застосування.

З мого власного досвіду найкращими є способи фізичного знищення цих тваринок за допомогою кротоловок. Безумовно, як їх встановити, розповість продавець магазину або господар, який їх застосовував.

Другий спосіб полягає у тому, щоб розгорнути землю, яку нарили кроти. Потім відкриваємо два отвори. Між ними викопуємо ямку, до якої вставляємо каструлю, бажано глибоку, щоб верхні краї її були нижче отворів, прoритих кротами, і заповнюємо її водою. Усе це накриваємо листом заліза або фанери. Кроти, рухаючись по своїх ходах, потрапляють до каструлі й тонуть у воді (див. схему).

Третій спосіб вимагає терпіння: слід спостерігати, коли кріт риє землю і вона ворушиться. У цей час різко заглиблюємо лопату в землю і викидаємо її разом з кротом.

Часто на стихійних ринках та в магазинах можна придбати пакетики з протруєним отруйними речовинами зерном, яке також закладають у ходи кротів. Таких препаратів продається декілька видів. однак, виробники не завжди наводять дані, на основі якої нормативної документації виготовлені отруйні приманки та як конкретно їх застосовувати, що ставить під сумнів їхню ефективність.

Існують гуманніші способи позбутися кротів шляхом відлякування на земельній ділянці, адже вони надзвичайно чутливі до шумів. Для цього до залізних стержнів прикріпляють порожні консервні банки або банки з-під пива, які за вітряної погоди деренчать. Ці звуки відлякують кротів і вони залишають земельну ділянку. Такі прилади слід ставити з вітряного боку і, чим більше, тим краще. У продажу є прилади заводського виготовлення, які працюють на пальчикових електробатареях і створюють відповідний шум, який відлякує звірків.

Не витримують вони запаху голів оселедців, стебел конопель та камфори, якою поливають лушпиння з часнику. Все це подрібнюють і вставляють у ходи кротів, після чого вони залишають свої нірки.

Певен, що ці мої скромні поради, як позбутися кротів на наших городах, на сторінках журналу "Дім, сад, город" доповнять наші мудрі читачі-господарі, в котрих, безумовно, є практика й досвід виведення зі своїх городів цього лиха – кротів.

Л.К. Волинець,
доктор ветеринарних наук

Від редакції: *Стосовно проблем, описаних у листі, то в наступних номерах "ДСГ" ми постараємося дати відповідь на ваше запитання, чому чорніють та осипаються ягоди винограду й чому не родять вишні.*

Тож, будь ласка, стежте за нашими публікаціями.

Відділ "ДСГ" "Ходімте в сад".

Служба взаємодопомоги

Боремося з шкідниками городу

Багатьох читачів нашого журналу хвилює проблема боротьби з шкідниками. На жаль, ця боротьба складна і не завжди успішна. Шкідники псують не тільки рослини, а ще й нерви городників. Адже інколи подолати цю напасть не вдається роками. Йдеться про кротів, капустянок, слимаків та мишей.

Наш читач О.Л. Пархоменко ділиться власним досвідом успішної боротьби з цими надокучливими й непроханими "гостями".

Проти кротів – приманки

Дуже багато шкоди завдають нам кроти. Що тільки не робили: заливали, водою, вкидали оселедці, солярку, саджали боби, цибулю, часник – і все марно.

Дехто вважає, що кроти нічого не їдять, крім черв`яків. Я з цим не згоден. На власному досвіді переконався, що їдять вони все, особливо м`ясне. Тож хочу дати поради людям, як боротися з кротами.

Взяти м`ясо, порізати маленькими шматочками, покропити отрутою і вкинути в нору, а вхід до неї прикрити листком зелені та присипати землею. Таку приманку кроти їдять і гинуть.

Поїдають і старе солоне сало, але не так охоче, як свіже. Можна підсмажити цибулю (для запаху) й приправити нею приманку. Це дає добрі результати. Але було б краще, якби всі разом боролися з цим злом. А то виходить так. Поїдять кроти отруєні приманки – і зника-

Як позбутися гризунів?

У цьому році весь урожай столових і кормових буряків загинув. Наш город розташований на меліоративних землях і в канавах оселилися водяні щури, а в очереті – безліч мишей. От вони і гризуть усе підряд. Накидати отруйного зерна на город шкода, загинуть птахи. Як позбутися цих гризунів? Така біда не тільки у мене, а й в інших (городів – більше 300).

С.М. Василишин, *м. Сміла Черкаської обл.*

Заходи проти гризунів можна розподілити на **запобіжні** та **знищувальні**. Водяні щури (Arvicota terrestris) оселяються поблизу річок та інших водоймищ, живуть у норах на березі, а наприкінці літа перебираються на лани, сади, городи, скирти, місця зберігання овочів і зерна. Навесні ж знову повертаються до берегів водоймищ. Часто риють ходи у поверхневому (20–40 см) шарі ґрунту для зберігання запасів. Живляться вони також осокою, тростиною, корінням дерев і чагарників.

Миші влітку живуть у полі, де риють нори глибиною 30–38 см. Восени ж, як і щури, перебираються до різних приміщень, шукаючи корм, а за їхньої відсутності – оселяються на незораних землях, вигонах, у садах, багаторічних травах, навіть під снігом, живлячись озиминою. Досить багато їх у скиртах або в розсипаних купах соломи, сіна.

Звідси зрозуміло, які профілактичні заходи можуть допомогти: чим менше незораних місць, тим краще. Нині це не так складно, навіть за відсутності тракторів – проведіть глибоку оранку мотокультиватором з оборотом пласту на 35–40 см, а також поблизу берегів канав. Це нелегко, але досить ефективно.

Нині не потрібно робити класичний рецепт отруєного зерна. Раніше за сильного поширення гризунів рекомендували розкидати не менше 4 кг/га отруєних пасток такого складу: на 100 частин гороху – 2 частини рослинної олії, 10 частин фосфіду цинку. Тепер же випускають препарат роденфос з приблизно таким самим складом. Щоправда, його рекомендують засипати до нори з наступним затоптуванням. Ефективніші інші препарати, що рекомендовані в "Переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання в Україні": шторм, крисолов, щуряча смерть №1 (крысиная смерть – рос). Є й біопрепарат, безпечний для птахів, – бактероденцид, що являє собою зерно, інокульоване бактеріями тифу (мишачого).

Шторм – препарат, діюча речовина якого не сильнодіючий фосфід цинку, а флокумафен, ефективний після оранки, коли природні запаси їжі для мишей зменшуються. Випускають його у вигляді воскових брикетів. Препарат щуряча смерть №1 продають у пакетиках у вигляді гранул. Їх можна розкладати не лише безпосередньо до нори, а й на полі. Щуролов – це той самий препарат щуряча смерть №1, у нього така сама діюча речовина – бродифакум.

Як бачимо, майже всі згадані препарати потрібно засипати в нори, а це досить складно і забирає багато часу. Тож можете знайти будь-яку біолабораторію (наприклад, "Koppert") та замовити в ній біопрепарат, про який йшлося вище – бактероденцид. Не полюбляють усі гризуни також аміачної води. Раніше це використовували на ланах поблизу водоймищ, проводячи культивації культиватором-рослинопідживлювачем, навіть за міжрядних культивацій, а не лише після оранки. Та навряд чи зараз ви маєте таку можливість.

Спробуйте ще один резерв – птахів. По усьому полю розставте шести, тільки у вигляді літери "Т". Посадіть кілька дерев черешні у лісосмугах. Це приваблює птахів, тож вони поступово почнуть знищувати гризунів. Усі ці заходи в комплексі і допоможуть вам поступово вирішити проблему. Головне – не залишайте ґрунт незораним. І, хоч це й складно, оранка має бути глибокою.

Потрібно також брати до уваги цю проблему, обираючи лани поблизу водоймищ. Армію котів на поле ж не завезеш. Взагалі, за нинішньої ситуації, коли деякі поля вже давно не обробляються, заростаючи не те що бур'янами, а чагарниками, проблема гризунів загострюється з кожним роком, навіть у великих містах, у метро, в печерах. Гризуни є носіями небезпечних хвороб. Відомі навіть випадки захворювань людини на дуже небезпечний лептоспіроз після купання у болотних водоймах (були смертельні випадки). Тож поставтеся до боротьби з усією серйозністю.

Ю.В. Слєпцов

ють. А через тиждень знову з`являється кротовина, отож, вони переходять з інших городів.

Зараз у мене на городі зовсім мало кротовин. Воюю, бо час від часу з`являються. Та все ж можна їх вивести. Спробуйте – не пожалійте зусиль, і матимете позитивний результат.

Солярка проти ведмедок

Дуже важко боротися з ведмедками (капустянками). Дехто пропонує взяти круги, надягти їх на рослину. Це коли у господаря небагато землі. А якщо багато, що робити?

А спосіб дуже простий. У десятилітрове відро води додати склянку солярки. Розколотити і, коли побачили нору біля гнізда, трохи влити. Капустянка ніколи не вилізе, бо загине. Це роблять під час прополювання, підгортання рослин тощо.

Слимаків знищують механічно

Багатьох непокоїть проблема боротьби із слимаками. Я вважаю – тільки механічним способом: оббирати й знищувати. Річ у тому, що слимаки викидають ікру. З ікринок вилуплюються маленькі чорні слимачки, розлазяться і приживаються. Збирати шкідників треба протягом весни, літа та осені. За один сезон нічого зробити не вдається. А в погребі отрутохімікати застосовувати не можна.

Пастка у вулику

Якщо у вулику з`явилася миша, найкраще зробити так. На дно вулика покласти рукавицю. Миша ховається у ній. Лишилося тільки взяти.

О.Л. Пархоменко, *Київська обл.*

У зимовому саду

Морози дуже часто завдають великої шкоди садам. Як показує досвід, морозостійкість дерев одного й того ж сорту дуже змінюється залежно від ряду умов і, зокрема, від підготовки дерев до зими, яка полягає у своєчасному закінченні росту, нагромадженні деревами достатньої кількості вуглеводів та вологи. Як правило, здорові дерева морозостійкіші, ніж ослаблені.

Треба зазначити, що підготовка саду до зими значною мірою залежить від садівників і починається вона ще з літа.

Досвід показує, що потреба плодових дерев у воді в другій половині літа зменшується. Але ж водозабезпечення повинно бути достатнім для нормальної життєдіяльності дерев. Якщо в цей період води не вистачає, фотосинтетична діяльність листків уповільнюється, що не забезпечує необхідного нагромадження вуглеводів, а це в свою чергу призводить до зниження морозостійкості дерев (як надземної частини, так і кореневої системи).

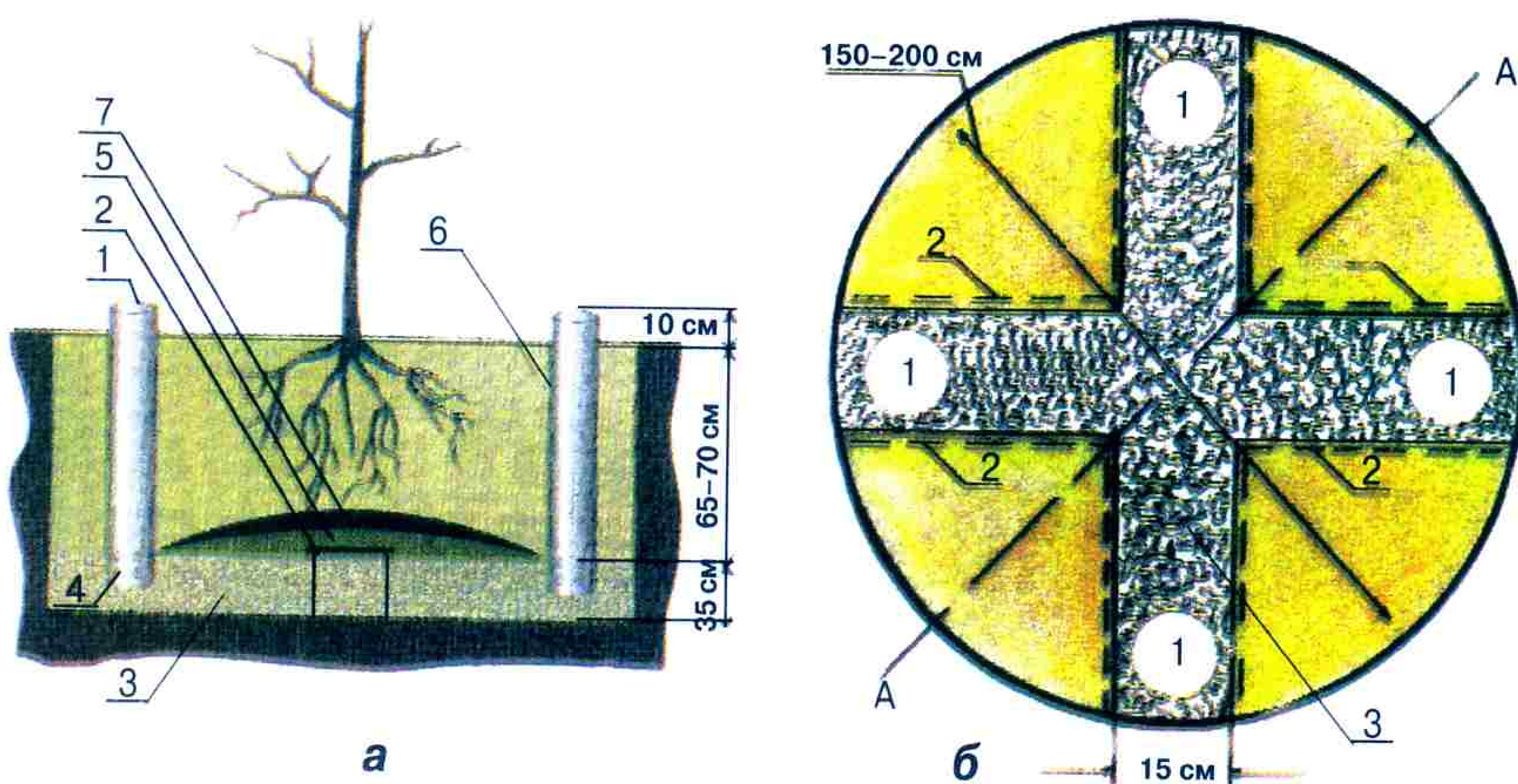

Рис. 1. Обладнання посадкової ями дренажем:
а – вигляд ями в розрізі; б – вигляд зверху: *1 – труба; 2 – плівка; 3 – гравій; 4 – отвори у трубах; 5 – ґрунт з добривом; 6 – родючий ґрунт.*

Щоб підвищити морозостійкість дерев, у пізній осінній період (від масового листопада і до замерзання ґрунту) слід провести вологозарядковий полив дерев до повного насичення ґрунту вологою на глибину 80–100 см. Приблизна норма поливу – 10–15 відер води на 1м^2. Якщо ж дерева висаджені з використанням дренажних труб, тоді полив проводиться безпосередньо до коріння рослин, що забезпечує зменшення кількості води під одне дерево до п`яти відер.

Я саджаю дерева таким чином. Копаю ями діаметром близько 200 см та 65–70 см углиб. На дні ями по діагоналі роблю перпендикулярні канавки завглибшки до 35 і завширшки 25–30 см, засипаю їх гравієм або дрібною битою цеглою. Щоб їх не замулило землею, накриваю плівкою. На відстані близько 80 см від центру ями у канавки зі щебенем вставляю труби діаметром 3,5–10 см, які в нижній частині мають просвердлені отвори. Вставляю так, щоб вони своїми нижніми частинами не торкалися землі, а верхніми виступали над поверхнею на 10 см. Цими трубами проводжу підживлення і поливання дерев (див. рис. 1).

Щоб обладнати вже посаджене дерево дренажними трубами, необхідно на відстані 80 см від стовбура дерева, під кутом, викопати або просвердлити отвір діаметром до 20 см, у який вставити пластикові труби завдовжки від 30 см, просвердливши в них отвори від 6 мм і більше. Простір між трубою у ямі заповнити гравієм або керамзитом, поверх якого для захисту покласти плівку. Потім простір поверх плівки засипати ґрунтом (див. рис. 2).

Проте не завжди виходить так, як цього бажалося, особливо, якщо в літній період випадає надмірна кількість опадів, а в другій половині літа тепла погода. Тоді створюються особливі умови для затяжного або ж вторинного росту дерев. За таких умов плодові дерева протягом тривалого періоду витрачають на ростові процеси велику кількість пластичних речовин, мало відкладають їх про запас, внаслідок чого дерева не встигають підготуватися до зими, не загартовуються, деревина в них не визріває. Внаслідок цього стійкість дерев до морозів зменшується і вони звичайно пошкоджуються морозом. Запобігти цьому можна, зменшивши кількість вологи і поживних речовин, завдяки посіву технічних культур (люпин, гірчиця тощо), або припинити обробіток ґрунту в серпні з тим, щоб росли дикорослі трави, які також, як і висіяні рослини, вберуть значну кількість води і поживних речовин. Цим самим будуть створені необхідні умови для своєчасного закінчення росту дерев, нагромадження ними запасних пластичних речовин і доброго визрівання деревини, що й зумовлює підвищення їхньої морозостійкості.

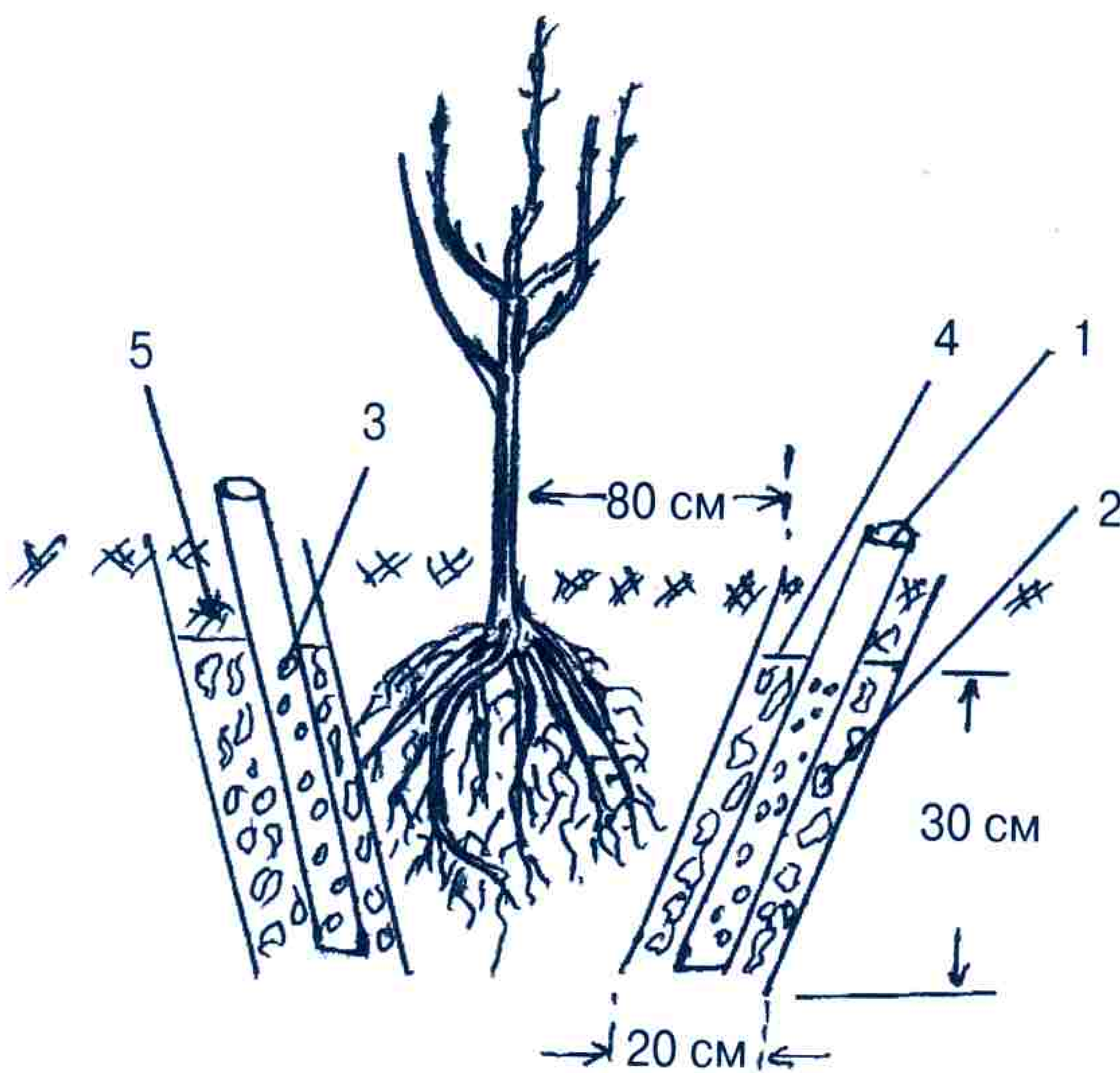

Рис. 2. Обладнання дренажними трубами раніше посадженого дерева:
1 – труба; 2 – гравій, керамзит; 3 – отвори у трубах; 4 – плівка; 5 – захисний шар ґрунту.

За посушливої погоди влітку одним з особливо важливих заходів, спрямованих на зменшення випаровування деревами, а звідси й кращого забезпечення їх во-

дою, є обрізування. За надмірного загущення крони дуже затемнені і мало облистнені гілки в середині крони, як правило, пошкоджуються морозами значно більше, ніж належно освітлені і добре облистені.

Великої шкоди плодовим деревам взимку завдають сильні відлиги, а також різкі коливання температури протягом дня і ночі. Внаслідок цього на штамбах дерев і на гілках, особливо на їхніх розгалуженнях, пошкоджується кора, на ній утворюються опіки та морозобоїни, що призводить до зниження продуктивності й довголіття всього дерева. Найчастіше пошкоджуються дерева віком до 10 років.

Надійніше можна захистити дерева, якщо виготовити густий розчин глини, коров`яку й вапна (співвідношення 5:2:5) із додаванням карболової кислоти (1 столова ложка на 10 літрів води) або 100 г креоліну. Ця суміш захищає дерево від опіків, морозів і гризунів. Коли на штамбах або гілках з`являться рани від пошкодження морозами або з інших причин, їх слід лікувати негайно, щоб не допустити небезпечних захворювань дерев та їхньої загибелі. Глибокі рани навесні я зачищаю гострим ножем (попередньо обробивши лезо 5%-ним розчином формаліну, бордоською рідиною, окропом чи спиртом) до здорової тканини і покриваю садовим варом. Садовий вар виготовляю самотужки з таких компонентів: живиця, внутрішнє несолоне свиняче сало, вощина й олія.

Рис. 3. Щеплення "містком":
а – живці; б – штамб з обробленою раною; в – живець, встановлений у розрізи кори; г – обв`язка з лика.

Спочатку на вогні в каструлі розтоплюю живицю, в неї додаю подрібнену вощину. Коли ці два компоненти розплавляться, в них обережно вливаю розплавлений свинячий жир. На закінчення в цю масу вливаю, помішуючи, олію. Виготовлений за таким рецептом садовий вар у будь-яку пору року м`який, при його використанні не тріскається на деревині і не робить опіків на змащених ранах, а зберігається по декілька років. Склад вару в пропорціях: одна частина живиці, по 0,5 частини свинячого сала і бджолиної вощини, приблизно 10% олії до всієї маси.

Також користуюся старовинним рецептом вару (в літню пору). Це 1 частина коров`яку, 2 частини глини й 1 склянка просіяного попелу на 1 кг маси. Всі ці компоненти після ретельного перемішування можна використовувати як для лікування ран, так і під час щеплення.

Добрих результатів дає застосування щавлю. Цією рослиною двічі–тричі впродовж дня натираю підготовлену рану, потім накладаю на неї щавлевий пластир (із розім`ятого листя), закріпивши бинтом чи іншим матеріалом. Якщо таку процедуру виконати 2–3 рази протягом п`яти–шести днів, рани загояться.

Якщо ж зайці або миші сильно пошкодили кору на штамбах (коли останні не були обв`язані стеблами чи тканиною), то до розпускання бруньок, коли добре відстає кора, необхідно зробити щеплення "містком" (див. рис. 3). Використовуючи цей спосіб щеплення, по краях рани у верхній і нижній частинах штамбу рівненько обрізую кору до здорового місця. Далі гострим ножем у корі роблю повздовжній розріз до 4 см. Після цього на обох кінцях живця (його довжина має перевищувати довжину рани на 8–10 см), виконавши косі зрізи завдовжки 4–5 см, обережно вставляю живці у розріз кори штамба. Залежно від ширини рани вставляю два, три а то й більше живців. Місце щеплення змащую садовим варом і накладаю на нього щільну пов`язку з лика, шпагату та ізоляційної стрічки.

Шкоди зимовому саду завдають також снігопади та ожеледиці, коли на гілках дерев і на кущах накопичується багато снігу й утворюються бурульки. Часто під їхньою масою ламаються гілки, подеколи навіть падають дерева. Тому сніг з дерев і кущів потрібно вчасно струшувати.

Після настання стабільно слабких морозів заготовляю живці для щеплення за кору. Якщо зима видалася м`якою, їх можна зрізувати рано навесні, але не пізніше середини березня (кісточкових – до 15 лютого). Живці зрізую тільки зі здорових, врожайних дерев необхідних сортів. Беру з південного боку дерева з гілок, що відходять від середньої частини стовбура, але не з вовчків. Якщо живці на зрізі коричневого кольору, то він ушкоджений морозами й не може бути використаний для щеплення. Здоровий матеріал має всередині світло-зелене забарвлення. Живці зв`язую в пучок, до кожного з них прикріплюю етикетку з назвою сорту. Місце зрізу на дереві змащую садовим варом. Живці зберігаю так, щоб вони не висохли і не проросли бруньки. Для цього використовую погріб і холодильник.

Зима – сприятливий час для механічних способів боротьби зі шкідниками. Необхідно своєчасно зібрати з дерев листя, що не опало, бо на ньому найчастіше знаходять собі притулок шкідники дерев – білан, золотогуз та інші. Не менш шкідливий для дерев кільчастий шовкопряд, п`ядун, які відкладають на тонких гілках яйця у вигляді щільного кільця завширшки до 1 см. У цьому випадку слід зрізати однорічні гілочки з кільцями. Чимало шкідників зимують у висохлих плодах, які також необхідно зняти з дерев.

Щоб не допустити ураження чорної смородини, порічок трачем, галицею, бруньковою міллю, борошнистою росою, восени перекопую ґрунт під кущами для знищення зимуючих шкідників. Вирізую до основи гілки, ушкоджені склівкою, бруньковою міллю, а пагони, уражені борошнистою росою, обрізую та спалюю.

До набухання бруньок (березень) на кущах смородини, порічок, аґрусу зв`язую гілки у пучок і обробляю окропом, знищуючи шкідників.

Добрих результатів щодо знищення шкідників дає обробка дерев полум`ям. Виконується це наприкінці грудня – на початку січня, коли бруньки знаходяться в стані спокою. Найкраще обробляти дерева, коли надворі вітер, а вони вкриті інеєм, щоб не пошкодити кору дерева. Виготовляю пристрій для обпалення дерев у домашніх умовах. Перш за все консервну банку прикріплюю до держака. Потім віджимаю замочене в солярці чи відпрацьованій автомобільній оливі ганчір`я, кладу в банку, запалюю. Запаленим факелом повільно проводжу від верхівки стовбура донизу, а з північного боку – декілька разів, бо там знаходиться найбільше шкідників. Після стовбура проводжу факелом по гілках першого і другого порядків. Виконавши обпалення дерева, вам не треба буде обробляти рослини проти шкідників.

Сподіваюся, що ваша робота не буде марною, сад обов`язково порадує щедрим урожаєм смачних і красивих плодів та ягід.

А.І. Кочур,
садівник-аматор, м. Київ

Обрізування плодових дерев у дачних і присадибних садах

(Продовження. Початок у №№ 10, 11, 12,2009 р.)

Обрізування дерев із занедбаною кроною

У занедбаній кроні, яка багато років або й ніколи правильно не обрізувалася, відсутні умови для нормальної життєдіяльності дерева і перш за все для росту та плодоношення. Це зумовлене тим, що така крона сильно загущена, затінена, переповнена гілками-паразитами (див. фото 16). У ній накопичується багато мертвих, заражених хворобами й шкідниками гілок, які слугують розсадником інфекцій. Крона засмічена, загромаджена конкурентами. Багато гілок, які звисають, заважають обробітку в пристовбурних кругах і у виконанні інших робіт по догляду за деревом. На гілках, починаючи від основи, багато жирових пагонів, які, перехоплюючи поживу, ще більше загущують крону, послаблюють дерево.

Таку саму згубну роль відіграє і поросль, заселяючи корені, кореневу шийку, штамб. Поросль сильно засмічує, загущує крону, часто досягаючи її верхівки, і до того ж слугує інкубатором шкідників та хвороб, заражуючи все дерево. Та й взагалі, загущена крона, яка погано провітрюється, – це "рай" для хвороб і шкідників. А з другого боку крона, яка непомірно розрослася і загущена, не дозволяє ефективно вести з ними боротьбу.

Згубним для дерева є й інше: в загущеній, затіненій кроні, особливо в її нижній і середній зонах, гілки оголюються, тому що від великого затінення обростаючі плодові гілки швидко відмирають, а нові з тієї ж причини не наростають. Тому плодоношення відбувається лише на периферії крони, а всередині вона не "працює". Ріст згасає, та і той переміщується на кінцівки гілок. Листя дрібнішає, а всередині крони відмирає. Загальна листкова поверхня від усього цього набагато зменшується, що призводить до гострої нестачі продуктів фотосинтезу. А, як відомо, понад 90% сухих речовин, що містяться в плодах, утворюється з продуктів фотосинтезу. Ось чому плоди дрібнішають, погіршується їхня якість і вони обпадають. В рік навіть такого слабкого врожаю продуктів фотосинтезу не вистачає на закладання плодових бруньок під урожай наступного року, отож плодоношення стає нерегулярним. А потім їх може не вистачати й на утворення зав`язі – навіть у той рік, коли дерево зацвіте.

Все це послаблює, виснажує дерево, прискорює передчасне старіння. Незабаром починають засихати гілки, спочатку нижні і з кінцівок. Дерево передчасно починає гинути (див. фото 17).

Щоб врятувати дерево, нормалізувати його життєдіяльність, слід провести цілий комплекс заходів з обрізування крони. Таке обрізування неможливо здійснити за один рік. Для цього потрібно кілька років. І не лише через великий обсяг робіт, але й через те, що значна кількість ран, у більшості випадків "важких", нанесених одночасно, може спричинити у дерева щось на зразок "шоку" і воно, не витримавши цього, може загинути.

Врятувати належним обрізуванням можна молоде, не старе дерево, у тому числі в стадії повного плодоношення з наростаючою врожайністю. Але старі дерева – безнадійні. У молодих дерев, де обсяг цих робіт менший, можна впоратися за 2–3 роки. А у дерев старшого віку ці роботи можуть розтягтися на 4–5 років. Тому запропонований тут часовий розклад має відносний характер і його можна коригувати залежно від конкретних обставин. Ці роботи слід виконувати з другої половини лютого до початку набубнявіння бруньок.

Фото 16. Дерево із занедбаною кроною.

Фото 17. Занедбане дерево в агонії (а йому лише 17 років)

У першу весну. Насамперед видаляють при основі ("на кільце") всю поросль – на штамбі, кореневій шийці, коренях аж до їхньої периферії. Кореневу поросль недостатньо зрізати над ґрунтом і так залишити, бо в такому випадку вона відновить ріст. Щоб цього уникнути, її слід відкопувати і зрізувати при основі. Досвідчені садівники чинять простіше: зрізавши над ґрунтом, накривають відром догори дном. Відновлюючі пагони від цього гинуть. А порослеві пагони, які пронизують крону (нерідко до верхівки, див. фото 17 праворуч), краще видаляти частинами й обережно виплутувати, щоб не поламати потрібних гілок.

Усі гілки, що звисають до землі, вкорочують на висоті 60–80 см від ґрунту, переводячи на верхнє або бокове сильне відгалуження, вдало направлене, або на бруньку, кільчатку, букетну гілочку, або, в крайньому випадку, на жировик, бажано менш сильний, вкоротивши його до 40–50 см.

Вирізують на кільце всі сухі, поламані, пошкоджені гілки (механічно, шкідниками, хворобами), які переплітаються, труться, частину жировиків, що найбільше загущують крону, вертикальних конкурентів, з гострими кутами, надміру тонких, слабких або надміру сильних, що порушують підпорядкування.

Але при всьому цьому не можна забувати, що за одну весну максимально допустима кількість видалених великих гілок у кроні не має перевищувати 25% від їх загальної кількості, а обростаючих – 50–60%.

На другу весну. 1. Починають знижувати крону. У високих дерев (8–9 м) її знижують за 2–3 роки по 1,5–2,5 м на рік. (Для дерева буде легше, якщо по 1,5–2 м на рік). І не більше трьох товстих гілок на рік (включаючи центральний провідник). У першу чергу із верхніх видаляють найтовстіші й погано розташовані (які найбільше заважають, затінюють). Решта загущуючих, які заважають, великі гілки будуть видалятися по 2–3 через кожні 2 роки. А поки що їх просто вкорочують з переведенням на вдало розташоване в просторі відгалуження ближче до основи гілки. Краще горизонтальне, навіть злегка нахилене.

А кожні два роки їх по 2–3 вирізують на кільце або разом з черговим відрізком центрального провідника. Технологію процесу зниження крони див. у "ДСГ" № 10, 2009 р.

Слід зауважити, що коли виправленню підлягає занедбана крона молодого дерева, необхідно згадати, що знижувати крону раніше вступу дерева у плодоношення не рекомендується. (Чому? Див. там же). На верхньому боці залишених скелетних гілок видаляють усі пагони та гілки, щоб вони не провокували відновлюючий вертикальний ріст. Залишають тільки бокові, добре нахилені. Після цього у такий же спосіб обрізують розташовані на них напівскелетні та обростаючі гілки (не всі відразу, а спочатку – які найбільші та більше завищують крону).

Але, коли в занедбаній кроні нижні гілки залишилися лише на висоті 4–6 м (бо нижче розміщені відмерли), її зниження є мало обнадійливим. Краще її зрізати на висоті 90–100 см і з пагонів, що з`являться наступної весни, заново розпочати формування крони, як у саджанця. Тільки не так, як це показано на фото 18, коли при рекомендованій висоті зрізу 90–100 см можна було б на залишеному пеньку закласти, крім центрального провідника, ще й нижню скелетну гілку. А тепер її доведеться закладати на молодому пагоні, тобто втративши рік. Але й того не зроблено: формувати основний пагін, як саджанець, господар і не розпочинав. Тому слід очікувати, що в майбутньому, десь через десяток років, у кроні нижні гілки всохнуть, а за ними й прилеглі зверху (див. "ДСГ" №№ 2, 10, 2009 р.). У підсумку нижній початок крони може знову піднятися до висоти конька даху (як було до зрізу).

***Фото 18.** Зріз дерева, зроблений із ігноруванням технології (читай у тексті).*

Ще одна помилка в тому, що господар замість рекомендованої технології залишив пагони для двох стовбурів, до того ж зближено. Коли вони виростуть і стануть товстими, то утворять розвилку з гострим кутом (про її катастрофічні наслідки сказано в "ДСГ" № 2, 2009 р.).

Також, крім основного пагона і того, що під скелетну гілку, слід було залишити ще пару пагонів, рівномірно розташованих навколо зрізу для кращого загоєння рани. А щоб вони не конкурували з основним пагоном, то їх прищипують 2–3 рази за літо через 2–3 тижні при досягненні ними 20–30 см. Наступної весни їх ще вкорочують до 20–25 см. Із залишених зелених пагонів залишають по одному. Їх також прищипують. І так аж до загоєння зрізу. Після цього їх видаляють, а основний пагін і той, що під скелетну гілку, формують, як у саджанця й молодого дерева (способи див. у "ДСГ" №№ 4, 5, 2009 р.).

До того ж, позаяк господар для загоєння зрізу не залишив пагонів, то протилежний бік зрізу почне відмирати. Некроз добереться до основи молодих гілок і може їх убити. Такі ось загрози створив дереву сам господар, нехтуючи технологією.

2. З метою ліквідації загущення і поліпшення світлового режиму в кроні її продовжують проріджувати. Продовжують видаляти ті ж категорії гілок, які почали вирізувати у першу весну, в тому числі й дуже сильні у верхній зоні крони, які грубо порушують підпорядкованість і беруть на себе основну дозу живлення за рахунок інших, важливіших і розташованих нижче, які до того ж ще й погано родять. Щоправда, дуже сильні можна ще обрізувати на переведення на слабкішу гілку.

3. Слід враховувати, що видаленню на кільце підлягають не тільки ті скелетні й напівскелетні гілки, які завищують крону, але й ті, які перевищують їхню кількість, необхідну згідно з параметрами даного типу крони, загущують необхідні інтервали або ростуть під гострими кутами. Але позаяк видаляти більше трьох товстих гілок на рік не можна, то їх поки що переводять на слабкіше гілкування, близьке до горизонтального і до основи гілки.

На третю весну. 1. Після першого туру зниження крони (минулої весни) видаляють усі пагони, які виникли на верхньому боці скелетних і напівскелетних гілок, і в першу чергу жировики, щоб вони не провокували відновлювальний ріст.

Бокові із них проріджують до необхідних інтервалів, а на тих гілках, які залишаться і після майбутніх турів зниження крони, залишені нові пагони відповідними способами починають перетворювати у недостаючі скелетні, напівскелетні та обростаючі гілки. (Про необхідні способи див. "ДСГ" № 5, 2009 р.).

2. Продовжують проріджувати, помірно освітлювати крону: вирізувати залишені гілки, які підлягають видаленню.

3. Виконуючи всі ці операції, не слід забувати про параметри даного типу крони, інтервали, через які на стовбурі мають розташовуватися скелетні гілки 1-го порядку, а на них – скелетні гілки 2-го порядку, на всіх них – напівскелетні та обростаючі гілочки. В тих місцях, де не вистачає тих або інших типів гілок, їх закладають, якщо поруч з`являться нові пагони (від пробудження сплячих бруньок в результаті зниження крони, видалення великих гілок тощо), або з тих пагонів, які будуть з`являтися в наступні роки. А всі непотрібні, які загущують відповідні інтервали (у тому числі з нових пагонів), – видаляють.

На 4–5-й роки. При визначенні оптимальної висоти дерева у багатьох країнах з розвинутим плодівництвом існує поняття "міра ефективності" габаритів крони. Американські вчені за таку міру вважають висоту дерева 3,5 м; в Англії – 3,2 м; в Голландії – 2,25 м (Курінний М.М., 1980). У нашій країні вважається, що оптимальне освітлення крон дерев на сіянцевих підщепах при міжряддях 8 м створюється уже при їх висоті 4–4,5 м, а на слаборослих 2–2,5 м і ширині крони або товщині плодової стіни відповідно 2–2,5 м і 1–1,5 м. А при міжряддях 5 м крони дерев на сіянцевих підщепах краще знижувати до 3–3,5 м, на карликових – до 1,8–2 м. Це максимально покращує світловий режим у кроні, сприяє збільшенню розмірів листків, вмісту в них хлорофілу, енергії та продуктивності фотосинтезу, покращенню якості плодів, збільшенню продуктивності праці, полегшуючи її в багатьох трудомістких процесах у саду.

Ось чому в цей період продовжують, по-перше: роботи по зниженню крон, не забуваючи, що більш ніж на 1,5–2,5 м на рік знижувати їх не можна (технологію зниження див. у "ДСГ" № 10, 2009 р.); по-друге: проріджувати, освітлювати крону, видаляючи малопридатні, зайві, загущуючі гілки і ті, які вказані в пункті "На другу весну" даної статті, дотримуючись при цьому параметрів і відповідних інтервалів у кроні; по-третє: лише після того, як буде остаточно знижена крона і видалені всі зайві гілки, в тому числі скелетні (у відповідності з параметрами даного формування), приступають до омолоджування залишених скелетних гілок першого, потім другого порядків, а на них – напівскелетних і обростаючих гілочок. Омолоджувати можна також не більше трьох гілок на рік з товщиною зрізу не більше 10 см. Починають із залишених верхніх після закінчення зниження (технологію омолоджування див. у "ДСГ" № 11, 2009 р.).

Після омолоджування гілок на залишених частинах видаляють плодухи та інші складні плодові утворення, старші 6 років. У місцях, де слід бути плодовим гілочкам, але молодших немає, стару плодуху не вирізують при основі, а вкорочують на сучок у 2–5 см. А 4–6-річні плодушки проріджують через 10–20 см (у кісточкових – 15 см), а залишені омолоджують, зрізуючи 1/3–1/2 їхніх розгалужень (над більш розвинутою брунькою ближче до основи).

У наступні роки навесні в такий же спосіб омолоджують чергові скелетні гілки з усіма розміщеними на них гілками інших порядків і плодових утворень. (Омолоджувати більше двох–трьох великих гілок на рік не рекомендується). Нагадуємо: під час омолоджування слід виконувати всі вимоги цієї технології. Якщо ж "омолоджувати", як спаде на гадку, – проблем у саду можна лише примножити (див. фото 19 а, б, в).

По-четверте. На верхньому боці раніше знижених і омолоджених гілок видаляють усі пагони й гілки, які наросли за рік. А з бокових пагонів закладають недостаючі скелетні, напівскелетні та обростаючі гілки у відповідних місцях через встановлені інтервали. Всі зайві (навіть бокові) видаляють. Роблять це і в наступні роки. Якщо ж бокових пагонів не вистачає, то в потрібних місцях залишають вертикальні (навіть жировики), перетворюючи їх відповід-

Фото 19. Як неграмотним обрізуванням дачник лише прискорив загибель дерева:

а – крона дерева занедбана (затухли прирости, гілки оголилися і потрібне зниження та омолодження);

б – господар зробив неграмотне обрізування гілок, як прийдеться, лише не тих, що потрібно;

в – запідозривши, що вчинив не те, що потрібно, господар вирішив "виправити" ситуацію й довів обрізування до абсурду: дерево на межі загибелі.

ними способами (див. рис. 2, 3 у "ДСГ" № 10, 2009 р., а також рис. 9 у статті про грушу, "ДСГ" № 12, 2009 р.).

По-п`яте: усі ці роки стежать за підпорядкуванням залишених гілок. За невеликого його порушенням цей недолік ліквідовують обрізуванням на переведення на слабке зовнішнє або бокове гілкування, близьке до горизонтального. А коли гілка дуже сильна, грубо порушує підпорядкування й можливості це виправити немає, її видаляють. Але останнє краще було б виконати у попередні роки (поки ще не було марно затрачено працю на зниження й омолоджування даної гілки).

Підпорядковані (після обрізування на переведення) скелетні гілки 2-го порядку мають бути на 0,5–1 м коротшими власних гілок-носіїв, а напівскелетні гілки повинні залишатися не довшими 1,5 м, обростаючі – 0,6 м. Зрізи у гілок, що ростуть ближче до верхівки власних гілок-носіїв, мають бути на 15–30 см нижче зрізів на гілках-носіях.

У залишених гілок усіх порядків (при зниженні або омолоджуванні) на кінці залишають одну точку росту (бруньку), а решту на відстані 10 см від неї видаляють (у черешні – на 20 см).

І ще раз скажемо відверто: за зниження й омолоджування крони не можна братися без знання їхніх технологій. Вони описані в "ДСГ" №№ 10, 11, 2009 р. Інакше наслідки будуть згубними і можуть настати швидше, ніж без зниження та омолоджування (див. фото 19 а, б, в). По-шосте: ми вже переконалися, що на залишених після зниження та омолоджування частинах гілок усіх порядків обрізування спричиняє інтенсивний ріст молодих пагонів, і не тільки поблизу ран, а й по всій довжині вкорочених гілок (хоч і по убуваючій).

У травні поточної весни слід дуже уважно оглянути гілки, знижені й омолоджені на початку весни, і визначити, які найбільш придатні зелені пагони залишити в тих місцях (через відповідні інтервали), в яких потрібно закласти скелетні, напівскелетні, обростаючі гілки, яких не вистачає, або замінити старі, слабкі. Якщо у потрібних місцях немає нормальних зелених бокових пагонів, можна залишити жировики (з послідуючими їх вкорочуваннями й нахиленнями, див. рис. 9 у попередній статті, "ДСГ" № 12, 2009 р.). Залишають також по 2–3 пагони, рівномірно розташовані навколо великих ран, що сприяє їхньому заростанню.

Решту зайвих і погано розміщених зелених пагонів вздовж гілки вирізують (виламують) ще тоді, коли вони сягнуть лише 2–5 см. Залишені на обростаючі гілочки у червні, коли зелені пагони досягнуть 20–30 см, пінцирують (відщипують верхівки разом з 2–3 листочками), бажано двічі через 2–3 тижні. Такі ж пагони, але під напівскелетні гілочки, пінцирують один раз. Залишені жировики пінцирують, коли вони досягнуть 40–50 см (2–3 рази). А нормальні зелені пагони під майбутні скелетні гілки – не пінцирують. Тільки під скелетні залишають сильніші, а під напівскелетні – середньої сили. У другій половині літа або наступної весни залишені пагони відгинають до оптимальних кутів – розпірками, відтяжками, прив`язуванням, наважками тощо.

Із двох–трьох зелених пагонів, залишених біля кожної значної рани, один залишають на пагін подовження (найбільш придатний). Якщо цей пагін у подальшому рості починає загинатися догори, то, щоб надати йому нахиленого положення, до гілки у двох точках прив`язують палицю, вільний кінець якої на 70 см стирчить попереду зрізу. Пагін у міру росту пригинають і прив`язують до палиці, яка стирчить паралельно гілці. А решту зелених пагонів навколо ран (які залишені для заживлення) при досягненні 20–30 см пінцирують 2–3 рази через 2–3 тижні. Наступної весни їх ще вкорочують до 20–25 см. Потім із усіх зелених пагонів, які на них з`являться, залишають по одному несильному зовнішньому. Решту виламують. Якщо ріст тих, що залишили, сильний, їх також пінцирують. А ще через рік їх вирізують при основі. Але, якщо рана дуже велика і погано загоюється, то їх можна залишити ще на рік–два. А потім біля рани (колишньої) залишається лише один пагін подовження – його вкорочують за правилами побіжного обрізування кожної весни.

Якщо ж на скелетній гілці біля її рани відповідно з інтервалами припадає місце закладання скелетної гілки другого порядку або напівскелетної чи обростаючої, то з бокових зелених пагонів залишають найбільш вдалий для такої майбутньої гілки (замість пагона, який слугує лише для за живлення рани). Але в такому випадку із залишеним пагоном здійснюють ті операції, які відповідають його призначенню і які описані в "ДСГ" № 5, 2009 р. у пункті "На третю весну".

У подальшому всі закладені молоді гілки формують і обрізують (як дерево в цілому) за загальними правилами, з урахуванням вікових періодів, особливостей плодової породи, сорту та умов вирощування.

Ф.Г. Білека, С.В. Гуменюк

(Далі буде)

Допущені помилки

При друкуванні статті "Обрізування плодових дерев у дачних і присадибних садах у "ДСГ" № 10, 2008 р. допущена помилка – на с. 15 абзац внизу починається так: "Зниження крони у зерняткових порід на сіянцевій підщепі починають приблизно на 7–8-й рік, а на карликовій – на 3–4-й рік від початку плодоношення". Слід читати так: "... на 7–8-й рік, а на карликовій – на 3–4-й рік – на початку плодоношення".

У "ДСГ" № 11, 2009 р. на с. 13 у першому абзаці надруковано: "... У першу вегетацію на кільчатці формується ростова брунька. На другу вегетацію вона квітує й плодоносить. Це повний цикл". Слід читати: "...У першу вегетацію на кільчатці формується ростова брунька. На другу вегетацію утворюється плодова брунька. На третю вегетацію вона квітує і плодоносить. Це повний цикл".

У "ДСГ" № 12, 2009 р. на с. 13 (права колонка, стрічка 17 знизу) надруковано: "...залишених для обрізування...". Слід читати: "...залишених без обрізування...". На с.14 (ліва колонка, стрічка 9 зверху) надруковано: "...Альянс літній...". Слід читати: "...Вільямс літній...". На с. 16 (права колонка, стрічка 20 зверху) надруковано: "... 15-20 см укорочують на 1/2...". Слід читати: "...15–10 см...".

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"! Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок №26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3,00 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь-ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за місяць до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції: вул. Заболотного, 19, м. Київ-680, 03680, МСП-680.

БЕЗКОШТОВНИЙ ДОДАТОК ДО ЖУРНАЛУ "ДІМ, САД, ГОРОД"

ГОСПОДАР

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Ваш талісман – це ваші розум і енергія

(Продовження. Поч. у "ДСГ" № 12, 2009 р.)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ БІЗНЕСМЕНА

Якщо оглянутися навколо, то ми можемо побачити, що одним людям якась невідома сила все життя допомагає рухатися вперед, нормально влаштувати свій побут, нажити багатство, впевнено вести свою справу все життя, в той час як інші не можуть її навіть розпочати.

Що дає одним силу й енергію, а інші завжди залишаються пасивними? Чому одні спроможні побачити перспективу і через негаразди пробитися до своєї мрії і в той же час інші, скільки б вони не билися, а все як риба об лід, так нічого не досягають, так ні до чого й не приходять.

Відповідей багато, але одна з них така: тільки люди, впевнені в собі, можуть досягти поставленої мети, вони організовують процвітаючі фірми, вони наживають багатства, вони стають щасливими.

Мета кожного – бути щасливим у повному розумінні цього слова. Кожний розуміє своє щастя по-своєму, але, щоб його досягти, запам'ятайте: ви повинні бути впевнені в собі.

Впевненим у в собі можна бути лише тоді, коли ти маєш певні правила поведінки, правила моралі. Тому кожен з нас обов'язково має прийняти для себе певні правила моралі, щоб завжди, перш, ніж здійснити певний вчинок, міг оцінити свої дії і переконатися, що діє правильно.

У різних народів, племен існують такі принципи. Мали б вони бути і в нас з вами. Проте, ми поки що знаходимося на роздоріжжі: від комуністичної моралі майже відійшли, а до якоїсь іншої на державному рівні ще не прибилися. Я добре пам'ятаю моральний кодекс будівника комунізму, в якому не було нічого поганого, тому що це практично були християнські заповіді, перелицьовані на комуністичний лад.

Оскільки історично в Україні переважно дотримувалися християнського віросповідування, то я б хотів вам нагадати принципи християнської моралі. Не буду їх коментувати, не буду за них агітувати чи нав'язувати, просто нагадаю, що за цими принципами жив народ України протягом тисячоліття від Хрещення у 988 році:

1. Хай не буде інших богів у тебе, крім мене, люби Господа і не забувай про нього.
2. Не вклоняйся і не служи нікому іншому, крім мене.
3. Не присягай іменем Господа Бога даремно.
4. Шість день працюй і роби всю працю свою, а день сьомий – для відпочинку.
5. Шануй свого батька та матір свою, щоб було тобі добре на землі.
6. Не вбивай.
7. Не чини перелюбу.
8. Не кради.
9. Не свідчи неправдиво проти ближнього свого.
10. Не бажай жони ближнього свого, ані дому, ані поля, ані всього, що є у ближнього твого.

БІЗНЕС-ПЛАН – ІНСТРУМЕНТ ПІДПРИЄМЦЯ

Планування є нормою будь-якої бізнесової діяльності. Плануючи свій бізнес, пам'ятайте, що все звершене вами повернеться до вас: добро – добром, зло – злом.

Дотримуйтесь моральних принципів, прийнятих у суспільстві. Плануючи свою діяльність, пам'ятайте: **тільки добрі наміри повернуться добрими справами.**

Бізнес-план – це:
- пошукова;
- науково-дослідницька;
- проектна робота.

Бізнес-план дає об'єктивну оцінку власної бізнесової діяльності підприємства і водночас є інструментом прийняття проектно-інвестиційних рішень у відповідності з вимогами ринку. У ньому характеризуються основні напрямки діяльності підприємства, аналізуються проблеми, з якими воно може зіткнутися, і визначаються шляхи їхнього вирішення.

Бізнес-план дає можливість об'єктивно оцінити стан підприємства, він є основою управління комерційними проектами на певних етапах і самим підприємством у період його організації.

Основні цілі бізнес-плану:
- визначення тактичних і стратегічних завдань підприємства в період організації і на наступних етапах його функціонування;
- отримання кредитів;
- залучення інвестицій.

Незалежно від спеціалізації фірми, бізнес-план передбачає стратегію і тактику на таких напрямках:
- оцінка фінансово-економічного стану підприємства;
- ефективність діяльності управлінських структур;
- аналіз сильних і слабких сторін бізнесу;
- визначення потенційних можливостей розвитку бізнесу;
- передбачення потреби формування інвестиційних цілей;
- оцінка специфіки функціонування підприємства в конкретних умовах ринку;
- визначення конкурентоспроможності підприємства;
- оцінка фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

Бізнес-план дає об'єктивну оцінку щодо необхідності та можливостей виробництва плодоовочевої продукції. Він визначає шляхи просування її на ринок, передбачає ціни на плодоовочеву продукцію та виноматеріали, можливий прибуток. Також враховує можливий ризик та пропонує шляхи його зниження.

Бізнес-план передбачає вирішення внутрішніх проблем, пов'язаних з управлінням підприємством, та зовнішніх, обумовлених необхідністю налагодження контактів і взаємовідносин з іншими підприємствами та організаціями.

Бізнес-план використовується також як інструмент проведення ділових переговорів. Бізнесмен завжди повинен знати не тільки те, що він хоче взяти, а й те, що він готовий віддати.

ПЛАНУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ НА РИНКУ

Розробка стратегії і тактики діяльності фірми є найважливішим завданням для будь-якого бізнесмена. Розробляючи бізнес-план, бізнесмен ретельно вивчає кожний крок своєї майбутньої діяльності, виявляє сильні та слабкі сторони свого проекту.

Мета бізнес-плану:

1) спланувати діяльність фірми на найближчий час та віддалені періоди у відповідності з вимогами ринку щодо плодоовочевої продукції і вивчити можливості отримання ресурсів для реалізації своїх планів;

2) з`ясувати ступінь реальності досягнення поставленої мети;

3) довести певному колу осіб доцільність реорганізації роботи існуючої фірми чи створення нової;

4) переконати колег у можливості досягнення кількісних та якісних показників;

5) визначити конкретні напрямки діяльності, перспективні ринки збуту та місце фірми на цих ринках;

6) визначити затрати, співставити їх з цінами і визначити потенційну прибутковість проекту;

7) визначити відповідність кадрів поставленим завданням та мотивації праці до досягнення мети;

8) визначити відповідність фінансових ресурсів поставленим завданням;

9) передбачити ризики, які можуть завадити досягненню мети.

Багато керівників існуючих підприємств та новостворених фірм недооцінюють значення бізнес-плану, але це питання дуже актуальне з трьох основних причин:

1. Після закінчення ВУЗів в економіку приходять підприємці, які не мають досвіду керівної роботи і майже не уявляють, які проблеми можуть на них чекати.

2. У ринкових умовах весь час змінюються правила гри, економіка переходить на новий уклад, і це вимагає від досвідчених керівників нових дій.

3. У державі немає ресурсів, щоб забезпечити інвестування в плодоовочевий комплекс країни, а зарубіжні інвестори роблять інвестиції дуже виважено, отож, щоб їх переконати, бізнес-план має бути високоякісним. За рубежем не існує практики виділення кредитів та інвестицій без представлення аргументованого бізнес-плану.

У сучасній практиці бізнес-план виконує чотири функції.

Перша – розробка стратегії бізнесу в період створення підприємства, а також при напрацюванні нових напрямків діяльності.

Друга – планування, яке дозволяє оцінити можливості розвитку нових напрямків діяльності, контролювати процеси, що відбуваються у фірмі.

Третя – дозволяє залучати у виробництво кредити та позички.

Четверта – залучати до реалізації планів підприємства потенційних партнерів, які можуть вкласти у виробництво свій капітал чи технологію.

Існує два шляхи розроблення бізнес-плану.

Перший – бізнес-план розробляють найняті висококваліфіковані спеціалісти, а бізнесмен бере участь шляхом підготовки даних.

Другий – бізнесмен сам розробляє бізнес-план, а методичні рекомендації отримує у спеціалістів.

При веденні екстенсивного сільськогосподарського виробництва з мінімальними затратами фермер покладається здебільшого на природну родючість ґрунту і зростання розмірів прибутку досягає за рахунок розширення площ. В даний час у переважній більшості країн такі можливості обмежені, тому що вартість землі як товару весь час зростає. Хоч у сучасних економічних умовах в Україні такий шлях і залишається можливим, проте у найближчій перспективі, особливо, коли земля стане предметом купівлі-продажу, можливості цього шляху будуть значно обмежені.

У розвинутих країнах перевага надається інтенсивному веденню сільськогосподарського виробництва, яке обумовлене зростанням капіталовкладень та прибутку з одиниці площі. Але отриманий прибуток не завжди знаходиться у прямій залежності від вкладених коштів на один гектар. Обумовлено це потенційними можливостями урожайності сільськогосподарських культур та грунтово-кліматичними умовами регіону. Збільшення капіталовкладень на один гектар є доцільним до певної межі, після якої віддача кожної вкладеної грошової одиниці знижується. При складанні бізнес-плану потрібно визначити цей поріг шляхом вивчення досвіду конкурентів та аналізу власної господарської діяльності у попередні роки. Конкуренція спонукає фірми бути ефективнішими. Цього досягають через зменшення затрат на одиницю продукції, продаж продукції за зниженими цінами і отримання такого самого прибутку.

Поширений також варіант, коли підприємець значно покращує якість своєї продукції, здійснюючи додаткові витрати, збільшує ціну товару й отримує такий же або більший прибуток. Приймаючи те чи інше рішення, потрібно керуватися законом росту ціни товару та ємкості ринку.

Якщо товар не досить високої якості, але й ціна не висока, то такий товар має свого покупця, який за рівнем свого достатку не може дозволити собі дорожчих покупок. Але в суспільстві з'являється дедалі більше покупців, здатних платити більше за товар кращої якості, і виробник може продати значно більше такого високоякісного товару. Якщо ж виробляти дуже якісний товар і брати за нього надто високу ціну, то обсяг продажу такого товару може бути значно меншим від попередніх двох варіантів, але його реалізація також даватиме значний прибуток.

Формуючи бізнес-план, підприємець має врахувати особливості покупців і визначитися, який з трьох варіантів є оптимальним.

Великі компанії, як правило, виробляють і пропонують товари різної ціни. Наприклад, великі автомобілебудівні компанії виробляють народні автомобілі, автомобілі середнього класу та суперавтомобілі, які пропонують різні

рівні комфорту за різну ціну. Сьогодні дедалі більше з'являється покупців, готових платити вищу ціну за екологічно чисту сільськогосподарську продукцію. При підготовці бізнес-плану потрібно враховувати: частина конкурентів працюватимуть на ринку таким чином, що свою частку реалізації продукції вони весь час збільшуватимуть і за рахунок кількості продаж отримуватимуть такий самий прибуток або ж добиватимуться стабільного його росту.

Основним правилом фермерського господарства є отримання більшого чистого доходу від використання землі, ніж було витрачено на володіння нею. Фермер повинен мати прибуток для розширеного відтворення господарства та задоволення сімейних потреб.

Організовуючи фермерське господарство, майбутній господар має поставити в основу такі вимоги:

– фермеру завжди потрібна підтримка, і в першу чергу підтримка родини, тому що члени сім'ї – це найнадійніші партнери у фермерській справі;

– намагатися уникати заснування фермерської справи з людьми, які не є членами родини;

– потрібно не боятися взяти землю, якщо є фахова підготовка, а ще краще – практичний досвід роботи на землі;

– слід визначити цілі своєї справи, все планувати наперед, знати про закони вікового оптимуму фермерського господарства.

Ринковий підхід до справи побудований на здатності людини думати і планувати наперед. Якщо фермерство – не заробітчанство, а спосіб життя, то у фермера має стати звичкою акуратно записувати потреби, витрати, вихід продукції і що отримано від її реалізації. Занотовувати свої прорахунки та успіхи, накопичувати досвід для себе і майбутнього покоління. Це слід робити постійно. Враховуючи вікові особливості членів фермерської родини, треба бути готовим при необхідності прийняти на себе весь тягар відповідальності за організовану справу і в потрібний час передати господарство підготовленій заміні – одному із членів родини. Фермерство – це сімейна справа, це спосіб життя усієї родини, але основна відповідальність лежить на голові родини. Хороший фермер все своє життя присвячує обраній справі і обов'язково готує собі гідну заміну.

КРОКИ ДО УСПІХУ ТА БАГАТСТВА В АГРОБІЗНЕСІ

Ми живемо в новому часі, але в усі часи бізнес вимагає нових ідей, нових підходів, нових лідерів, винаходів – і перемагає той, у кого є визначена ціль і велике бажання досягти її.

Звичайно, нині не все те, що задумувалося і здійснювалося Симиренком та його сучасниками, годиться для нас, адже бурхливе сьогоднішнє життя висунуло свої нові вимоги. Але ми маємо пройнятися великими ідеями піонерів-садівничих. Бажання є відправним пунктом для мрії, яка колись при великому бажанні має стати реальністю. Але мрії не народжуються від байдужості, лінощів, відсутності самовпевненості.

На шляху ваших бажань завжди будуть перепони (у Симиренка – заслання до Сибіру), але перепони і кризи в діяльності бізнесмена є поворотними моментами, відправними точками до здійснення бажань. Не розчаровуйтеся від першої невдачі, ще і ще раз працюйте над тим, щоб досягти поставленої мети.

Коли бажання збирає всі сили для перемоги і коли немає шляхів для відступу – перемога забезпечена.

Пам'ятайте: бажання здійснюється, коли ви дуже в нього повірите. А якщо ви навчитеся керувати своєю вірою, то зможете досягти недосяжних вершин у бізнесі.

Налаштовуйте думки і бажання на перемогу, адже **у що повіриш – те матимеш.**

Наступні критерії процвітання приватної справи – спеціальні знання та самовпевненість.

Існує два види знань: фундаментальні і спеціальні.

Фундаментальні знання тільки в незначній мірі можуть згодитися для ведення підприємництва. Більшість університетів світу мають професорів, які в сукупності володіють всіма фундаментальними знаннями, але професори ніколи не були найбагатшими людьми. Це тому, що професор спеціалізується на вивченні, викладанні знань, а не на застосуванні їх у житті.

Знання не можуть притягати до себе грошей до тих пір, поки вони не стануть спеціальними, розумно організованими на здійснення бізнесового плану, на нагромадження багатства.

Існує помилкова думка: "Знання – сила", насправді ж "Знання – це потенційна сила". Знання стають дійсно силою лише тоді, якщо вони організовані у чіткий план дій і спрямовані на кінцевий результат.

На жаль, найбільш вузьким місцем нашої вищої школи є невміння навчити студентів **організувати і використати вже отримані знання.**

Освічена людина – це не обов'язково людина, що набита чи фундаментальними, чи спеціальними знаннями.

Освічена людина – це та, яка розвиває здібності свого розуму, та, яка може сприймати все, що захоче, все, що вважає за потрібне, не порушуючи при цьому прав інших людей.

Створення і функціонування багатої фірми чи приватного бізнесу вимагає великої енергії і системи добре організованих і розумно використовуваних знань.

Будь-яка справа потребує глибоких спеціальних знань. Для забезпечення успіху Симиренко за власний кошт організовує школу садівників, ставить досліди і через 25 років після заснування плодового розсадника пише: "Тільки власними зусиллями, крок за кроком, шляхом широко поставлених дослідів, частих помилок і невдач розсадник йшов до вирішення різних суттєвих питань практичного садівництва. В перші роки його життя царювала рутина, вчитись на позитивних прикладах не було в кого, і, як наслідок, тим, хто це створював і хотів вийти на простір і робити не так, як робили інші, доводилося покладатися на власні сили, вчитись самому і вчити інших".

Аналізуючи сказане Симиренком, ми можемо зробити висновок: починаючи свою справу з плодовим розсадником, він поставив перед собою таке велике завдання, що, здійснивши свою мрію, став відомим усій Європі. Він не мав повних знань про свою справу, але мав інтуїцію, ставив досліди і вирішував проблеми.

Багато випускників ВУЗів не можуть підняти голову так високо, щоб їм посприяла удача, і вони залишаються внизу непоміченими. Потрапляючи в "накатану колію", вони упокорюються, виховують звички до рутинної буденності і припиняють всілякі намагання будь-що змінити у своєму житті. Це трапляється тому, що люди не впевнені у собі, свою справу починають з нульової позначки,

в той час, коли кар'єру потрібно починати з третього-четвертого щабля службової драбини.

Свою впевненість слід починати з самонавіювання. Переконати самого себе: **я знаю, я хочу, я вмію, я буду, я досягну своєї мети.**

Ці звичайні слова потрібно повторювати кілька разів з почуттям гідності за себе. Заставте у бажаному напрямку запрацювати вашу свідомість, і ви досягнете разючих успіхів поза нею. Підкріплюйте свої бажання почуттями, допоможіть своїй підсвідомості запрацювати на вас.

Скептицизм до всього нового – це типова реакція людини, але, постійно працюючи над собою, самонавіюючи свою справу, ви побачите, що скептицизм зміниться довірою, а потім викристалізується в абсолютну віру.

Людина може стати господарем над собою, своїм оточенням тому, що вона володіє силою впливу на свою підсвідомість.

Л.П.Симиренко ще в 1912 році висловив таку думку. Те, що у специфічних російських умовах було не під силу ні чиновнику, ні родовитій людині без зв'язків, а головне – без рахунку в банках, відповідно без користування субсидіями, без підтримки, досягалося людьми, які були сильними тільки натхненням поставлених цілей в галузі улюбленої професії.

Уява – майстерня, в якій виковуються людські плани, бажання. Людина здатна створити все те, що вона може уявити.

Уява є синтетична і творча.

Синтетична уява – коли людина складає вже відомі ідеї, концепції і задуми в нові комбінації.

Творча уява – коли людина сприймає й опрацьовує нові ідеї, входить в контакт з підсвідомістю інших людей. Багатство починається з ідеї, а ідеї формуються з уявою. Наполегливо працюйте – тоді і синтетична, і творча уява будуть допомагати вам, як права і ліва рука. У вашому бізнесі гроші в необмеженій кількості чекають вас, якщо ви точно знаєте, скільки їх і на що вони вам потрібні, якщо працює майстерня вашої уяви.

Планування – чи не найважливіший елемент агробізнесу. Мільйони людей все життя не можуть вибратися з убогості та бідності тільки з однієї причини – через відсутність добре обдуманого плану дій.

Успіх бізнесу визначається здатністю бізнесмена приймати правильні рішення. Всі, хто успішно веде бізнес, як правило, приймають рішення на льоту, але дуже повільно й обережно їх змінюють. Всі, хто зазнає невдачі, дуже повільно приймають рішення, але міняють їх швидко і часто. Люди, у яких мало грошей, легко хапаються за чужі думки.

Думка – найдешевший товар у світі. Запитайте у будь-кого – і він видасть вам тисячу порад. Але, якщо при прийнятті рішення ви зупинятиметесь на чужих думках (порадах), то вам ніколи не бачити успіху.

Ніколи нікого не посвячуйте у свої справи, за виключенням "мозкової групи". Але, підбираючи "мозкову групу", переконайтеся, що вони вас розуміють і згодні з вашими цілями.

Пам'ятайте, що ніхто не відмовиться від перспективи стати багатим і, щедро поділившись з ним думками, може трапитися, що він випередить вас з вашими намірами. Тому в бізнесмена завжди має бути гострий слух і рот на замку.

Часто прийняття рішення вимагає мужності і може бути зв'язане з ризиком для життя. Не шукайте дива, тому що чудес не існує. Є вічні закони природи, доступні кожному, знайдіть в собі віру і мужність їх застосувати, і ви будете приймати правильні рішення.

Лідери у будь-якій сфері приймають рішення швидко й чітко, в цьому – причина їхнього лідерства. У світі бізнесу завжди є місце для людини, слова і діла якої показують, що вона знає, куди йде.

Нерішучість, як хвороба, примушує молодих людей хапатися за будь-яку роботу тому, що вони не знають, як досягти успіху.

Наполегливість завжди вимагає мужності. Нерішучість – причина поразок.

Будьте рішучими з нерішучістю своєю і чужою.

Щоб приймати правильні рішення, аналізуйте, як це роблять інші.

Наполегливість – суттєвий фактор у процесі перетворення бажань на грошовий еквівалент. Фундаментом наполегливості є сила волі. Поєднана з наполегливістю, вона гарантує досягнення поставленої мети.

Перебуваючи на засланні, Л.П.Симиренко знаходить у собі силу волі, проявляє наполегливість продовжувати займатися своєю улюбленою справою – садівництвом. Він вивчає сувору природу Сибіру, організовує вирощування декоративних рослин, плодових дерев і винограду в складних умовах захищеного грунту. Його робота як засновника сибірського садівництва отримує загальне визнання та висвітлюється у вітчизняній і зарубіжній пресі.

Один з бельгійських журналів у той час писав: "Симиренко вперше створив багаті теплиці і оранжереї, в яких вирощував колекцію пальм, драцен, камелій, декоративних рослин, виноград, ранні овочі та фруктові дерева. Заснував Красноярський міський парк, застосував свої знання в галузі садівництва в Іркутській губернії, де добився значних результатів".

Наполегливість – це успіх, а її відсутність – це поразка.

Якщо ви виявили, що вам не вистачає наполегливості, цього легко позбутися. Розпаліть у собі вогонь бажання, але так розпаліть, щоб це бажання горіло по-справжньому.

Щоб досягти успіху, потрібно педантично виконувати всі правила та інструкції, які вироблять у вас старанність, а старанність породить наполегливість. Наполегливість принесе успіх бізнесу і багатство бізнесмену.

Наполегливість переборює будь-які труднощі, вона завжди перемагає. Наполегливість – страхування від неприємностей. Якщо ви зазнали невдачі, проявляйте наполегливість, пам'ятаючи, що всяка невдача сьогодні несе в собі зерно успіху завтрашнього дня. "Нет худа без добра".

Наполегливість – це стан свідомості, яка тримається на принципах:

1. Чіткість намірів.
2. Бажання.
3. Впевненість у собі.
4. Визначеність планів.
5. Ретельний аналіз.
6. Співробітництво, співпраця.
7. Сила волі.
8. Звичка.

Багато людей вважають, що успіх – результат везіння. У цьому є частка істини, але один з факторів, який дозволяє перетворити "шанс" на закономірність, – це наполегливість.

Наполегливість робить людину багатою, як вугілля перетворює руду на сталь. Наполегливість допомагає мислити категоріями грошей, а ваша підсвідомість навчить вас заробляти великі гроші, робити процвітаючий агробізнес.

ПРИМНОЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ

Людський мозок – прилад, який слугує для прийому і передачі коливань думок.

Високий інтелект краще сприймає думки, які надходять від зовнішніх джерел. Добре працюючий мозок людини не тільки притягує сторонні ідеї, але й приводить себе в стан, необхідний для сприйняття цих ідей підсвідомо.

За інтенсивністю і збуджувальною силою сексуальні почуття є найсильнішими. У результаті трансформації сексуальних почуттів різко активізується процес мислення, інтелект стає більш ефективним, ніж тоді, коли на нього впливають інші фактори. Дослідженнями встановлено, що бізнесмени досягали найкращих результатів у своїх справах, коли вони знаходились у стані позитивних сексуальних емоцій до протилежної статі.

На сьогоднішній день в науки дуже мало відомостей про невідому силу – силу думки. Ми дуже мало знаємо про природу гіпнозу, телепатію, але про ці явища потрібно пам'ятати, тому що вони можуть як сприяти, так і шкодити нашому бізнесу.

Багато людей хочуть бути багатими. Але в небагатьох людей інтелект дозволяє пробудити бажання й організувати рух конкретної особи до багатства, а не від нього.

Ще в 1200 році відомий вчений Маймонід вказував на безсмертне існування інтелекту і так пов'язував його з існуванням держави та благополуччям мас: "Хороша держава – це та держава, в якій править закон, а ідеальна держава – в якій править закон Божий.

Закон в цілому має дві цілі – благополуччя душі та благополуччя тіла. Перше полягає в тому, щоб розвивати людський інтелект, а друге – в покращенні політичних взаємовідносин людей.

Закон досягає цього, формуючи правильні думки в суспільстві, які сприяють зростанню інтелекту і покращують норми поведінки людей. Перше та друге взаємодіють. Чим більш стабільним і мирним ми зробимо наше суспільство, тим більше часу і енергії людина зможе приділяти тому, щоб удосконалювати свій розум, а в результаті цього зростають і інтелектуальні здібності для проведення подальших соціальних перетворень. Такий розвиток йде по благодатному колу, на відміну від негативів, які проходять у суспільстві, що не знає і не користується законами."

У цій бесіді я намагався пробудити у вас думки на прикладі діяльності Л.П.Симиренка, як організувати свій бізнес, як йти назустріч багатству.

В.Г. Лисанюк,
доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік АТНУ

(Далі буде)

Вітаємо переможців!

22 грудня 2009 р. у черговий раз підведені підсумки конкурсу "Передплата-2010" за талонами, надрукованими у "ДСГ" № 10 за 2009 р. У конкурсі взяли участь 1638 читачів, які вчасно надіслали талон до редакції. Високоякісне насіння овочевих і квіткових культур та добірку цікавої й корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. **Батюх Ганна Степанівна,** *с. Лідихів Тернопільської обл.*
2. **Галінський Віктор Миколайович,** *с. Лудин Волинської обл.*
3. **Герун Микола Мусійович,** *с. Провалівка Житомирської обл.*
4. **Данилюк Ганна Андріївна,** *с. Кути Івано-Франківської обл.*
5. **Дацюк Раїса Михайлівна,** *с. Здовбиця Рівненської обл.*
6. **Дашко Ярослава Степанівна,** *м. Дрогобич Львівської обл.*
7. **Дяченко Раїса Антонівна,** *с. Кохане Кіровоградської обл.*
8. **Задунайський Володимир Дмитрович,** *с. Лисогірка Хмельницької обл.*
9. **Караваєв Геннадій Михайлович,** *м. Слов'янськ Донецької обл.*
10. **Карауш Світлана Михайлівна,** *с. Українка Чернігівської обл.*
11. **Коваль Оксана Юхимівна,** *с. В. Брід Миколаївської обл.*
12. **Козинський Віталій Гаврилович,** *с. Мазурівка Вінницької обл.*
13. **Крижановська Ніна Гаврилівна,** *м. Мелітополь Запорізької обл.*
14. **Курилова Наталія Романівна,** *с. Колонтаїв Харківської обл.*
15. **Лавриненко Клавдія Андріївна,** *м. Алчевськ Луганської обл.*
16. **Ламінська Інга Вікторівна,** *с. Петропавлівка Миколаївської обл.*
17. **Лесун Іван Костянтинович,** *смт Любеч Чернігівської обл.*
18. **Лизогубов Веніамін Якович,** *м. Чугуїв Харківської обл.*
19. **Маліновський Микола Андрійович,** *с. Червоний Кут Черкаської обл.*
20. **Мельник Людмила Вікторівна,** *м. Шахтарськ Донецької обл.*
21. **Мельничук Микола Миколайович,** *с. Заруддя Хмельницької обл.*
22. **Микуляк Галина Миколаївна,** *смт Золотий Потік Тернопільської обл.*
23. **Миронюк Лариса Олександрівна,** *с. Трилісці Волинської обл.*
24. **Мороз Ярослава Володимирівна,** *с. Знаменівка Дніпропетровської обл.*
25. **Нагірняк Валентина Яківна,** *м. Бровари Київської обл.*
26. **Неменуща Лідія Андріївна,** *м. Коростень Житомирської обл.*
27. **Носенко Василь Степанович,** *с. Громівка Херсонської обл.*
28. **Пахолок Світлана Іванівна,** *с. Вікно Чернігівської обл.*
29. **Підгайко Катерина Василівна,** *м. Апостолове Дніпропетровської обл.*
30. **Пусан Лідія Валеріївна,** *с. Федорівка Полтавської обл.*
31. **Рибалко Анатолій Миколайович,** *с. Семенівка Сумської обл.*
32. **Ріжок Петро Петрович,** *с. Чорномин Вінницької обл.*
33. **Романуха Ольга Миколаївна,** *с. Мирне Одеської обл.*
34. **Сасай Микола Степанович,** *с. Дерцен Закарпатської обл.*
35. **Севрук Людмила Федорівна,** *м. Котовськ Одеської обл.*
36. **Серотюк Василина Миколаївна,** *с. Дорошівці Чернівецької обл.*
37. **Симченко Володимир Іванович,** *с. Гусарка Запорізької обл.*
38. **Склярук Галина Василівна,** *с. Хащувате Кіровоградської обл.*
39. **Соколенко Ірина Вадимівна,** *м. Севастополь АР Крим.*
40. **Ткачова Віра Петрівна,** *смт Лисянка Черкаської обл.*
41. **Тимченко Ольга Максимівна,** *м. Глухів Сумської обл.*
42. **Федоруца Олексій Васильович,** *с. Рідна Україна Херсонської обл.*
43. **Хорошун Анатолій Пилипович,** *м. Борислав Львівської обл.*
44. **Чайковський Євген Лук'янович,** *м. Київ.*
45. **Ченуша Марина Леонідівна,** *м. Ровеньки Луганської обл.*
46. **Чигриченко Григорій Іванович,** *с. Онішки Полтавської обл.*
47. **Чудінович Адам Федорович,** *с. Зелень Рівненської обл.*
48. **Шакула Борис Іванович,** *м. Івано-Франківськ.*
49. **Шпак Леонід Сергійович,** *с. Орловка АР Крим.*
50. **Якуб Олена Іванівна,** *с. Тюшка Закарпатської обл.*

Місяць програмує...

Як визначити сприятливі й несприятливі дні для проведення робіт у полі, на городі чи в саду

Зима збіжить швидко. Незабаром настане час садити, поливати, проріджувати. Словом, займатися улюбленою для сотень тисяч ентузіастів справою. У повсякденній діяльності людини Місяць є основним орієнтиром у проведенні цих робіт. Здавна слов'яни говорили: "Сіяв по місяцю – збіжжя повно в засіці", або "Посеешь по луне – соберешь вдвойне!", "Саді бульбу, калі месяц, як цябро, будя бульба, як вядро".

Рослини – живий організм, в якому відбуваються складні зміни, викликані їхнім сокорухом. Вплив Місяця на ці процеси (підніманням та опусканням живильних розчинів) пов'язаний з тим, в якій точці небесної сфери він перебуває. Щоб визначити сприятливий період для розвитку рослин, треба засвоїти основні закономірності впливу на них нічного світила. Але чи завжди ми правильно визначаємо фази Місяця, тобто його зростання та убування?

Місячний цикл триває приблизно 29,5 доби і проходить 4 фази: Новий Місяць, Перша чверть, Повний Місяць, Остання чверть і знову Новий місяць. Рухаючись навколо Землі, він проходить 12-ма секторами зоряного неба, що мають назву знаків Зодіаку. При переході Місяця від сузір'я Стрільця до Близнюків – це підіймання, а від Близнюків до Стрільця – опускання.

Новий місяць. Усі біологічні процеси в рослинах уповільнюються і настає так звана місячна зима. Безперечно, в цей період бажано нічого не садити, зате це найкраща пора для видалення сухих гілок на деревах та пасинкування винограду. Коли Місяць знаходиться в знаках Овна, Близнюків, Лева, Стрільця, Водолія, негайно оголошуйте війну підступним шкідникам.

Під час **Першої чверті** (зростаючий Місяць) активізується рух життєвих соків знизу вгору, від центру до периферії, іншими словами – від коріння до периферійних гілок. Молодий Місяць випромінює енергію росту. Садити в цій його фазі найкраще, коли він знаходиться у знаках Рака та Терезів. А проводити щеплення – коли "брат Сонця" мандрує Раком, Рибами і Скорпіоном. Хто збирався зайнятися обрізуванням саду – приготуйтеся! У вас широкий вибір: виконувати ці роботи можна під час сходження зростаючого Місяця в Овні, Близнюках, Леві, Діві, Водолії. Це стосується й позакореневого підживлення.

При **Повному Місяці** рослини досягають максимальної сили (місячне літо), в цей період їхні гілки по вінця наповнені соками. В той же час у них послаблена коренева біоенергетика.

Остання чверть – місячна осінь. Енергонасиченість коріння досягає найбільшого ступеня. Волога відходить із наземної частини рослин, вони "засинають". Ріст рослин уповільнюється, а кореневої системи, навпаки, стає інтенсивнішим. У цей період потрібно обрізувати дерева, зібрані з них плоди краще зберігаються, а смакові якості стають відчутнішими.

Під час місячних і сонячних затемнень не можна нічого садити, бо рослини будуть погано розвиватися або загинуть. Якщо фази Місяця несприятливі для виконання певного виду робіт, які є невідкладними, тоді слід орієнтуватися виключно на знаки Зодіаку, які, як відомо, є плідними (родючими), менш родючими та "сухими" (безплідними). Взяти, наприклад, знак Близнюки. Його енергія сприятлива для садіння суниці, витких квітів і рослин. Потрібно обрізувати пагони, готувати добрива. Близнюки належать до "сухого" знаку, зібраний під час проходження Місяця цим зодіакальним сектором неба врожай добре зберігатиметься.

Пропонуємо читачам короткі характеристики ще кількох зодіакальних знаків. Якщо Місяць знаходиться в сузір`ї Рака, знову ж таки, незважаючи на його фазу, можна все садити і пересаджувати, бо це родючий знак. Бажано частіше поливати рослини. Це також найкраща пора для щеплення дерев. Запам'ятайте: якщо Місяць у сузір`ї Лева, то потрібно здійснювати прополювання, обрізування дерев та кущів. Діва – малопродуктивний знак, але під її "небесним патронатом" добре приживлюються висаджені квіти та шипшина. Терези – це продуктивний і "вологий" знак.

Дерева краще садити на зростаючий Місяць, а квіти в цей час набувають красивого вигляду. Добре в цей період поливати і підживлювати. Скорпіон належить до "вологих" знаків, тому також ефективно виконувати підживлення і поливи. Щеплення роблять на зростаючий Місяць, а також пересаджують квіти, але при цьому не можна травмувати їхні надземні частини, щоб не занести хворобу. Стрілець – менш родючий знак, отож найкраще в цей період збирати врожай. Ні в якому разі не можна обрізувати дерева й кущі: вони потім довго хворітимуть.

Якщо дерева посаджені в період проходження Місяця сузір`ям Козерога, вони добре і довго родять, їхні плоди великі, а дерева стійкіші до захворювань. Обрізувати дерева краще в Останню чверть Місяця. Незважаючи на те, що символ Водолія – вода, він "сухий" і менш плодючий. Але добрі результати приносить боротьба зі шкідниками, яку краще робити в Останню чверть Місяця. Якщо ж достигають фрукти, саме час їх збирати.

Місяць у сузір`ї Риб добре впливає на садіння винограду, суниці. Щеплення слід виконувати на зростаючий Місяць. Овен – це неродючий знак ("сухий"). Під час проходження Місяця цим сузір`ям займіться прополюванням, обприскуванням, зріжте квіти, вони будуть довго зберігатися. Телець – знак дуже продуктивний. Під час проходження Місяця цим сузір`ям посаджені дерева, кущі, багаторічні квіти будуть довго цвісти. Телець ще й "вологий" знак, тому всі поливи та підживлення дадуть найбільший ефект.

Варто зауважити, що, крім вказаних фаз Місяця і знаків Зодіаку, якими він проходить, не менш важливе значення має й те, під яким знаком народився господар, котрий виконує ту чи іншу роботу. Наприклад, Риби прекрасно відчують, коли і що треба висаджувати, а Скорпіон – природжений садівник. Овнам краще доглядати за посівами. Тельцям будь-яка робота до снаги, вони саджають, поливають, і все їм вдається. У Близнюків виткі рослини виростуть високими й гарними. А найкращий господар на городі – це Рак. Лев чудово бореться зі шкідниками і бур'янами. Діві варто доручати збирання врожаю.

Квіти люблять справедливих Терезів. Добре ростуть і посаджені ними декоративні кущі. Стрільці чудово справляються з прополюванням. А от Козерогам не варто розраховувати на добрі врожаї. У Водоліїв рослини ростуть нестійкими й слабкими.

Утім, якими б не були фази Місяця чи знаки Зодіаку, все ж вирішальним фактором урожаю є людина, її ставлення до природи, духовність. Якщо садіння, догляд за рослинами виконуються з любов'ю та із застосуванням народного досвіду й досягнень науки, – результат не забариться.

Далі наводимо таблицю виконання сільськогосподарських робіт залежно від фаз росту Місяця і знаків Зодіаку.

Виконання сільськогосподарських робіт залежно від фаз росту Місяця і знаків Зодіаку

Новий Місяць – ЗИМА	Перша чверть – ВЕСНА	Повний Місяць – ЛІТО	Остання чверть – ОСІНЬ
Рослини у спокої, тому за добу до нього і після – нічого не можна садити й користуватися гострими інструментами. Прополювання, видалення сухих гілок, пасинкування, обрізування дерев: Овен, Близнюки, Лев, Діва, Водолій. Боротьба з шкідниками: Овен, Близнюки, Лев, Стрілець, Водолій.	*Насиченість енергії в гілках. Садити і сіяти те, що дає врожай над землею. Щеплення: Рак, Скорпіон, Риби. Позакореневе підживлення. Обрізування дерев: Овен, Близнюки, Лев, Діва, Водолій.*	*Максимальна насиченість у гілках. Ослаблена коренева біоенергетика. Не можна садити, різати.*	*Енергонасиченість у коренях. Садити ті рослини, які дають плоди. Садіння дерев: Рак, Терези, Козеріг, Телець. Внесення добрив: Рак, Скорпіон, Риби. Обрізування: Овен, Лев, Стрілець, Близнюки, Водолій. Збирання плодів на зберігання, знищення шкідників.*

Перед Повним Місяцем садити і пересаджувати дерева.

Перед Новим Місяцем обрізувати дерева, виноградну лозу.

Близнюки	*Опускання Місяця*	*Життєдіяльність рослин зменшується. Соки рухаються зверху донизу, від периферії до центру. Сприятливий час для розвитку кореневої системи.*	*Сприятливий час для садіння бульб, витких квітів, рослин, особливо витких троянд. Виконуйте обрізування, удобрення.*	***Найліпший час для садіння дерев:***
Рак			*Садити все. Щеплення при зростаючому Місяці, боротьба з шкідниками.*	*абрикос, персик* (○)
Лев			*Прополювання, обрізування, видалення зайвих пагонів. Садіння дерев і кущів.*	*абрикос, персик, черешня, виноград, груша*
Діва			*Садіння шипшини, жимолості, квітів, особливо нарцисів, айстр, крокусів, жоржин, гладіолусів.*	*слива, яблуня* (○)
Терези			*Садити дерева при зростаючому Місяці, квіти набувають чудового вигляду. Добре поливати.*	
Скорпіон			*Щеплення при зростаючому Місяці. Висаджені рослини відзначатимуться добрим смаком, стійкістю до хвороб. Не можна травмувати дерева.*	*яблуня*
Стрілець	*Піднімання Місяця*	*Сприятливий час для щеплення дерев, збирання врожаю. Слід уникати обрізування дерев. Посіяні рослини чудово розвиваються.*	*Садіння швидко ростучих вгору рослин: часник, цибуля, перець, зелень.*	*абрикос, горіх, персик, вишня, яблуня, виноград, смородина* (○)
Козеріг			*Посаджені дерева добре плодоноситимуть, матимуть великі плоди, добре зберігаються, стійкі до хвороб. Кімнатні квіти швидко ростуть. Обрізування при Місяці, що убуває.*	*айва, груша, малина* (☽ ○)
Водолій			*Знищення шкідників. Збирання фруктів при Місяці, що убуває. Не рекомендується нічого садити.*	*айва, груша, малина*
Риби			*Садіння: виноград, суниця, огірки, редиска,крім багаторічних рослин і дерев. Щеплення при зростаючому Місяці. Полив, підживлення. Виготовлення вина.*	*вишня*
Овен			*Прополювання, садіння: редиска, салат, інші овочі, які відразу споживаються.*	*айва, груша* (☽ ○)
Телець			*Висаджені дерева добре витримуватимуть морози, а декоративні будуть дуже красиві. Підживлення.*	*абрикос, персик, смородина* (☽)

Підготував статтю і склав таблицю ***А.І. Кочур,***
садівник-аматор, м. Київ

Біодинамічний календар

Лютий

Лютий – останній місяць зими, але для тих, хто працює біля землі, вже починається весна. І це не дивно, бо з кінця лютого для них настає дуже відповідальний час – робіт багато, і всі одна важливіша за іншу. А ось наскільки добре й своєчасно виконають городники і садівники кожну з цих робіт, покаже осінь і врожай у засіках.

Діва 31.01 (15.24) – 2.02 (15.43)

У лютому час подбати про майбутній урожай: насамперед, необхідно визначитися, скільки овочевих культур потрібно вашій родині, які з них вирощуватимете навесні, влітку й восени на городі та в теплиці. Слід переглянути запаси насіння, заготовленого власноруч, і перевірити його на схожість. Необхідно заготовити поживний ґрунт для висаджування розсади, а наприкінці лютого або на початку березня висадити насіння для отримання сіянців.

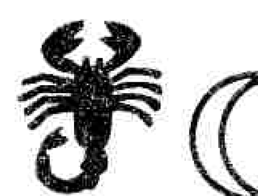
У першій половині місяця висівають насіння помідорів на розсаду для весняних теплиць і відкритого ґрунту. Наприкінці місяця можна висівати на розсаду насіння селери для відкритого ґрунту.

Терези 2 (15.43) – 4 (18.57)

У лютому або на початку березня чимало досвідчених городників влаштовують лідники для яровизації насіння, заготовляють або завозять органічні добрива, проводять снігозатримання. Продовжують перебирати картоплю в сховищах або підвалах.

Складаючи план майбутніх посівів, аби уникнути виснаження ґрунту в окремих елементах живлення, поширення шкідників, хвороб і бур'янів, встановлюють таке чергування культур, при якому певні види овочів, картоплі та інших культур щорічно міняли б свої місця. Для цього ділянку розбивають на чотири–п'ять частин (полів) і намічають плодозміну. Приміром, на першому полі можна посадити капусту, на другому – столові коренеплоди, на третьому – огірок, кабачок, на четвертому – цибулю, зеленні, на п'ятому полі – помідори, ранню картоплю.

Скорпіон 4 (18.57) – 7 (2.05)

Остання чверть Місяця – 6 (1.48)

На виноградниках проводять зимові поливи. Перевіряють у сховищах стан саджанців і чубуків, закладених на зберігання. За необхідності безвідкладно усувають недоліки, що виникли під час зберігання.

Нарізують кілки для розмітки виноградника. Затримують сніг на ділянці. Заготовляють органічні й мінеральні добрива, отрутохімікати, а також необхідні для догляду за виноградом матеріали й реманент. Ремонтують інструменти та апаратуру, яку застосовують для боротьби із шкідниками й хворобами виноградних рослин.

Стрілець 7 (2.05) – 9 (12.45)

Висіваючи насіння, варто попередньо його ретельно відсортувати. Найпростіший спосіб сортування насіння за розміром у домашніх умовах – у воді або водному розчині кухонної солі (50 г/л). Насіння буряків і непрогріте насіння огірків сортують у воді кімнатної температури. Воду заливають у банки, висипають туди насіння й перемішують, потім дають відстоятися кілька хвилин. Те насіння, що спливло разом із водою, зливають, а решту проціджують.

Щоб підсушити насіння, його розсипають тонким шаром на газетному або фільтрувальному папері, залишаючи так на певний час у теплому приміщенні. Слід також зазначити, що фахівці не радять за будь-яких обставин підсушувати насіння на печі або на обігрівальних приладах.

Козеріг 9 (12.45) – 12 (1.26)

Досвідчені квітникарі добре знають, що в лютому розпочинається важливий етап у житті кімнатних рослин – перехід від зими до весни. Тож варто приділити більше уваги своїм зеленим друзям. Незважаючи на те, що освітленість кімнатних рослин поліпшується з кожною добою, однак день, хоч і прибуває, та все ще короткий, тому рослини варто розміщувати ближче до вікон.

Слід також враховувати, що в лютому чимало кімнатних квітів ще перебувають у стані відносного спокою. Їх необхідно поливати лише тоді, коли верхній шар землі в горщику підсохне. Цикламени поливають прохолодною водою з піддона й разом із азаліями утримують у прохолодному й світлому місці.

Водолій 12 (1.26) – 14 (14.25)

Новий Місяць – 14 (4.51)

Водолій вважається безплідним знаком, тому не варто висаджувати або пересаджувати в ці дні будь-які культури. Однак можна навідатися на садову ділянку, щоб перевірити, як укриті снігом насадження, чи не пошкодили молоді рослини миші та зайці. Для боротьби з мишами притоптують сніг навколо стовбурів дерев (у радіусі 1 м) і чагарників, а біля багаторічних і дворічних рослин у мишачі ходи кладуть отруєні принади. Особливо миші люблять поласувати взимку дворічниками: маргаритками, турецькою гвоздикою, дворічними дзвіночками, тому потрібно своєчасно захистити рослини від шкідників.

Риби 14 (14.25) – 17 (2.32)

За сприятливих погодних умов розпочинають підрізування кущів винограду, продовжуючи роботу і в березні. Саме під час цієї операції виноградарі мають змогу визначити міцність кожного виноградного куща й теоретичне навантаження його врожаєм.

Виноградарі-початківці отримують знання з аматорського виноградарства, вивчаючи відповідну літературу та відвідуючи спеціальні лекторії, які діють при клубах виноградарів, створених у багатьох регіонах України.

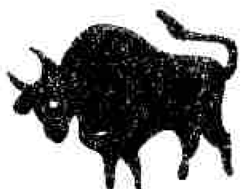
Винороби-аматори перевіряють, чи закінчилося слабомолочне бродіння червоних вин, із чанів і бочок зціджують і доливають вино. Деякі м'які й легкі вина домашнього виробництва в цей час уже готові до споживання.

Овен 17 (2.32) – 19 (12.57)

У південних районах закладають на світлову яровизацію бульби ранньої картоплі, яровизують насіння цибулі, моркви. У посівні ящики висівають насіння ранньої й цвітної капусти, селери, а також ранніх помідорів. Закінчують перевірку й очищення насіння, докуповують відсутнє, визначають його схожість і "висівають" насіння на паперові стрічки або туалетний папір.

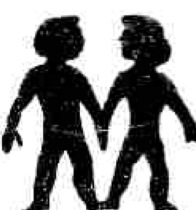
Очищають парники від снігу, починають їх набивати попередньо розігрітим біопаливом. Закінчують ремонт парникових рам і городнього реманенту, в'яжуть солом'яні або очеретяні мати. Власноруч виготовляють перегнійно-гнойові або торфо-перегнійні горщечки й кубики.

Тілець 19 (12.57) – 21 (20.49)

На кімнатних квітах продовжують систематично витирати вологою ганчіркою пил із листків. Якщо вони опушені, то його можна здути або видалити пензликом. При цьому корисно розпушити ґрунт у горщиках. Рекомендується підвищувати вологість повітря в приміщеннях, де вирощують кімнатні рослини, обприскуючи їх із пульверизатора.

Квітучі азалії, гіпеаструми, клівії, колумнеї, примули, сенполії, орхідеї не забувайте дуже обережно поливати водою кімнатної температури, не допускаючи її застоювання в горщиках, але й не пересушуючи землю.

Близнята 21 (20.49) – 24 (1.30)
Перша чверть Місяця – 22 (2.42)

Якщо не зробили цього раніше, то варто тепер перевірити, чи всі необхідні добрива й отрутохімікати заготовлені. Звичайно ж, повний список усього необхідного дати важко, бо асортимент препаратів, які нині пропонує торговельна мережа, постійно змінюється, та й потреби в них у садівників відрізняються. Однак з-поміж інших у господарстві не завадить мати такі препарати:

– під час висіву не обійтися без речовин, які знезаражують ґрунт і насіння. Серед них чи не найпростішим засобом є марганцівка, однак значно ефективніші фунгіциди типу бенлат (фундазол);

– для кращого вкорінення під час живцювання та інших способів розмноження рослин слід запастися препаратами типу гетероауксин, корневин тощо;

– якщо ґрунти на вашій ділянці кислі, придбайте вапно;

– для боротьби з бур'янами ефективний препарат раундап;

– для весняної обробки та обрізування дерев і кущів варто запастися побілкою та садовим варом.

І, звичайно ж, не забувайте про азотні, фосфорні й калійні добрива та стимулятори росту рослин.

Рак 24 (1.30) – 26 (3.10)

На садовій ділянці після рясних снігопадів із наступною відлигою відразу струшують сніг з гілок, особливо на карликових і слаборослих яблунях, інакше вони можуть зламатися. Періодично перевіряють стан осіннього запобіжного обв'язування стовбурів молодих яблунь і груш, застосовують спеціальні засоби для відлякування гризунів.

За виявлення на штамбах і скелетних гілках пошкоджень, замазують їх садовим варом, після чого рани варто обгорнути чорною плівкою.

Чимало садівників, щоб перевірити, чи добре перезимували бруньки плодових дерев, зрізують кілька гілочок і ставлять їх у воду на вирощування. Якщо плодові бруньки не загинули, то гілки зацвітуть через певний час.

Лев 26 (3.10) – 28 (2.54)

У лютому за сприятливих погодних умов можливе зимове садіння крупномірних дерев.

Перевіряють укриття декоративноквітучих культур. Стратифікують насіння плодових культур для висівання у квітні. Перебирають фрукти й овочі, які зберігаються у сховищах.

У теплицях з обігрівом можна починати вирощувати качанні й листкові салати, редиску, редьку, кольрабі, шпинат і моркву. Врожай повинен достигнути через шість тижнів. У морозні дні посіви слід додатково захистити нетканим укривним матеріалом.

Діва 28.02 (2.54) – 2.03 (2.33)
Повний Місяць – 28 (18.38)

У лютому необхідно перевірити стан глоксиній, каладіумів, аморфофаллюсів та інших рослин, що перебувають у стадії спокою. Якщо бульби зморщилися, стали м'якими, субстрат необхідно зволожити. Підгнилі бульби ізолюють від здорових, уражені місця вирізають і присипають товченим деревним вугіллям або сіркою.

Наприкінці місяця можна живцювати бегонії, фуксії, гортензії, клеродендрон, пасифлору та інші культури. Укорінювати їх у кімнатних умовах найпростіше у воді, у скляних банках, прикритих склом або плівкою. Для прискорення утворення коренів зрізи можна припудрити гетероауксином, а на дно банок насипати трохи чистого прокип'яченого річкового піску.

Готуй сани влітку, а зручні речі для дачі – взимку

У народі кажуть: "Готуй сани влітку!". Перефразувавши цей мудрий вислів, радимо взимку, коли у господарів дачних і присадибних ділянок з'являється трохи більше вільного часу, спробувати самотужки виготовити легкі й зручні меблі для відпочинку в саду. У "ДСГ" № 11 за 2008 рік ми вже розповідали, як можна власноруч зробити деякі з них. У цій статті пропонуємо нові варіанти простих і зручних речей, які, сподіваємося, обов'язково стануть вам у пригоді на дачі.

Людина, скільки себе пам'ятає, тобто ще за стародавніх часів, завжди намагалася прикрасити свою оселю, якою б та не була. Вона прагнула створити у ній затишок, а побут зробити зручнішим. Переконані, що у вас, шановні читачі, також нерідко виникало бажання облаштувати свій дім якнайкраще.

Можливо, настав час спробувати власні сили у цій справі? Тим більше, що створена самотужки гарна річ для власної квартири або дачі часто буває не тільки простою у виконанні, вона радує око і викликає гордість за власне вміння та майстерність.

Щодо матеріалів, то, незважаючи на сьогоденну дорожнечу, вони можуть бути цілком доступними, інструменти – нескладними, а технологія виготовлення більшості простих речей для дачі не виходить за межі можливостей домашньої майстерні.

Отже, якщо докласти трохи зусиль, то можна зробити перебування на дачі не тільки корисним, а й приємним, максимально зручним, аби мати змогу добре відпочити після спекотного дня й важкої праці на земельній ділянці. Неабияку роль тут можуть відігравати речі, виготовлені самотужки. Тож до роботи! Тим більше, що простий стиль виробів, які ми пропонуємо, забезпечить найголовніше – безпосередньо й гармонійно впишеться у природне середовище садиби.

Шезлонг-гойдалка

Насамперед, рекомендуємо виготовити шезлонг-гойдалку, зображену на рис. 1. Це зручна й необхідна річ для відпочинку. Дітям вона дуже подобається, та й зробити її нескладно навіть у домашніх умовах.

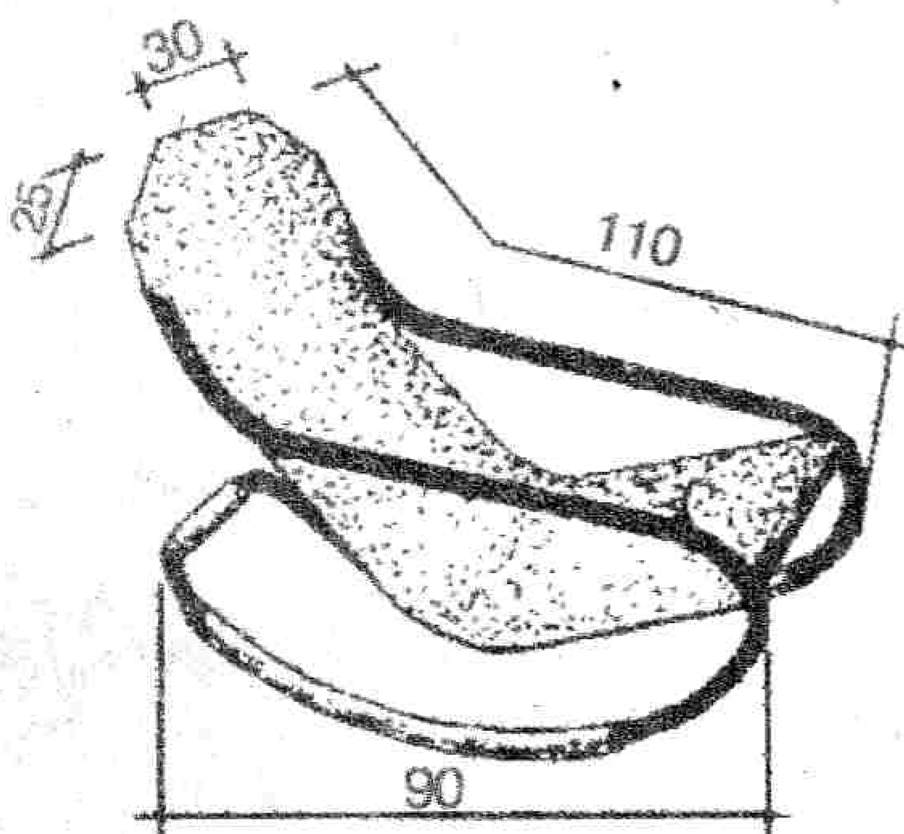

Рис. 1. Шезлонг-гойдалка

Шезлонг-гойдалка складається з каркаса і тканини, яку на нього натягують. Каркас роблять із однієї сталевої трубки, завдовжки близько 5 м. Її необхідно обережно зігнути за розмірами (див. рис.) і приварити у верхній точці. Виконують це за допомогою лещат, поступово надаючи каркасу потрібної плавної конфігурації, особливо у робочих місцях.

Коли така S-подібна конструкція буде готова і зварена, то спереду, між двома бічними частинами, треба приварити горизонтальну несучу поперечину сидіння, за яку кріпитиметься тканина завдовжки 50 см. Радимо використати міцну матерію яскравих кольорів: тентову, тик, брезент тощо.

Щоб виготовити викрійку сидіння для шезлонга, тканину складають удвоє і роблять "кишені", які натягують на верхню частину спинки (рис. 2). Спочатку одягають ліву частину, просовуючи тканину під поперечину, потім піднімають її догори і одягають праву "кишеню" на спинку шезлонга. Таким чином, отримуємо сидіння з двох шарів тканини.

Якщо матерії не вистачить на всю викрійку, а тканина досить міцна, то можна зробити чохол половинного розміру з однією "кишенею". Тоді тканину на поперечному штирі слід закріпити за допомогою гачків і мотузки, вшитої під тканиною.

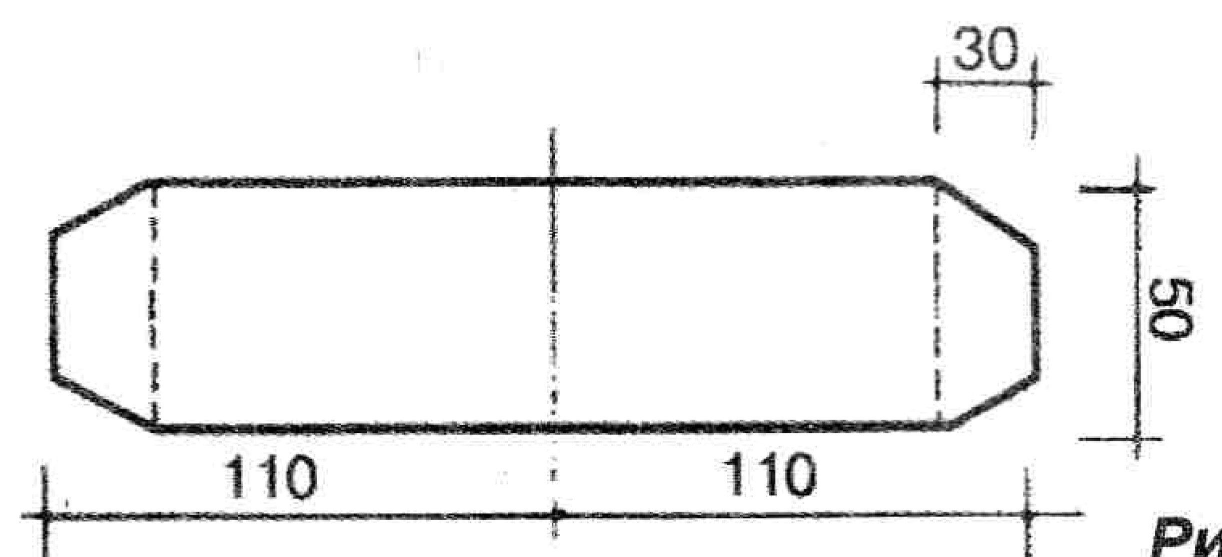

Рис. 2.

Усі металеві деталі шезлонга необхідно пофарбувати ґрунтувальною антикорозійною фарбою на оліфі, а після її висихання – нанести шар синтетичної емалі.

На нижні частини шезлонга надягають шматки гумового шланга, що дає змогу м'яко пересувати крісло по землі чи підлозі.

Крісло-шезлонг

Для відпочинку можна виготовити крісло-шезлонг із дерев'яною основою (рис. 3), яке складатиметься з двох дерев'яних рам і тканини для сидіння. Конструкція такого крісла має певні переваги – його можна складати й розкладати. У розкладеному стані шезлонг з двох боків кріпиться металевими вертикальними елементами, які виготовляють із сталевої смужки. З двох боків треба просвердлити кілька отворів діаметром 10 мм через кожні 3–4 см, щоб можна було регулювати кут розкладання шезлонга.

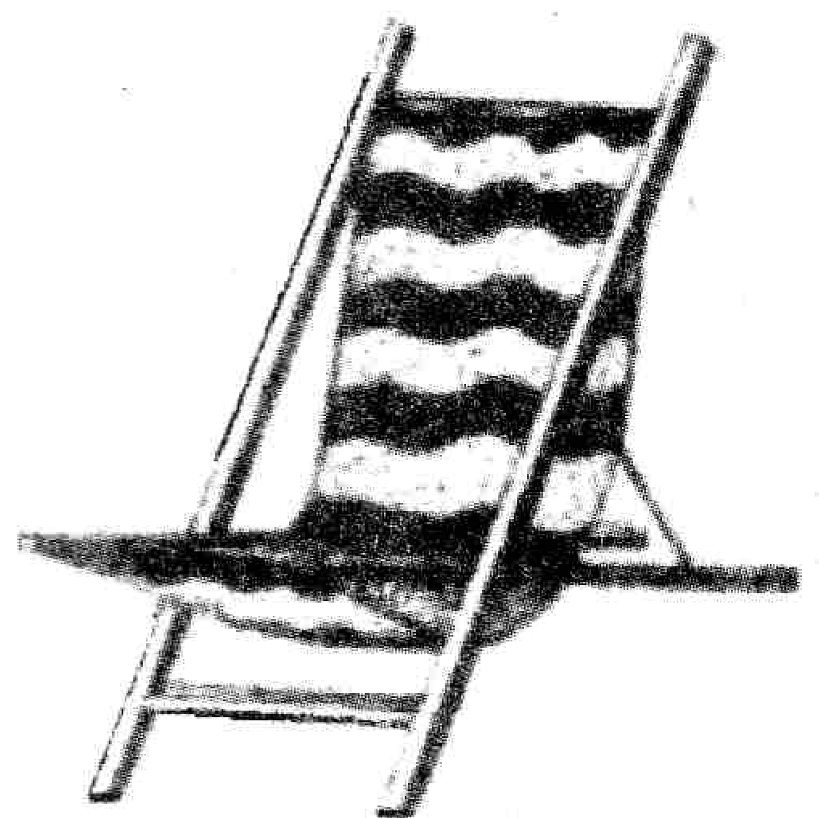

Рис. 3. Крісло-шезлонг

Таких крісел раджу виготовити кілька штук – для всіх членів родини, бо вони легкі, зручні й не займають багато місця, тож обов'язково стануть у пригоді під час відпочинку на природі.

Гамак

У літню спеку приємно полежати у затишку дерев. Для цього найкраще підійде гамак, який останнім часом, на жаль, рідко побачиш на дачах, а раніше без нього не обходився відпочинок.

Гамак також нескладно зробити самотужки (рис. 4). Для його виготовлення потрібно мати два дерев'яних

бруски завдовжки 60–70 см і перерізом 5х2 см. У них просвердлюють круглі отвори діаметром 1,5 см через кожні 6–8 см по всій довжині. Необхідні також два міцні металеві кільця діаметром 4–5 см. Їх обкручують шнуром, аби металеві краї не перетирали мотузку. Для виготовлення гамака потрібно 15 м синтетичного крученого шнура діаметром 1,5 см – для обв'язування кріплення до опори, та 120 м міцної крученої мотузки, щоб сплести сітку.

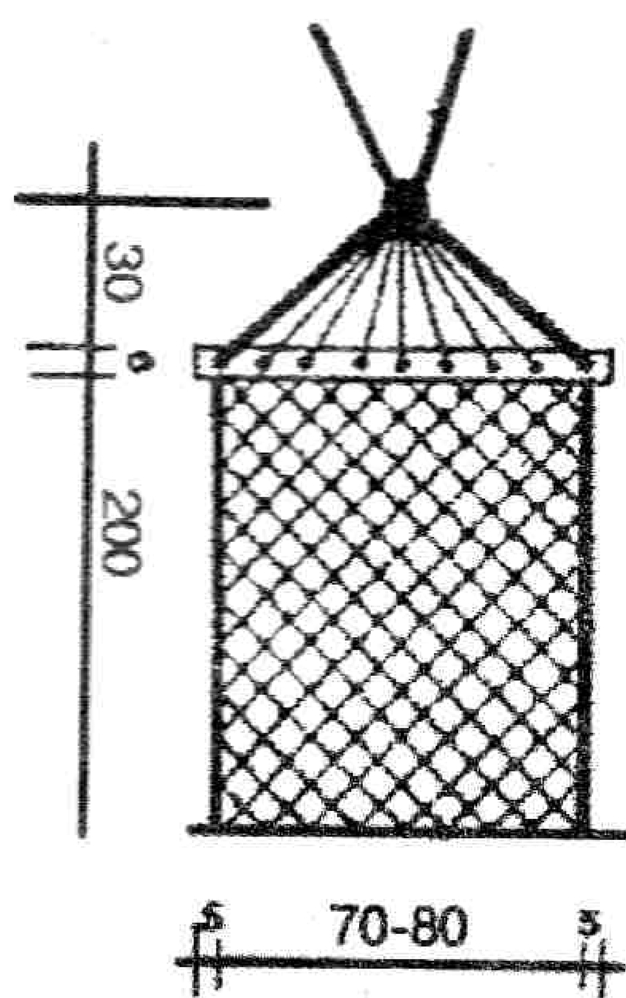

Рис. 4. Гамак

Виконувати роботу варто у кілька етапів. Спочатку виготовляють бічні частини, пропустивши відрізки мотузки крізь кільце й отвори у брусках. Потім протягують крізь крайні отвори і кільце шнур, який слугуватиме обв'язкою.

Після цього готову бічну частину слід підвісити у зручному для роботи місці і можна розпочинати плетіння сітки. Крізь кожний отвір потрібно пропустити відрізки мотузки подвійної довжини. Врахуйте також довжину, яка необхідна для виготовлення подвійних вузлів. Усе добре виміряйте і підрахуйте.

Довжина сітки у готовому вигляді – до 2 м. Коли вона буде готова, пропустіть крізь бічні квадрати шнур для обв'язування і зав'яжіть його на протилежному кільці.

Ось і все. Ваш гамак готовий. Залишилося лише знайти для нього затишне місце і прив'язати саморобний гамак до вертикальних опор.

Гойдалка

Для найменших членів родини раджу влаштувати на дачі гойдалку (рис. 5), яка принесе дітям багато радості. Виготовлення її не потребує великої майстерності. Основні матеріали: двадцять круглих планок завдовжки 40 см і діаметром 3 см. У кожній з них з обох боків на відстані 2 см від краю треба зробити круглі прорізи діаметром 12 мм.

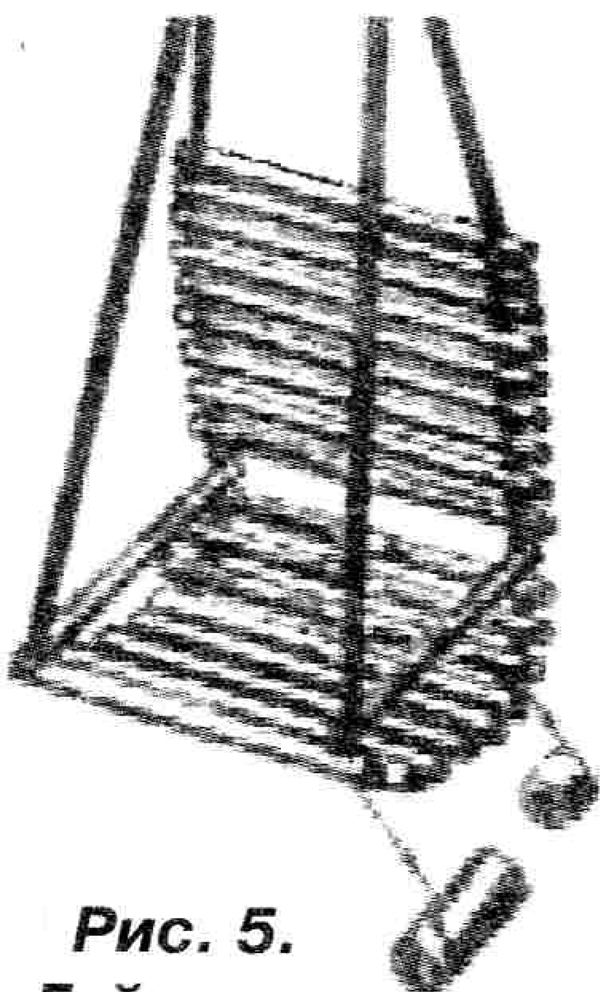

Рис. 5. Гойдалка

Для інтервалу між планками потрібні 38 кілець із внутрішнім діаметром 15 мм. Їх нарізують із пластикової трубки чи дерев'яної планки, просвердливши отвори. Після кожної планки можна для інтервалу зав'язувати вузол.

Несучий елемент гойдалки – дві міцні мотузки завдовжки 3,5–4 м і діаметром 10 мм.

Складати пристрій треба у такій послідовності. Спочатку на кожній мотузці зав'язують по одному вузлу на відстані 1,5 м від краю. З боку довшого кінця нанизують десять планок, а між ними – по одному дистанційному кільцю. Після дев'ятої планки пропускають мотузку крізь другий кінець першої планки. Це буде підлокітник.

Потім надягають останні дев'ять планок для спинки (також із дистанційними кільцями чи вузлами між ними).

Друга мотузка проходить крізь прорізи з іншого кінця у такій самій послідовності.

Обидва кінці мотузки зв'язують і нагрівають над вогнем, щоб потім не розв'язувалися. Мотузки підв'язують до міцної горизонтальної опори, зручної по висоті: до труби, товстої гілки дерева тощо.

Кілька корисних порад

Насамкінець хотілося б дати кілька загальних порад, які стануть вам у пригоді під час облаштування садиби.

Перш за все радимо обов'язково дотримуватися обраного стилю. Бо, яким би не був розмір вашого саду, садові меблі мають стати невід'ємною частиною загального дизайну присадибної ділянки, а не її випадковим доповненням. Якщо площа садиби обмежена, то про влаштування функціональних зон, зокрема зони відпочинку, та про розташування садових меблів на ній необхідно подумати ще на стадії планування. Тож варто своєчасно вирішити чимало питань. Скажімо, чи довго ви перебуватимете на подвір'ї, чи потрібні вам меблі, які можна використати на дитячому майданчику, чи варто придбати садову лаву, на якій можна буде відпочивати у затінку, чи потрібний вам стіл поряд із дверима кухні, щоб можна було влітку готувати їжу на свіжому повітрі? Ці та багато інших питань, як уже зазначалося, варто вирішити ще на стадії планування дачної або присадибної ділянки.

Однак важливо не тільки врахувати практичні аспекти у виборі садових меблів. Необхідно вирішити, чи будуть вони перебувати в саду цілий рік, стаючи, таким чином, постійною частиною садової скульптури, чи перебуватимуть на вулиці лише кілька літніх місяців або навіть днів. Адже вважається, що постійні меблі повинні мати "солідний" вигляд і співвідноситися за масштабом із навколишнім середовищем.

До речі, привабливі на вигляд меблі самі по собі вже можуть стати доречною скульптурною деталлю саду, обумовивши тим самим ваш вибір матеріалів та інших елементів садового дизайну. А ось меблі, призначені перебувати на подвір'ї садиби обмежений час, не повинні створювати враження погано продуманого набору предметів. Окрім того, веранда, тераса чи галявина перед будинком, на яку тимчасово винесли садові меблі, не повинна втратити свою затишність і привабливість після того, як меблі знову занесуть до будинку. Тож під час планування садиби обов'язково поміркуйте над цим питанням, спробувавши уявити собі, який вигляд матиме ваш садовий простір із меблями та без них. Це допоможе прийняти правильне рішення.

Саме тому фахівці вважають, що для хорошого настрою, доброго самопочуття та нормального відпочинку на дачі господарям необхідно поєднати комфорт і практичність, з одного боку, і стильний дизайн – з іншого. Причому вони не повинні виключати один одного. Хоча нині, якщо подивитися на деякі садові меблі, які пропонує торговельна мережа, то можна подумати, що це взаємовиключні речі. Тому, можливо, під час облаштування садиби варто докласти трохи більше зусиль, аби знайти такі меблі, які б насправді поєднували у собі ці якості. Або виготовити деякі з них самотужки. Але при цьому слід завжди враховувати їхнє поєднання із стилем садової ділянки, вплив на загальний дизайн будинку та його кольорову гаму, а також те, як впливатиме на кольори ваших меблів природне освітлення в саду.

Отже, скористайтеся нашими порадами і ви обов'язково зрозумієте, що таке справжній відпочинок на природі. Хоча навряд чи він буде повноцінним без щирих посмішок та теплих слів від рідних і близьких вам людей.

І.О. Король,
архітектор

"Дім, сад, город" – народний журнал

Місячний виробничо-практичний журнал "Дім, сад, город" – найпопулярніше в Україні народне видання для всіх, чиє життя та праця пов'язані із землею. Видається українською мовою з 1989 року. А з 1999 року – і російською.

Журнал має постійні головні розділи: "Щедра грядка", "Ходімте в сад", "Домашня ферма", "Квітник", "Дім і садиба" та "Консультує дорадча служба", які друкуються на 32 кольорових сторінках, а також безкоштовну чорно-білу вкладку "Господар" на 16 сторінках. Тираж журналу становить близько 180 тис. примірників, з них понад 150 тис. постійних передплатників.

За 20 років існування журналу працівники редакції встановили тісні зв'язки з авторами усіх регіонів України. Тематика журналу формується головним чином на основі побажань наших читачів (городників, садівників, дачників, фермерів, народних умільців та винахідників), які надсилають до редакції листи з порадами, пропозиціями, побажаннями та статтями, в яких висвітлюють власний досвід господарювання. Журнал став істинно народним. А ще редакція плідно співпрацює з науковцями передових наукових закладів, що дає змогу давати кваліфіковані поради фахівців, висвітлювати на сторінках журналу новини науки та передовий досвід.

Крім головних розділів, журнал має ще ряд підрозділів і рубрик, які містять різноманітну корисну інформацію: юридичні консультації, служба взаємодопомоги та знайомств, проблеми охорони здоров'я, оголошення (пропоную – хочу придбати), місячний календар, секрети кулінарії, господарю на замітку, зроби сам тощо. У журналі постійно діє конкурс "Господиня" та 2 рази на рік розігрується лотерея.

Будьте з нами!

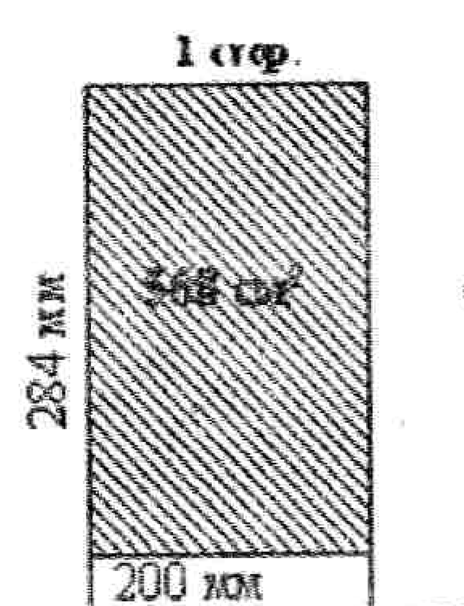
Вартість реклами в журналі "Дім, сад, город" на 2010 рік (у гривнях):

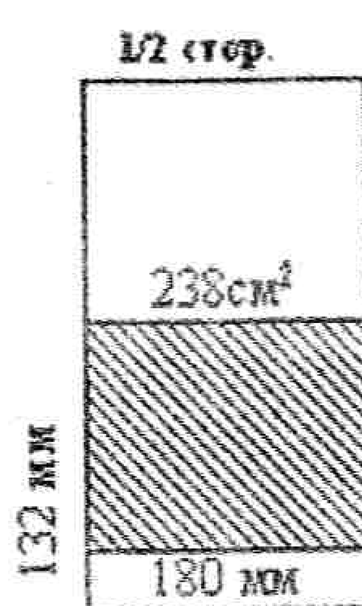
у №№ 2 (лютий), 3 (березень), 4 (квітень), 5 (травень), 6 (червень) становить:

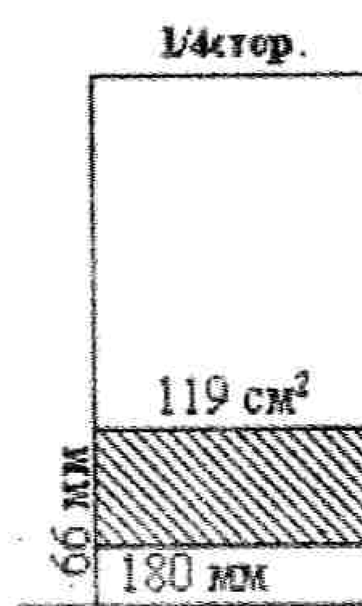
Площа сторінок	Чорно-біла	Кольорова	На обкл. (крім 1-ї)
1	6300	10500	12000
1/2	3213	5367	6000
1/4	1615	2692	1000
1/8	969	1615	500
1/16	565	942	250

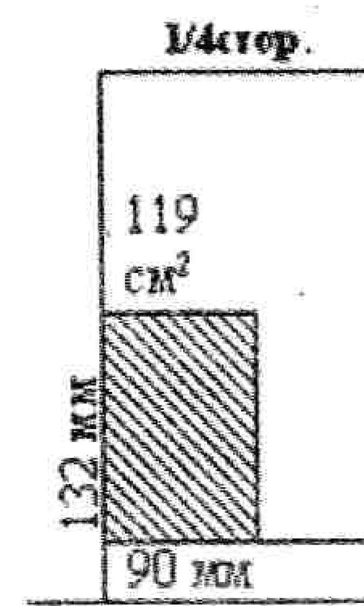
у №№ 7 (липень), 8 (серпень), 9 (вересень), 10 (жовтень), 11 (листопад), 12 (грудень) становить:

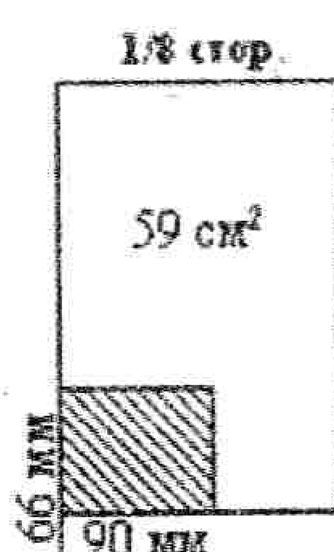
Площа сторінок	Чорно-біла	Кольорова	На обкл. (крім 1-ї)
1	4704	7840	11200
1/2	2403	3999	5600
1/4	1206	2009	2800
1/8	723	1206	1400
1/16	422	704	700

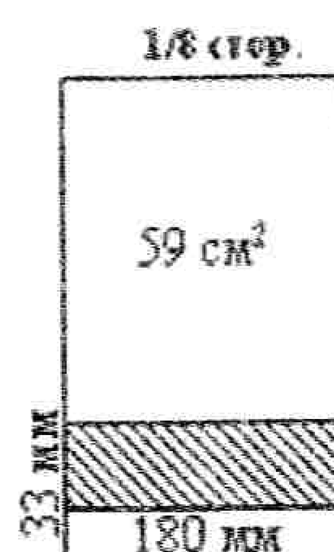

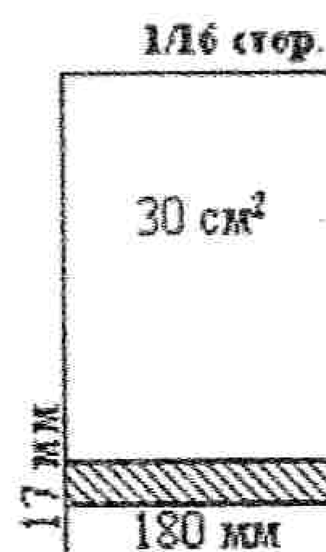

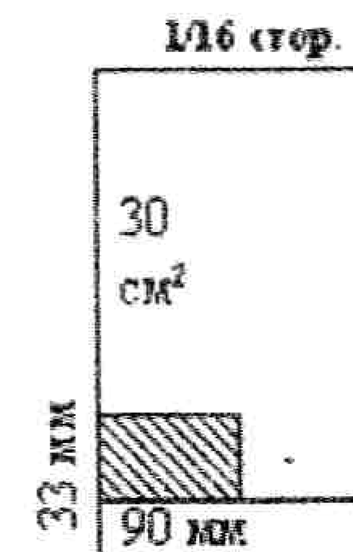

Додаткові послуги:

Іміджова (текстова) стаття в журналі (1 сторінка) – 2250 грн., у тому числі з розміщенням на сайті – 3000 грн.
Вартість виготовлення чорно-білого оригінал-макету – 5% від вартості реклами, кольорового – 10% від вартості реклами. Редагування і внесення правок у рекламі – 1%.
Строки подання готового оригінал-макету реклами в журнал та оплата – до 10 числа кожного місяця.
Для постійних клієнтів та рекламних агентств діє гнучка система знижок: розміщення реклами у двох номерах – знижка 10%, у трьох і більше номерах – 15%. Ціни вказані в національній валюті (з урахуванням ПДВ і ПНР).

Відділ реклами журналу "Дім, сад, город":
Для рекламодавців – тел./факс 0 44 22-33-817, тел.0 44 222-93-17
e-mail: vgt@i.com.ua
www.dimsadgorod.com

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

...саджанці, чубуки винограду. Недорого. Конверт – каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89

...квіти. Подробиці на www.Kvity.at.ua

...саджанці, чубуки елітних столових, технічних та безкісточкових сортів винограду. Шедеври вітчизняної та іноземної селекції суниці: ремонтантної, шпалерної, надранньої, з рожевими та червоними квітками. Найкращі сорти великоплідної малини. Ожина безколючкова, жимолость, фундук, калина, лимонник китайський, актинідія, чорниця канадська, смородина, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118,
тел. 066) 755-50-38, E-mail:o-naslada@mail.ru

...поросят чистопородних травоїдних свиней породи мангал.

Волинська обл.,
тел. (03352) 96-3-35, (097) 640-73-15

...високоякісну сортову картоплю, новинки та суперновинки 2009 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122,
тел. (05449) 33-4-39, (095) 932-27-47

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...чистопородних травоїдних поросят породи мангал, кармал, кореєць.

Петро Миколайович Коломієць,
с. Журавка, тел. (096) 338-45-43, 8 (099) 047-77-37

...насіння помідорів, перевірених на фітофторостійкість без хімзахисту.

Ліна Михайлівна Сахарнова,
тел. (057) 312-03-66, (067) 993-56-07

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду селекції Капелюшного, Крайнова, Загорулько та ін., а також смородини, аґрусу, малини.

Володимир Аполінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-А, м. Карлівка,
Полтавська обл., 39500
тел. (05346) 2-46-47, (050) 304-15-42
e-mail:shpakvino@mail.ru

...як позбутися надмірної ваги, пристрасті до алкоголю, тютюнової та наркозалежності без відома хворого. Міцелії лісових та домашніх грибів, мурайя, фейхоа, банан, каліфорнійський черв`як, виноград. Плоскоріз Фокіна.

Б.О. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...1000 сортів та гібридів насіння овочів і квітів, в т.ч. 30 сортів гібридних петуній, сурфінії, лікарські рослини, пряноші, багаторічні цибулі, насіння кімнатних квітів, колекцію великоплідних томатів, мітлицю пагононосну. Книги з квітникарства й озеленення, овочівництва, садівництва, садовий інвентар, агроволокно. Заадресований конверт з марками на суму 2,2 грн. – кольоровий каталог.

Р.І. Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

...багаторічні садові, кімнатні рослини, хризантеми, гладіолуси. Конверт за 2,20 грн. – фотокаталог.

В.І. Пилипенко,
вул. Молодіжна, 14, с. Калайдинці,
Лубенський р-н, Полтавська обл.., 37525

...бульбоцибулини гофрованих і супергофрованих сортів гладіолусів. Класика, екзотика. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070

...цитрусові, тропічні, лікарські та садові саджанці. Конверт – каталог.

А.А. Справцева,
пр. Миру, 3-а, кв. 2, м. Чернігів, 14000

...якісне насіння овочів та квітів, газонної трави, бадан (адамів корінь), міцелій гливи (вешенки) + технологія вирощування. Конверт – каталог.

В. Коваленко,
а/с 176, м. Київ, 01054

...квіти: жоржини, лілії, іриси, гладіолуси, тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси. Велика колекція. Безкоштовно вишлемо гарний кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Всі замовники отримують подарунки.

Максим Васильович Левчук,
а/с 272, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...високі бородаті іриси 165 сортів, півонії 30 сортів.

Микола Іванович Музичук,
с. Юльївка, Запорізький р-н, Запорізька обл., 70434,
тел. (067) 833-65-61

...саджанці морозостійкого винограду, актинідії, жимолості, ожини, малини, смородини, аґрусу та ін. Декоративні кущі та ліани. Підписаний конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н,
Полтавська обл., 39764,
тел. (066) 222-01-77, (0536)78-22-29

...недорого насіння помідорів, солодкого перцю, огірків, гарбузів, квітів. Насіннєву картоплю. Конверт – каталог.

Р.В. Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

...продаю мангали.

Люба,
с. Гармаки, Барський р-н, Вінницька обл.,
тел. (097) 235-35-84

...укорінені живці хризантем городньо-горщикової групи шароподібної форми, корейської дрібноквіткової та гібридів. Конверт – каталог.

Надія Миколаївна Кутова,
вул. Леніна, 67, с. Колонщина, Макарівський р-н,
Київська обл., 08032,
тел. (097) 238-61-81

...як самому зробити теплу підлогу. (5 грн.).

а/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500,
тел. (097) 140-36-53

...недорого гладіолуси, лілії, тюльпани, клематиси. Безкоштовно інструкції, консультації, каталог – у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 23, м. Кременчук-25, Полтавська обл., 39625,
тел. (05366) 6-89-51

...саджанці малини Дніпро 2, червоної смородини, насіння овочів, авторські фільми на DVD "Посадка, уход, обрезка винограда".

Анатолій Миколайович Огій,
пров. Береговий, 5, с. Могилів 2,
Царичанський р-н, Дніпропетровська обл., 51041

...вишлю безкоштовно насіння томатів Рання любов, Санька і Кобзар. Від вас: конверт з марками на 2 грн. і зворотна адреса.

В.А. Бондаренко,
вул. Пархоменка, 15, м. Миколаївка,
Слов`янський р-н, Донецька обл., 84180

...саджанці та сухе подрібнене листя дерева гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014,
тел. (0362) 23-00-24

...саджанці винограду.

м. Київ,
тел. (044) 227-62-57, E-mail:zaro 33@ukr.net

...кращі перспективні сорти помідорів (80), перцю (10), огірків (6); кавунів (5); жминди; хеномелесу; мелано; інше (20)...

В.І. Никитенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв, Київська обл., 09800

...бульбоцибулини туберози (стаття в "ДСГ" № 9 за 2005 рік), насіння стевії (медова трава).

Клавдія Олександрівна Гордюшова,
вул. Ворошилова, 103, м. Гола Пристань,
Херсонська обл., 75602,
тел. (05539) 7-86-19

...тюльпани 200 сортів (50 бахромчастих), іриси 100, лілійники 50, гіацинти, нарциси, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ, 04074

...насіння найрізноманітніших сортів помідорів; розторопші, синюхи. Тайфун, Джеллі, Рокко та інші сорти картоплі.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна, 18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503,
тел. (096) 46-76-300

...сорти суниці, малини, смородини, ожини, аґрусу, відібрані за п`ятнадцять років праці. Конверт – кольоровий міні-каталог.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27322

...післяплатою гофровані гладіолуси 200 сортів. Багато новинок з Росії. Конверт – каталог.

В.В. Трепачко,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка,
Чернігівська обл., 17200

...новинки томатів, перевірені часом, від "Сибірського саду" та вітчизняна колекція. Новинки харчових гарбузів тривалого зберігання. Картопля, огірки, перець та інші овочі. Кольоровий фотокаталог та одна упаковка насіння безкоштовно у вашому конверті.

Олександр Миколайович Колодько,
с. Хухра, Охтирський р-н, Сумська обл., 42750

...гранат кімнатний, барбарис, стевію, арніку, глід, кизил, смородину, суницю садову, лаванду, вітекс, будлею (17), вейгелу, дейції, вербейники, гібіскус, жимолость, декоративні та багато іншого з великої колекції (300 видів) плодових, лікарських, пряних, ґрунтопокривних та декоративних рослин, квітів. Конверт – каталог.

Лідія Іванівна Єлагіна,
вул. Ювілейна, 5, с. Придніпровське, Нікопольський р-н,
Дніпропетровська обл., 53280,
тел. (050) 533-85-78, (095) 382-38-53

...саджанці нових, районованих та перспективних сортів смородини, порічок, аґрусу, винограду, самшиту; гладіолуси (100 сортів, є новинки); канни; іриси. Конверт – каталог.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...високоврожайне насіння улюблених старих і кращих нових сортів перцю солодкого: Шорокшари, Альба, Білозірка, Текла, Лайлак Белл, Гурма, Гладіатор, Афродіта (46 сортів) і помідорів: Молодіжний, Валентина, Настенька, Кобзар, Мандарин, Біг Бой, Рейнська слава, Золота канарейка (94 сорти). Від Вас – конверт із зворотною адресою, від нас – каталог з детальним описом сортів.

Володимир Федорович Сирай,
вул. Ак. Павлова, 17, кв. 81, м. Чернігів, 14027

...насіння овочевих, лікарських, нових, екзотичних культур та квітів. Конверт з марками на 2,2 грн. – каталог.

Василь Михайлович Головатенко,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23242

...60 сортів гіацинтів, нарциси, іриси, лілійники. Конверт – каталог.

В.В. Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

...насіння земляних горіхів, ірги, гумі, хеномелесу, ожини, високоврожайних помідорів... Саджанці жовто- і чорноплідної малини, деревовидної смородини, плюща, будлеї, витких троянд і жимолостей...

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

...високоякісну насіннєву картоплю (50), саджанці кращих великоплідних високоврожайних сортів смородини (25), порічок (20), аґрусу (20), малини (10); кореневища канни (8).

Найкращі новинки. Конверт – каталог.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...саджанці кращих сортів винограду, малини, суниці оптом та вроздріб.

Тел. (067) 980-91-98, (050) 251-79-17

...маклюри.

Ірина Михайлівна Суховій,
вул. Терпеливця, 12, м. Тлумач, Івано-Франківська обл., тел. (03479) 2-12-02

...садові зимостійкі гібіскуси: трав`янисті – 100 гібридів, діаметр квітки до 27 см; деревовидні махрові – 20 гібридів; декоративні трави та злаки. Насіння зараз, саджанці – весною.

В.А. Грипас,
вул. Пляжна, 4, с. Приозерне, м. Херсон, 73489, тел. (095) 178-76-14, (05547) 2-29-53

...саджанці для інтенсивних низькорослих садів. Укорінені вегетативні підщепи. В асортименті.

П. Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300, тел. (097) 261-36-23

...інкубаційні яйця, добові курчата, молодняк порід курей: кохінхіни – чорний, голубий; брама – темна, світла, золотиста, куріпчаста; орпінгтон – чорний, жовтий, віандот срібний; юрловські – голосисті, італійські – срібні; цесарки; лебеді – чорні, чорношиї; декоративні качки – мандаринки, каролінки; огарі, казарки; павичі – індійські, білі, чорнокрилі; фазани.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка, Уманський р-н, Черкаська обл., 20300, тел. (050) 38-38-288

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів на Україні, помідори (700); перець (200); баклажани (40); фізаліс (15), тютюн (15), огірки (45); а також кімнатні: помідори, перець, огірки та багато іншого. Реалізація увесь рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...хризантеми (180), лілії (50), іриси (170). Конверт – каталог.

Галина Кирилівна Усійчук,
тел. (0332) 70-05-98, увечері

...жоржини і багаторічники. Недорого. Конверт – каталог.

Ярослава Михайлівна Тиркус,
вул. Бакинська, 25/1, м. Львів, 79022

...картоплю насіннєву найсучасніших сортів. Тільки новинки та суперновинки, вирощені на півночі України, в т.ч. з літньої посадки. Тільки надійні, найкращі сорти, що пройшли суворий відбір. Реалізація оптом та вроздріб на місці, поштою, доставка. Чистосортність, порядність гарантую. Конверт – каталог.

Олександр Андрійович Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500, тел. (066) 712-06-90

...гладіолуси більше 100 сортів. Помірні ціни. Конверт 2,20 грн. – каталог.

Валентина Любас,
вул. Шевченка, 250, м. Корюківка, Чернігівська обл., 15300, тел. (068) 356-65-33

...картопля – 150 кращих сортів з півночі України. Новинки.

Анатолій Миколайович Дзюба,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122, тел. (066) 813-43-43

...велику колекцію сортових високоврожайних томатів: Княгиня, Айсберг, Жара. Конверт – каталог.

Анжеліка Володимирівна Мануша,
вул. Українська, 27, м. Конотоп, Сумська обл., 41606

...саджанці троянд колекції Каньовського Віталія Миколайовича – чайногібридні, плетисті, кущові, ґрунтопокривні, бордюрні, флорибунда.

Григорій Михайлович Мостіпака,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632, тел. (03859) 9-86-19, (066) 706-51-98

жоржини.

Ірина Іванівна Чорна,
вул. Партизанська, 50, м. Котовськ, Одеська обл., 66300, тел. (04862) 2-75-19, увечері

...продаю молодняк кролів порід: німецький строкатий велетень, європейська шиншила, каліфорнійська, новозеландська.

Микола Юрійович *(Київська область), тел. (096) 230-01-07*

...новинки томатів, перцю, баклажанів, моркви, огірків, кабачків, гарбузів (велетнів, столових, голонасінних) і столових буряків. Ваш конверт – каталог.

Валентина Іванівна Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150, тел. 067 300-61-48

...стандартні та мініатюрні сенполії, стрептокарпуси. Розповідь про мініатюрні сенполії читайте в цьому номері журналу. Конверт – каталог.

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина, Івано-Франківська обл., 77502

...спосіб опалення будинку за допомогою теплонасосу (15 грн.).

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...живці, саджанці комплексностійких сортів винограду, урожайні сорти суниці садової. Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Пояреля,
просп. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. 8 (0622) 97-18-57, (095) 380-82-62

...найкращі сорти великоплідної суниці: Ольвія, Кент, Розана, Королева Єлизавета, Єлизавета II, Морський пейзаж та інші. Малина, аґрус, ожина, смородина, порічки. Опт, роздріб.

Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19645,
тел. (097) 575- 77-81

...найкращі сорти жоржини (350), хризантем.
Тел. (097) 549-30-34

...поросят породи мангал та корейських.
Тел. (050) 056-92-99, (096) 930-44-26

...найкращі сорти малини: Сірєневий туман, Краса Росії, Брянське диво (рем.), Оранжеве чудо (рем.) та інші, а також суниці, є найновіші сорти нейтрального дня: Альбіон, Морський пейзаж, Єва-2 та інші. Смородина, порічки, аґрус, безколючкова ожина.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27316

...саджанці та насіння звичайних, незвичайних, нових, рідкісних, екзотичних, лікарських рослин і квітів з власної унікальної колекції. Конверт на 2 гривні – каталог.

І.П. Шульц,
с. Вільховець, Звенигородський р-н,
Черкаська обл., 20261

...картоплю: добірні, найпродуктивніші сорти, бульби високого потенціалу – поштою. Найвищі репродукції. Консультації.

О.П. Юренко,
вул. Артема, 1, с. Диканька, Полтавська обл., 38500,
тел. (05351) 9-16-97

...цибулини лілій: ОТ-гібриди, ЛА-гібриди, ЛО-гібриди, Лонгіфлорум, Орієнтальні азіатські. Новинки. Якість. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070

...шановні співвітчизники, пропоную насіння рясних ранніх томатів, а саме: Райдуга, Юнона, Іскристий, Санька, Японські, Кам`яна квітка, Глобус (120 сортів). Солодкий перець (12), баклажани (5), огірки (12), мочалки; лікарські трави (10); айстри (8) та інше. Ціна одного пакета 20 шт. – 0,25 грн. Від вас – заадресований конверт.

Олександр Максимович Нестеренко,
с. Плехів, Оржицький р-н, Полтавська обл., 37752,
тел. 0535796452

...вибрані найкращі сорти жоржин плюс подарунок. Каталог у вашому конверті.

Лідія Бапп,
с. Стоянів, Радехівський р-н, Львівська обл., 80220,
тел. 0255-34-2-73

... виноград для всіх зон! Високоякісний садивний матеріал з колекції понад 150 сортів. Засоби захисту та стимулятори (гіберелін, гетероауксин тощо). Для початківців – два саджанці популярних сортів Аркадія та Кодрянка з витратами на пересилку за 30 грн.! Накопичувальні системи знижок, безкоштовна лотерея, акції, які приємно здивують вас. Пишіть, телефонуйте – не пошкодуєте! Конверт – каталог.

Володимир Костянтинович Мерцалов,
а/с 1-Тандем, м. Оріхів-2, Запорізька обл., 70502,
тел. (06141) 420-10, моб. 050 260-20-48,
E-mail:diana.vin@mail.ru

...саджанці яблунь на карликових підщепах М-9, М-26 різних сортів.

Володимир Антонюк,
тел. (097) 342-60-78

...племінні шиншили та молодняк. Клітки, інвентар, література, консультації.
м. Конотоп, тел. (067) 258-59-33

...нові сорти: іриси, лілійники, гладіолуси, тюльпани поштою та на місці. Вишлемо друкований каталог у вашому конверті 23х16 з марками на 3 грн.

М.І. Якименко,
вул. Кірова, 7, с. Червоні Партизани,
Носівський р-н, Чернігівська обл., 17130,
тел. (067) 290-01-75; (097) 172-17-30,
www.Yakimenko-iris.net.ua,
E-mail:Yakimenko_iris@mail.ru

...дворічні саджанці аґрусу гуртом та вроздріб від 8 грн. близько 20 сортів.

Оксана,
тел. 050 28 78 440

...оптом дворічні саджанці аґрусу (понад 20 сортів) від 7 грн.
Оксана,
тел. (050) 28-78-440

...оптом та вроздріб саджанці великоплідних ягідних культур понад 200 сортів: смородину чорну, червону, білу (Краса Львова, Пігмей, Гулівер та ін.); аґрус (Уральський безколючковий, Сливовий, Голіаф...); малину (Ізобільна, Недосяжна, Поляна, Гордість Росії, Феномен...), ожину безколючкову, суниці (Королева Єлизавета, Єлизавета II, Ольвія...); жимолость. Виноград. Фундук (10 сортів). Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Вільшанка,
Кіровоградська обл., 26600,
тел. (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yahoo.com

...найновіші сорти суниці великоплідної постійного плодоношення – Шарлотта, Серафин, Маестро та ін. Чудовий смак та аромат суниці лісової. Картопля: Тайфун, Лорд, Моцарт – 25 сортів. Великоплідна ремонтантна малина, смородина, аґрус, фундук.

Сергій Васильович Алейников,
пров. Ювілейний, 10, м. Суми, 40018,
тел. (0542) 654-112, (095) 774-68-69

Хочу придбати...

...куплю насіння тютюну, саджанці елеутерокока.
Тел. (067) 739-71-05

ретично може дати кущ малини. Але теорія далека від практики. Це я перевірив на власному досвіді. Маю на сотці 50 кущів, отож врожай мав би становити 200 кг з сотки. У мене 10 соток малини різних сортів, до того ж найврожайніших і найневибагливіших, а урожай у 10 разів менший. Торік він становив 400 г з куща. За 10 років (саме стільки я займаюся малиною професійно, вирощуючи ягоди на ринок) максимальна врожайність у мене була 700 г з куща. Звісно, можна знайти на великій плантації один кущ малини з суперурожаєм, але це не типове явище, а скоріше виняток з правила.

Отож врожай до 3 кг з куща у Шпалерної вважаю достатньо високим.

Шпалерна надзвичайно врожайна

У своїй статті я хочу розповісти про один-єдиний малиново-ожиновий гібрид, який, безумовно, заслуговує на увагу. На жаль, до сьогодні цей сорт не має значного поширення. Але й не дивно, оскільки малина не є провідною культурою в Україні. Її вирощують здебільшого на невеличких ділянках з площею до однієї сотки.

Малина – цінна ягідна культура. Про це знають усі, особливо коли хворіють. Ягоди малини здебільшого використовують для лікування простудних хвороб. Споживають їх у невеликих кількостях, позаяк кожний сподівається, що хвороба його обмине, і мало хто задумується над тим, що саме від правильного харчування залежить наше самопочуття.

Сорт малини, про який я хочу розповісти, називається Шпалерна. Він дуже пізнього строку достигання, такого не має жоден сорт малини. Плодоносить тоді, коли всі інші сорти малини відплодоносили, а ремонтантні з другого врожаю ще не мають стиглих ягід. Без цього сорту не може бути повного конвеєра малини. Ягоди даного сорту середнього розміру, а от врожайність йому дісталася від ожини, жоден сорт малини – навіть найвеликоплідніший – не в змозі конкурувати зі Шпалерною. Врожайність у неї просто фантастична – до 3 кг ягід з куща.

Дуже часто доводиться чути, що 3 кг – це небагато, адже майже всі нові сорти дають з куща до 4 кг ягід. І починають робити підрахунки за кількістю квіток, які тео-

Кущ росте у висоту до чотирьох метрів. У ньому від 3 до 8 пагонів залежно від віку. Пагони не вкорочую зовсім. Потрібна опора, як для винограду. Розміщую їх по шпалері на висоту до 2 м для зручності. Кореневої порослі зовсім не дає, розмножується укоріненням верхівок або поділом куща, як ожина. Тому дуже легко обробляти малинник мотоблоком.

Шпалерна

Вважаю цей сорт незамінним для промислового вирощування малини на великих плантаціях. До недоліків можна віднести велику шипуватість пагонів. Краще він плодоносить на родючих ґрунтах.

Цей сорт – єдиний і неповторний у своїй категорії. Звісно, є ще подібний сорт малини Кумберленд (чорний і жовтий), схожий за виглядом куща і типом плодоношення, але він дає занадто дрібні ягоди. Шипуватість пагонів у Кумберленда ще вища, ніж у Шпалерної.

Якщо у когось із читачів є інформація щодо ще якихось малиново-ожинових гібридів, крім Шпалерної і Кумберленда, напишіть, це буде цікаво багатьом.

На закінчення хочу порадити читачам уважніше ставитися до будь-якої інформації, вона не завжди достовірна.

Кумберленд

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Кіровоградська обл.

1 – Ness Pink confetti; 2 – Optimara Little Maya;
3 – Ballet Snowcone

Різноманітний світ міні-фіалок

У світі існує багато видів сенполій (або узамбарських фіалок): стандартні, міні, мікро-міні, напів-міні. А ще є трейлери, це ампельні фіалки, стебла яких звисають через край горщика. Вони теж бувають стандартні, напів-міні трейлери, міні-трейлери і трейлери мікро-міні. Всі ці види в свою чергу поділяються на зеленолисті, пістрволисті (це коли по зеленому листку йдуть візерунки рожевого, білого, кремового, золотистого або бузкового кольору). Бувають і різні типи листків за формою – звичайні, хвилясті, фестончасті, ложкоподібні.

1 – Sultan; 2 – Silly Girl; 3 – Rob`s june Bug;
4 – Little Pushoyer

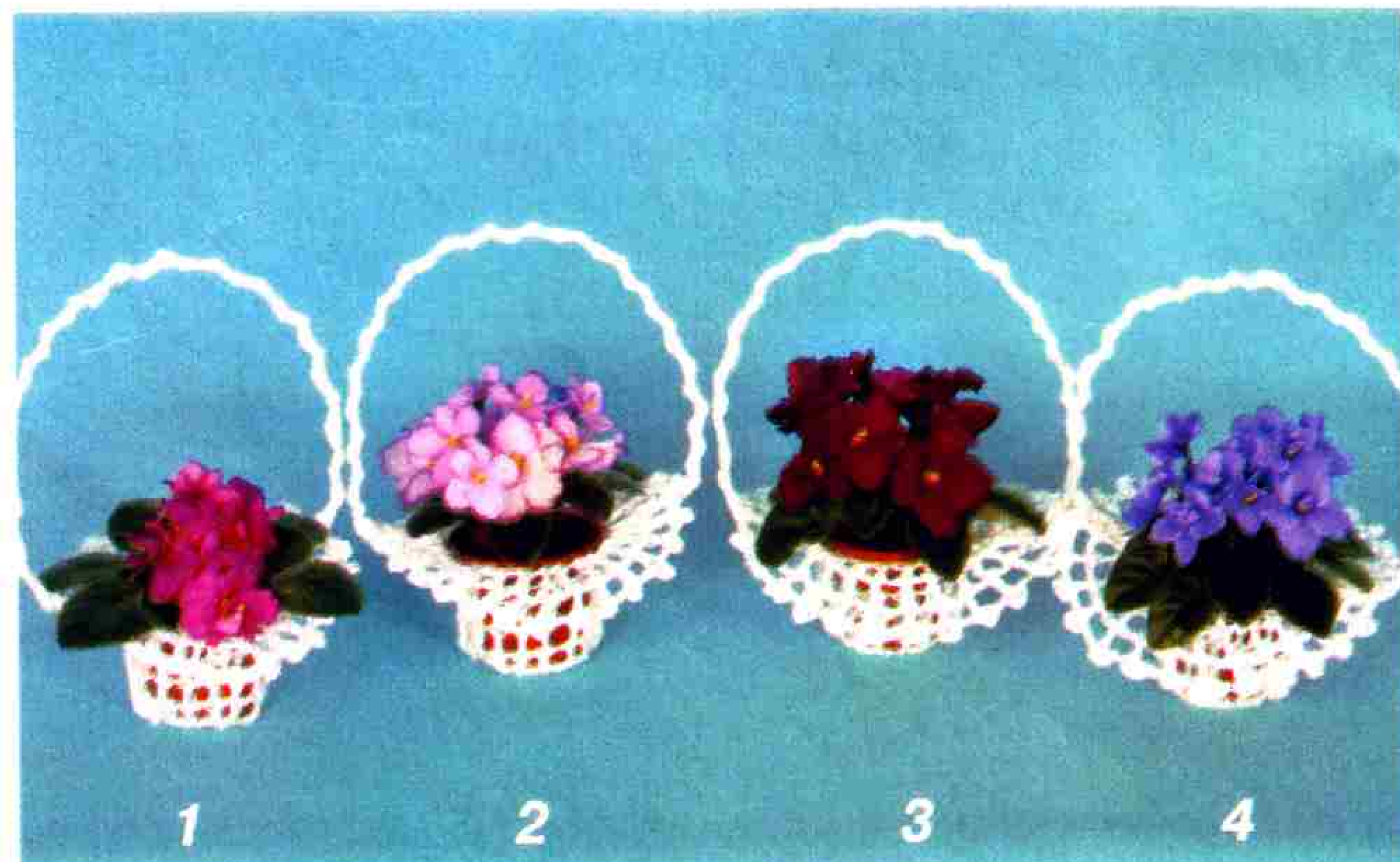
Світ фіалок дуже різноманітний і всього просто не перелічити. Я хочу розповісти читачам журналу "Дім, сад, город" про те, як вирощувати фіалки – міні, напів-міні й мікро-міні. Ці фіалки виведені селекціонерами спеціально для справжніх колекціонерів фіалок, які тонко відчувають красу. Їх ще вважають рідкістю, але крихітки вже впевнено завойовують любов квітникарів. Їх полюбляють маленькі діти і, як не дивно, деякі заможні бізнесмени, особливо чоловіки. Вони втішаються ними, пишаються, возять на виставки в Москву і Київ, дістають за кордоном нові сорти. Їм дуже подобаються ці чарівні крихітки. Колекції міні-фіалок – предмет їхньої гордості, у вільний від роботи час вони відпочивають біля них душею. До цих міні-фіалок ставляться не як до кімнатних квітів, а як до домашніх тваринок – котів і собачок. З ними спілкуються, їх люблять, доглядають, навіть розмовляють як з домашніми тваринками.

Міні-фіалки на особливому становищі в людських оселях. Наприклад, декоративні карликові кролики й свинки вже перейшли в розряд кімнатних тваринок, як тільки стали мініатюрними і відразу ж із сільськогосподарських тваринок перейшли в розряд декоративних кімнатних. Тепер їх утримують не для наповнення свого шлунка, а для задоволення душі.

Мініатюрні фіалки незмінно викликають справжнє захоплення у відвідувачів виставок. Якщо на виставці є експозиція мініатюрних фіалок, то біля неї обов`язково збирається чимало людей. До речі, журі квіткових виставок оцінює у стандартної фіалки розмір квітки, її махровість, забарвлення, кількість квіток під час цвітіння і лише потім – листки та акуратність розетки. Зовсім інший підхід, коли ми маємо справу з квітуючими міні-фіалками. Достатньо лише одного погляду, щоб оцінити їхню красу й гармонійність. А вирішальним фактором цілісного сприйняття якраз і є розмір мініатюрної розеточки. Ці крихітки виглядають неймовірно приголомшливо й чарівно завдяки крихітним розмірам та "шапочному цвітінню", з-під якого зовсім не видно листочків. Крихітні розеточки з красиво укладеними черепичасто листочками виглядають як дорогоцінні прикраси у вигляді квітки на тлі темних полірованих меблів. А якщо ще й листочки пістряв止листі, з рожевими чи білими візерунками по поверхні, то рослинка виглядає дуже вишукано й пишно, навіть у період спокою, коли вона не цвіте.

Мінюшки-лапочки (так їх лаexcово називають поціновувачі краси) в наш час успішно входять у моду. Любителі у буквальному розумінні готові їх розцілувати за їхню приголомшливу мініатюрність та красу.

Мініатюрні фіалки мають безліч переваг перед стандартними сортами: вони маленькі, розеточки у них компактні, і місця вони займають дуже мало. Якщо на полиці свого стелажу я можу розмістити 21 горщик зі стандартними фіалками, то мінюшок на такій самій полиці розмі-

1 – Optimara Little Wichita; 2 – Ness Pink Confetti;
3 – Optimara Little Maya; 4 – Rob`s jitterbug

щується 75 штук. Погодьтеся, що для любителя-колекціонера, який живе в маленькій квартирі, ця обставина може мати вирішальне значення.

За мініатюрами легше доглядати, вони набагато раніше від стандартних фіалок зацвітають, менше хворіють, їхні листкові живці, посаджені на розмноження, швидше пускають корінчики. Мініатюри відрізняються більшою різноманітністю форм і забарвлення квітів і типів листочків, та й пістряволистість у них представлена ширше. Краса цих маленьких рослинок розкривається повніше, треба лише вміти її побачити та оцінити. Гадаю, що саме мініатюрність і є одним із критеріїв декоративності!

Мініатюрні фіалки розмножуються досить легко. Коли ви отримали посилку з листковими живцями нових сортів мініатюрних фіалок, обережно розпакуйте їх, зніміть мокру ватку, в яку замотаний кінець живця, і зробіть свіжий зріз на відстані 1–1,5 см від листкової пластинки. Після цього живець садять у суміш торфу з вермикулітом (у співвідношенні 1:0,5). Ставити живець мініатюрки у воду на вкорінення недоцільно, позаяк крихітні листочки просто потонуть у воді. Живці, посаджені в ґрунтову суміш на глибину один сантиметр, ледь-ледь поливають і горщечок із живцем ставлять у поліетиленовий пакетик, який зверху призбирують і сколюють металевою шпилькою, залишивши маленький отвір для циркуляції повітря. Один раз на 3–4 дні стан живця перевіряють і за необхідності зволожують пульверизатором внутрішні стінки пакетика, але ґрунт не поливають, якщо він вологий. Цілодобово підтримують оптимальну температуру для вкорінення +22...+25°С.

1 – Optimara Little Maya; 2 – Sassy Sister; 3 – Rob`s jitterbug

Через два тижні живець вкоріниться і його починають привчати до свіжого повітря, відкриваючи час від часу пакетик, який потім зовсім знімають. Через три–чотири місяці, коли біля листкового живця виростають міцненькі розеточки, їх можна відокремити від материнського листка і посадити кожну в окремий маленький горщечок. Якщо розеточки ще зовсім маленькі й не відділяються, треба почекати кілька тижнів. А якщо біля материнського листка виросла тільки одна розеточка, то відокремлювати її не варто – нехай росте разом з материнським листком. Відокремлені розеточки саджають у горщечки діаметром не більше 5 см. У такі самі горщечки висаджують і дорослі рослини, бо коли буде багато землі, зникне мініатюрність як одна із суттєвих ознак сорту.

Ґрунт для садіння мініатюрок готують бідніший, ніж для стандартних фіалок. Я готую земляну суміш для них так: 3 частини торфу, 0,5 частини землі, 0,5 частини вермикуліту, 0,5 частини наполовину перепрілої хвої. До відра приготовленої суміші додаю пригорщу деревного вугілля.

1 – стандартна фіалка Mighty Fine; 2 – Tinker Bells; 3 – Rob`s Smarty Pants; 4 – Біла сунична; 5 – Rob`s Twinkle blue; 6 – Rob`s Rinky Dink; 7 – Rob`s Tippy Toe; 8 – Persian prince

Поливають міні-фіалки в міру висихання верхнього шару землі – дуже обережно, щоб не залити. Непогано поставити піддони з горщечками на вологий мох (або як варіант – керамзит чи синтапон). Це підвищить вологість повітря біля рослин і вони почуватимуться набагато комфортніше.

Велике значення має освітлення. Лампи денного світла мають знаходитися над фіалками на відстані 15 см. Чим яскравіше світло, тим компактнішою буде розетка, а рослина в цілому мініатюрніша й красивіша. Треба намагатися, щоб рослини освітлювалися рівномірно з усіх боків і не притіняли одна одну.

Ще один фактор, який впливає на мініатюрність фіалок: не слід застосовувати добрива, інакше можна все зіпсувати. Річ у тім, що після підживлення листки починають рости великими, а розміри квіточки залишаються попередніми, отож гармонія, певна річ, порушиться. Тому найліпше два рази на рік пересаджувати фіалки у свіжу земляну суміш, але зовсім відмовитися від застосування добрив.

Мініатюрні фіалки дивовижно красиві. І хоча квітки у них дрібніші, ніж у стандартних, але порівняно з їхніми листочками і з усією рослиною в цілому вони виглядають неймовірно великими. Діаметр квіточки у мініатюрної фіалочки може дорівнювати діаметру листочка, або й бути більшим, чого не трапляється у стандартних фіалок. При цьому велика шапка квітів сповна накриває розетку, а листочків під час цвітіння не видно зовсім.

Отже, мініатюри квітують довше, рясніше, густіше, раніше й красивіше, ніж стандартні фіалки. Я дуже люблю свої квіти і вирощую їх чималу кількість. У моїй колекції 250 сортів стандартних фіалок, 150 сортів мініатюрних і багато інших видів фіалок. Я з радістю допоможу всім, хто готовий розділити зі мною моє захоплення цими чудовими квітами. А також запрошую інших квітникарів поділитися власним досвідом з вирощування цих квітів на сторінках "ДСГ".

Г.П. Хоменко,
м. Долина, Івано-Франківська обл.

Хочеться сподіватися, що в Україні ніколи не переведуться майстровиті люди і наша країна щороку поповнюватиметься розмаїттям народних талантів, які творитимуть справжні дива у живопису, в поезії, співі, різьбярстві, у вишивці і навіть... у майструванні макетів дерев'яної архітектури. До речі, мистецтво це, хоч і мало поширене, надзвичайно цікаве, багатогранне, тож воно заслуговує на те, щоб про нього розповісти докладніше.

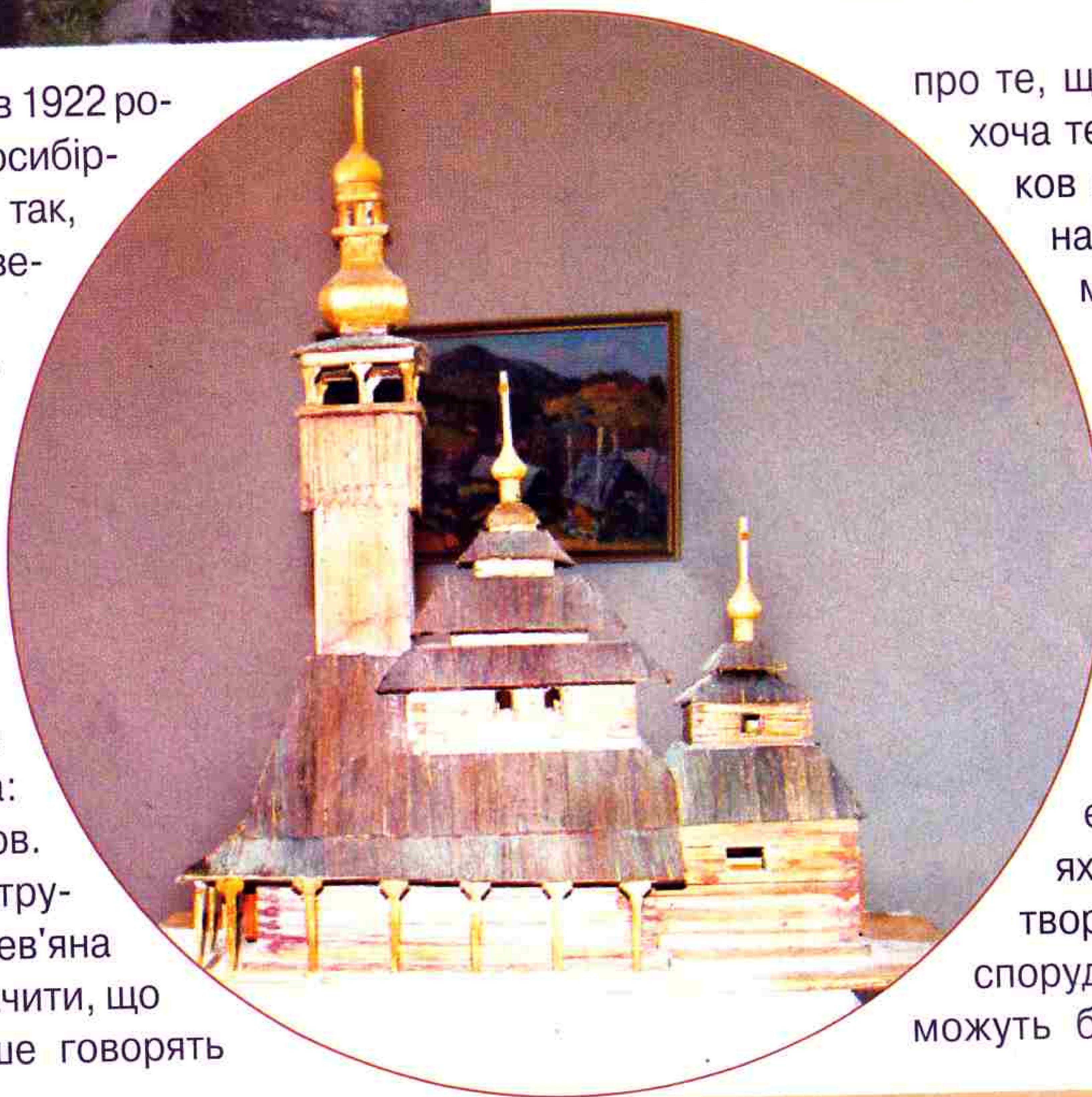
Живе собі у Мукачеві у звичайній хрущовці майстер, який виготовляє малі копії дерев'яних церков. І якби не випадок, ніхто й не знав би, що поруч мешкає така творча особистість, бо сам майстер свої вироби не рекламує. Побачивши ці творіння людських рук, я вирішила познайомити з талановитим майстром читачів журналу "Дім, сад, город".

Церкву візьму в долоні...

Ілля Якович Салов народився в 1922 році у російському місті Новосибірську, але доля розпорядилася так, що нині він живе в Україні у невеликому західному містечку.

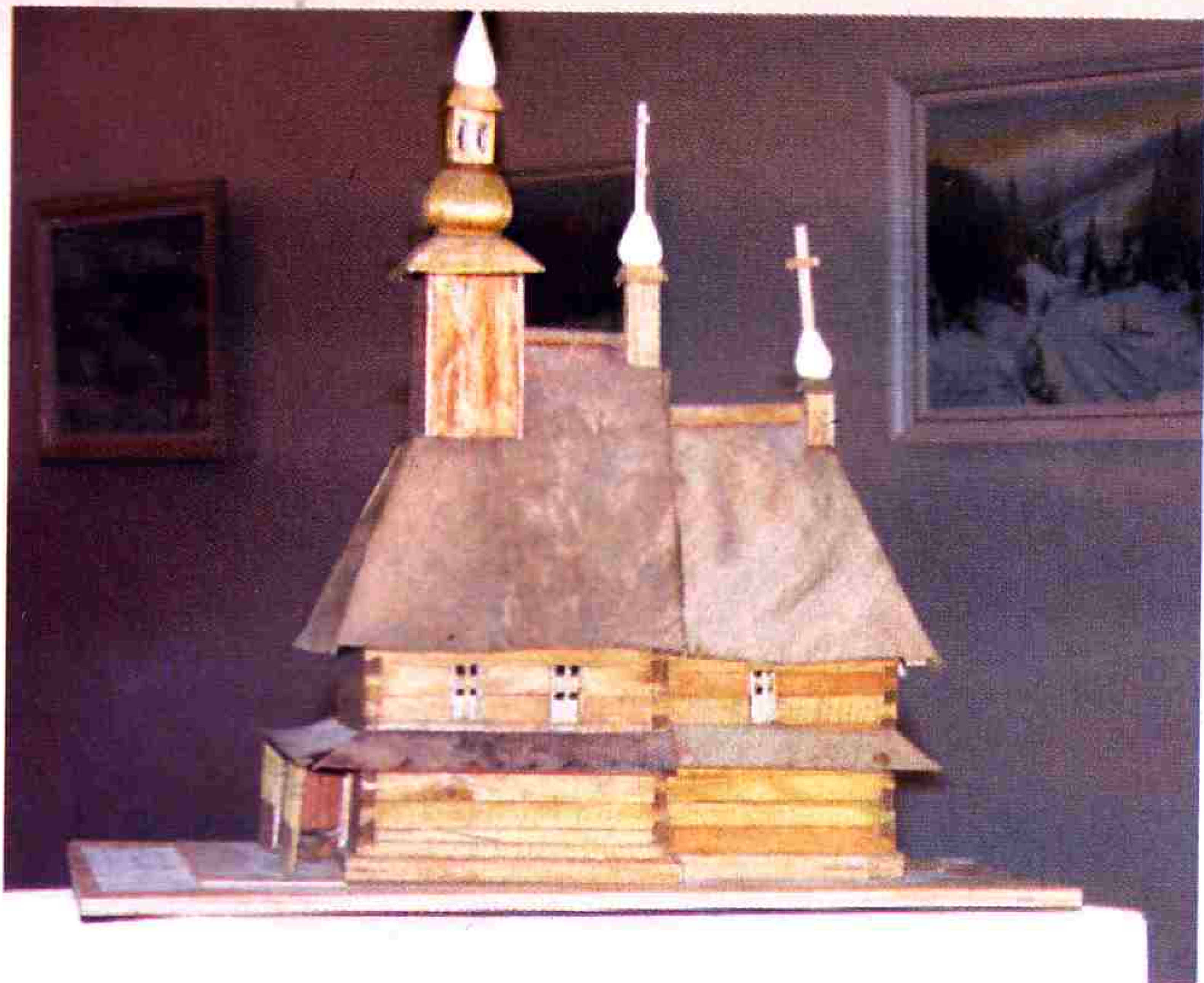
Біографія Іллі Яковича надзвичайно багата й цікава: є що згадати і з воєнних років, і з повоєнного часу. Тривалий час він працював столяром на лижній фабриці, а як вийшов на пенсію, нарешті, зміг зайнятися справою, яка завжди його приваблювала: майструванням макетів церков.

Для Іллі Яковича таке майстрування – це обов'язково дерев'яна архітектура. Однак слід зазначити, що нині в Україні дедалі частіше говорять

про те, що вона потребує порятунку. І хоча тема спасіння дерев'яних церков не нова, вона обговорюється на різних рівнях, однак дієвого механізму протидії знищенню надзвичайно цінної дерев'яної спадщини нашого народу поки що немає. Тож і не дивно, що нині чимало унікальних стародавніх церков в Україні зникли назавжди, деяким поталанило більше – вони залишилися на фотографіях, малюнках, ескізах. Ось по цих фотографіях, ілюстраціях, ксерокопіях і відтворює майстер зовнішній вигляд споруд, макети яких виготовляє. Це можуть бути і закарпатські дерев'яні

церкви, і російські, і, як уже зазначалося, ті, яких уже немає.

Обов'язковим для майстра є дотримання масштабу, який він вираховує лише йому відомим способом. Для роботи добирає тільки натуральний матеріал – дерево (липа, вільха, горіх), для даху – сушені квасолини, катальпи. Сучасні матеріали у своїй роботі не використовує, а готові вироби не лакує. За майстерню в нього слугує ванна кімната.

Ілля Якович обробляє деревину елементарними інструментами – ножем та напилком. Загалом на виготовлення однієї малої копії церкви витрачає один–два місяці. Коли щось не подобається, переробляє або взагалі розпочинає роботу із самого спочатку.

Як на мене, створення таких церков – не тільки дуже копітка робота, це справжнє дійство. Такі мистецькі твори справляють естетичне враження, допомагають насолодитися прекрасним творінням людських рук, отримати мистецьке натхнення, відчути дух національного колориту. А ще відтворюють народні традиції, культуру минулого й сучасного, дають можливість побачити українську минувшину крізь призму часу.

Народний майстер виготовлені власноруч церкви не продає, хіба що дарує, хоча його колекція складає вже понад 20–30 церков. Каже, що любить займатися цією справою, бо вабить його старовина і спокій, який відчувається у храмах.

У тих, кому пощастило побачити мініатюрні макети дерев'яних будівель Іллі Салова, вони завжди викликають неабияке зацікавлення, бо зроблені з великим смаком і любов'ю. Особливу увагу привертають макети церкви Святого архангела Михаїла у с. Шелестово Мукачівського району 1777 року, а також мукачівської церкви, яку збудовано за цим ескізом у 2008 році.

Отак і живе собі майстер: незнаний, невідомий, якого не показують по телебаченню, про якого не пишуть у газетах і не розповідають по радіо. Поряд із нами живе людина, яка обрала єдино правильний шлях – до Бога через працю і скромність. А ще вона прагне зберегти й відтворити історію і культуру нашого народу. І це є прикладом для багатьох...

Оксана Кіян

Таємничі птахи, що вміють говорити

З-поміж представників земної фауни є найрізноманітніші представники: одні з них дуже симпатичні, інші викликають огиду або подив; одні боязкі і навіть сором'язливі, інші, навпаки, – скандальні й галасливі; одні належать до рідкісних, вимираючих видів, інші – поширені майже на всіх континентах і відомі кожному.

Про життя і звички "друзів наших менших" розповідається у багатьох книжках і телепередачах, однак дуже часто чи не найкумеднішими й несподіванішими виявляються не якісь рідкісні, майже фантастичні екзоти, а наші з вами найближчі сусіди. Ось вони – живуть поряд, "під боком", а ми, зазвичай, залишаємо їх без уваги.

Чому? Мабуть, тому, що нам здається, ніби ми вже майже все дізналися про природу та її мешканців, які нас оточують. Чому ж тоді ще й нині мало хто знає, що ворон зовсім не "чоловік ворони", а окремий вид птахів, до якого належать особи жіночої й чоловічої статі? Раніше я також помилялася, доки не з'ясувала для себе це питання дещо докладніше.

Отже, чорний ворон і ворона – це різні птахи, що належать до родини воронових ряду горобиних. Хоча чимало з нас не розрізняє цих на перший погляд дуже схожих між собою птахів.

Ворон – найбільший представник родини воронових ряду горобиних, його довжина сягає 70 см, а маса тіла – до 1,5 кг. Відрізняється цей птах синювато-чорним пір'ям, товстим, трохи зігнутим конусоподібним дзьобом, довгими крилами й хвостом середньої довжини. Нині відомо 65 видів воронів, які поширені майже по всій земній кулі, крім Нової Зеландії та Південної Америки. Вони живуть у лісах, степах, горах і пустелях.

Узимку птахи тримаються зграями, на звалищах поблизу міст. Гнізда будують на деревах, скелях, берегових обривах і високих будівлях. Одне й те саме місце гніздування займають із покоління в покоління.

Ворона за розміром менша, ніж ворон. В Україні поширена здебільшого сіра ворона. У неї чорні голова й хвіст, а тулуб димчасто-сірий. Сіра ворона живе в Північній Європі, Північній Америці, по всій Скандинавії й навіть за Полярним колом. На території колишнього Радянського Союзу сіра ворона широко поширена до Єнісею, за яким розпочинаються володіння чорних ворон.

Ворони – наші найближчі сусіди, що добре пристосувалися виживати у міських умовах. Їх не лякає вуличний шум, галаслива людська метушня, забруднене середовище перебування. Це – всеїдні птахи: в лісах вони харчуються гризунами, комахами, мертвечиною, у містах підбирають залишки їжі поблизу людського житла, на смітниках і сміттєзвалищах.

Слід зазначити, що ми бачимо ворон цілий рік, однак дехто помиляється, вважаючи, що це одні й ті ж самі особини. Коли вчені вперше почали кільцювати ворон, то виявилося, що під Києвом і Харковом зимують московські птахи, біля Парижу – санкт-петербурзькі, під Санкт-Петербургом – мурманські, а в Підмосков'ї взимку гостюють архангельські ворони. Навесні вони повертаються у рідні краї й оновлюють старі гнізда.

Коли напровесні починають пригрівати перші сонячні промені, на тополях і вербах, які ворони вподобали для спорудження своїх гнізд, розпочинає кипіти робота під голосне каркання, що перекриває всі навколишні звуки. Птахи пораються у своїх домівках, добудовуючи їх та вкладаючи новими гілочками, викладаючи дно мохом, пір'ям, сухою травою. Усе це незаперечні ознаки весни, від яких радіють людські серця, навіть незважаючи на те, що голоси у цих птахів різкі й немелодійні.

Як уже зазначалося, ворона за розміром удвічі менша, ніж ворон, і живе вона вдвічі менше. Відоме повір'я, що ворони живуть 300 років, але реальна тривалість їхнього життя значно менша. За твердженням науковців, у дикій природі ці птахи живуть до 10–15 років. Однак у домашніх умовах за належного догляду та сприятливих умов термін життя може подвоюватися і навіть потроюватися.

Чорного ворона в Україні називають круком. Цей могутній птах гніздиться на деревах у глибині лісів. Ворони

тримаються винятково парами. Ці птахи відрізняються великою відданістю та вірністю своїй парі. Часто вони сидять, пригорнувшись один до одного, і літають поряд, наче зв'язані нитками воронячої любові.

Чорні ворони – дуже витривалі птахи, вони мають гострий зір, відмінний слух і тонкий нюх. Ці якості роблять їх влучними мисливцями на гризунів і дрібну дичину. А те, що вони однаково добре витримують і спеку, й холод, дає можливість селитися їм на півночі, у тропіках, пустелях, на плоскогір'ях на висоті понад 4 тисячі метрів над рівнем моря та в інших місцях.

Ворони й ворони визнані найвисокорозвиненішими з-поміж інших птахів. Вони відрізняються рідкісною кмітливістю та спритністю. У деяких країнах ці птахи охороняються законом.

Проте, незважаючи на всі достоїнства цих птахів, їхній образ у народному фольклорі здебільшого пов'язаний із темними силами. Зокрема, чорний ворон часто згадується у народних легендах і казках, де потрібно воскресити вбитого юнака за допомогою мертвої та живої води, яку найчастіше приносить саме цей птах.

Те, що ворон охоче харчується мертвечиною, дало привід протягом багатьох століть вважати його вісником смерті, пов'язаним із кровопролиттям, насиллям і війною. За часів Київської Русі зграї цих птахів сприймалися як передвісники набігу татарів.

І донині у народі кажуть: "Якщо ворон каркає над будинком, де лежить хворий, – це погана прикмета". А ще історикам відомий такий факт. Коли Олександр Македонський входив у Вавилон, велика зграя воронів супроводжувала його військо. І лише після того, як Олександр помер, усім стало зрозуміло, чому ворони з'явилися саме в цей час і в такій великій кількості.

Слід зазначити, що стародавні греки дуже шанували ворона. Вони вважали його священним птахом, що супроводжує Аполлона, заступника авгурів. На думку останніх, цей птах має надприродну силу і може пророкувати майбутнє.

Скандинави присвячували ворона богу Одину. Вважалося, що Один має двох воронів, яких він щоранку посилає збирати відомості про те, що нового трапилося у світі. Ввечері вони повертаються і нашіптують йому, про що довідалися. А ще за легендою ворон колись був білим, але за балакучість його пофарбували в чорний колір.

У Тибеті ворон вважається символом посередництва між небом і землею. Його здавна там шанували, приносячи жертвоприношення.

У російському фольклорі ворон вважається віщим птахом: "Старий ворон мимо не каркне". На Сході й на Заході відомо чимало різних повір'їв про те, що цей птах володіє даром чарівництва, пророцтва, а також здатністю пророкувати зміни погоди й смерть.

У давнину забобонні люди щоранку слухали, скільки разів каркне ворона. Залежно від того, це число парне чи ні, пророкували погоду. Згідно народних повір'їв про чаклунів і відьом у слов'ян, ворони були їхніми вірними помічниками.

Помічено, що ворон вміє наслідувати людську мову, тому сприймається як вісник, що вміє говорити мовою людей. Та оскільки колір його оперення чорний, а сам голос вважається неблагозвучним, то асоціюється він виключно з поганими новинами, хоча й правдивими.

Ворони також вважаються дуже розумними птахами: вони швидко навчаються розуміти людину і легко підкоряються її наказам. Якщо вони потрапляють у неволю молодими, то, повторюючи нескладні слова, швидко їх заучують.

Дехто може заперечити, що відомо чимало птахів, зокрема сороки, шпаки, папуги, які чудово імітують людську мову. Однак імітація голосу людини за чіткістю вимови слів у ворон дуже висока і навіть краща, ніж у папуг. Інколи я пригадую ворону, що колись жила у Київському зоопарку. Вона часто кричала на весь голос: "Во-ва!", дотримуючись при цьому інтонації розсердженої матері, що загубила у юрбі свого сина.

А ворони, які нині живуть у дворах на Ярославовому валу, також вміють говорити й розважають людей своїми діалогами! Словниковий запас у ворон дуже великий – до 30–40 слів.

Вирощені людиною із пташенят, ворони стають надзвичайно відданими до них. Підтвердженням тому є багато свідчень людей, які утримували в своїх оселях цих птахів. Звикнувши до своїх господарів, вони можуть навіть намагатися захищати їх, проявляючи агресію до сторонніх людей або тварин.

Звичайно, не варто спеціально ловити ворон для домашнього утримання, але якщо вам доля подарує пташеня з перебитим крилом або маленьке воронятко, яке випало з гнізда, то виростіть його з любов'ю. Птах виросте за літо великим, гарним, сильним і буде дуже відданим вам.

З їжею для нього проблем не буде, оскільки ворони невибагливі й всеїдні. Звичайно ж, годувати представників родини воронових слід якнайрізноманітніше: шматочки м'яса, риби, птиці, хліб, сир, розпарене зерно тощо. Однак варто при цьому дотримуватися певних правил і вимог:

– курячі яйця до раціону слід додавати один раз на 1–2 дні;

– пташенятам потрібно давати м'ясний фарш;

– не можна годувати птахів гострою, солоною та смаженою їжею.

Щодо умов утримання, то клітка має бути просторою, бо ворони люблять волю, тому в клітці для папуги вони не виживуть. А ще краще обійтися взагалі без клітки, використовуючи вольєр, який значно просторіший. Або після того, як птах трохи звикне, залишати клітку відкритою, забезпечивши йому вільне пересування.

Отже, якщо все робитимете правильно, піклуватиметеся й любитимете свого крилатого постояльця, то нагородою вам і вашій родині буде бешкетне сяйво чорно-синіх бусинок його очей і відданість птаха, який ніколи вас не покине.

І.О. Король

Зимове утримання коня

Від зими, як і від осені, не сховатися, отож переживати цю сувору пору року доводиться так чи інакше щороку. Виникає запитання: як утримувати улюбленого вихованця взимку? Про це нижче й піде мова.

Стайня

Оптимальна температура повітря у приміщенні взимку +8–11 °С. Не повинно бути дуже жарко, щоб не було перепаду порівняно з температурою за вікном.

Вважається, що найкращий матеріал для стайні – дерево, бруси діаметром 20–23 см. Такі стайні чудово тримають тепло, вони сухі та корисніші для коней. Також непогана й цегляна стайня з шириною кладки 40–45 см.

А ось до бетонно-блокової або каркасно-засипної стайні коня краще не ставити: вони холодні, повітропроникні, а остання ще й обсипається. Якщо ж іншої немає, негайно закладіть утеплювачем щілини у вікнах і стінах та подбайте про опалювання. Складно визначити найпрактичніший вид обігрівача – одні з них сушать повітря, інші пожежонебезпечні, треті дуже громіздкі. Тому краще до настання серйозних холодів усе ж таки перевести коня до іншої стайні.

Кування

З-поміж тих, хто тримає коней, побутує думка, що без крайньої потреби краще тварину не підковувати. Це правильно, якщо кінь працює тільки в манежі. Якщо ж ви все ж таки виїжджаєте на вулицю, необхідно не тільки підкувати вихованця, але й вставити в підкови шпильки, щоб він не ковзав по льоду та снігу, а твердо стояв на своїх чотирьох. Є, наприклад, спеціальні зимові підкови, в яких уже передбачені шпильки.

Підківні шпильки різняться за формою і величиною (22 і 28 мм). Вони бувають кубічні, конусоподібні, клиноподібні, долотоподібні. Всі вони призначені для різних потреб і пір року: шпильки з тупими кінцями використовуються влітку, із загостреними – взимку.

У будь-якому разі, краще запросити професійного коваля з рекомендаціями, до того ж поставитися до вибору потрібно дуже уважно: нерідко трапляється, що копита псує недосвідчений фахівець. Досвідчений коваль – це майже ветеринар. Він не тільки грамотно встановить шпильку на підкові, а й проконсультує з питання, які саме шпильки підходять вашому коню.

Стрижка

Це питання принципове. Взимку коні обростають товстим шерстяним покривом, який захищає їх від переохолодження. Такий шар шерсті буде зовсім не зайвий, якщо кінь працює надворі. Але коня, який працює у манежі, стригти необхідно – адже піт залишається на довгій шерсті, остигає, і тварина може застудитися. За зиму доведеться кілька разів підстригати свого вихованця.

Якщо кінь працює тільки на свіжому повітрі, рекомендується "постромкова" стрижка, тобто зістригання шерсті з нижньої частини шиї і живота. Там він потіє найбільше.

Для тренувань у манежі й надворі доцільна стрижка "під попону". За такого виду стрижки шерсть залишається на спині, попереку, крупі та ногах.

Якщо ж кінь працює у манежі, можлива повна стрижка, або "гунтер", коли шерсть залишається на ногах і під сідлом.

Попона

Як правильно вибрати попону для зими? Хоч коні й обростають на зиму густою шерстю, у мінусову температуру виїжджати на свіже повітря "голяком" рішуче не рекомендується. Та й у погано опалюваній стайні тримати коня без "одягу", м'яко кажучи, негуманно.

Попони бувають різні: робочі, для прогулянок, денникові, потовивідні, дощові, літні, зимові, подвійні, флісові, поліпропіленові тощо. На зиму необхідно мати щонайменше дві попони: денникову та прогулянкову. Як денникову можна вибрати попону з поліпропілену з утеплювачем з бавовни. По-справжньому якісна товста попона коштує достатньо дорого.

Для прогулянок потрібно вибирати тоншу попону. Є, наприклад, попони повністю з бавовняної тканини, які чудово утримують тепло. Така попона обійдеться вам у копієчку. Флісові попони в холодну пору року використову-

вати не рекомендується: вони не так добре утримують тепло, утворюють катишки, недовго служать.

Обмеженість у русі

Підходити до питання вигулу потрібно з усією відповідальністю. Адже якщо кінь постійно перебуває у стайні, він не тільки страждає від відсутності руху, а й швидше охолоджується. Краще буде, якщо температуру нижче -21°С і великий снігопад кінь перечекає у теплій стайні, "одягнений" у три попони. Але коли зима не так лютує, доцільно випускати тварину погуляти бодай раз на два дні, а раз на тиждень – виїжджати в поле або в ліс. Якщо на дворі температура повітря нижче 15°С і на вас чекає робота на відкритому повітрі, потрібно скоротити до мінімуму галоп, та й взагалі інтенсивність навантаження краще зменшити.

Правда, якщо сніг тільки-но випав, перш ніж сісти в сідло, бажано поганяти коня на корді. Практика показує, що коні занадто бурхливо реагують на сніжний покрив, побачивши його вперше за великий проміжок часу. Краще робити це в першій половині дня, адже взимку темніє рано, та й холодніше стає до вечора. Тварині явно не сподобається бути надворі в холод і в темряві.

Профілактика й лікування простудних захворювань

Погулявши або попрацювавши, кінь часто приходить "додому" ще мокрий. Це загрожує простудними захворюваннями, які можуть дуже сильно зіпсувати життя вам і вашому вихованцеві.

Як запобігти простуді? У стайні не повинно бути протягів. Щодня перевіряйте стайню. Навіть найменші шпарочки краще заткнути паклею або утеплювачем. Після роботи змиленого коня необхідно прогуляти в попоні. Якщо попона промокла, у стайні потрібно надіти на коня суху.

Небажано залишати коня на ніч у попоні, призначеній для захисту від дощу або мокрого снігу. Так кінь швидше спітніє, оскільки такі попони погано пропускають повітря.

Не можна поїти коня студеною водою. До відра з такою водою краще кинути трохи сіна, щоб через нього кінь пив повільніше.

Що робити, якщо простуди уникнути не вдалося?

Поза сумнівом, є сучасні препарати, які призначить ветеринар, їх легко знайти у ветеринарних аптеках. Але наведемо кілька старих "дідівських" способів, які можна застосовувати без професійної консультації.

1. "Скипидарне намотування". На прутик ґрат (зазвичай біля годівниці) потрібно намотати вату й закріпити марлевим бинтом. Цю намотку один раз на 2–3 дні просочувати скипидаром, ментолом або камфорною олією. Її використовують для відкашлювання і звільнення дихальних шляхів коня.

2. Інгаляція. Відро, до якого заздалегідь засипано трохи (максимум – на третину) сінної потерті й збору сушеної трави, ставлять у довгий мішок. Вміст відра потрібно залити рівною кількістю крутого окропу, додати трохи скипидару, ментолової олії, евкаліптової олії тощо й прикрити на пару хвилин мішковиною. Вільні краї мішка потрібно якомога щільніше закріпити на морді коня у вигляді торби так, щоб гаряча пара з відра не потрапляла йому до очей, але й не виходила назовні. В міру охолодження запареної потерті відро необхідно потихеньку пересувати ближче до ніздрів коня. Процедура, зазвичай, забирає від 10 до 20 хвилин. Якщо кінь на підвішування "торби" з гарячою парою реагує явно негативно, то можна на голову йому накинути ковдру так, щоб пара з відра спрямовано надходила до ніздрів хворого.

3. "Гаряча попона". Змочену в підсоленому окропі мішковину потрібно накласти на спину коня, зверху прикрити поліетиленом або клейонкою і надіти теплу попону. Залишити так на 45 хвилин, але краще все ж через деякий час перевіряти, чи не охолола мішковина. Потім зняти всю конструкцію, розтерти коня й укутати сухою попоною. Не можна залишати коня у промоклій попоні, яка охолола!

4. Гірчичники. Порошок гірчиці необхідно розвести до стану кашки гарячою водою і рівномірно нанести на спину коня, зверху накрити газетним папером і надіти попону. "Пацієнта" на час процедури (15–20 хвилин) треба поставити на розв'язки. Потім гірчицю потрібно ретельно вичистити й укутати коня сухою попоною.

Підгодівля

Узимку коню, крім основного раціону, необхідні премікси й підгодівля.

Для підтримки імунітету в зимовий період магазини пропонують підгодівлю з риб'ячого жиру та різні сиропи. Для захисту й зміцнення дихальних шляхів слід придбати масло чорнушки. Також для профілактики простуди можна додавати до корму ложку гранульованого часнику.

Треба не забувати про те, що в кожного препарату є свій курс використання й одного–двох прийомів буде недостатньо. Не пошкодуйте зусиль і забезпечте свого улюбленця усім необхідним на зиму.

З досвіду сім'ї Бялєцких (Польща) записала
Галина Коваленко

Коні із стайні Бялєцких (знімки Галини Коваленко)

Що слід знати про рахіт свиней

Рахіт відносять до незаразних хвороб молодняку всіх видів тварин та птиці. Однак, частіше хворіють поросята через місяць–два після відлучення, коли вони швидко ростуть. У цей період швидко ростуть кістки, а потреба організму в солях кальцію, фосфору, вітамінів D та A забезпечується недостатньо. Значну роль тут відіграє годування неякісними кормами, збідненими на мінеральні речовини та вітаміни. Сприяє розвитку хвороби скупчене утримання тварин у темних, з підвищеною вологістю, приміщеннях. Нестача дії сонячних променів на організм не дає можливості перетворювати каротин, що міститься у кормах, у вітамін A, який особливо необхідний молодому, швидко ростучому поголів`ю для регуляції в організмі обміну кальцію та фосфору.

Зауважимо, що фосфорно-кальцієвий обмін залежить не лише від наявності в організмі вітамінів A та D, а й наявності солей кальцію та фосфору в кормах. Спричинене їхнім дефіцитом мінерально-вітамінне голодування призводить до розладу роботи паращитоподібної залози, гормони якої регулюють кальцієвий обмін в організмі.

Клінічні ознаки хвороби розвиваються поступово. Насамперед вони проявляються втратою апетиту, а відповідно й відставанням у рості.

У деяких тварин знижується тонус м`язів, з`являються судоми. Трохи пізніше проявляється потовщення суглобів, кульгавість або тварини зовсім не можуть ходити. Поросята гризуть стіни, хворобливо реагують на шум, яскраве світло. Спина прогинається, кінцівки викривляються і можуть статися переломи кісток. Можливі зміни форми грудної клітки, таза. Проявляються супутні хвороби – риніт, бронхіт, запалення легень, гастрити.

За прояву таких клінічних ознак слід звернутися до спеціаліста ветеринарної медицини, який визначить тяжкість захворювання і призначить кваліфіковане лікування. Під час встановлення діагнозу обов`язковою умовою є детальне вивчення умов утримання та годування свинопоголів`я. Своєчасне лікування за відсутності супутніх хвороб сприяє одужанню протягом двох–трьох тижнів. Однак, у запущених випадках залишаються деформовані кістки та суглобові хрящі.

Хворобу бажано й дуже легко профілактувати. Для цього свинопоголів`я забезпечують зеленими кормами. Кращими з-поміж них є кропива, люцерна, конюшина, в осінню пору – гарбузи, морква, кормові та червоні буряки. Важливе значення має вільний доступ тварин до мінеральної підгодівлі (крейда, м`ясо-кісткове борошно, трикальційфосфат).

Для раціональних умов утримання поголів`я біля приміщень з вирощування свиней обладнують вигульні дворики з частковим накриттям, щоб тварини мали захист від негоди та прямих сонячних променів.

За неможливості обладнати вигульні дворики у закритих приміщеннях встановлюють стаціонарні або переносні ультрафіолетові лампи, термін роботи яких погоджують із спеціалістом ветеринарної медицини.

Л.К. Волинець,
доктор ветеринарних наук

Служба взаємодопомоги

Підлога може бути й така

Продовжуємо розмову, як та з яких матеріалів можна настелити якісну підлогу для свиней.

Про свій досвід розповідає Володимир Григорович Мавроді із села Благовіщенка Куйбишевського району Запорізької області.

На думку редакції "ДСГ", досвід Володимира Григоровича повчальний та цікавий і ним можуть з вдячністю скористатися ті господарі, які утримують свиней.

Багато господарів потерпають від того, що вважають дощату підлогу найкращою. Це не зовсім так. Уявімо собі, що свині зірвали одну дошку з підлоги. Запах дошки спонукає їх її гризти, рити, а цвяхи в тих дошках швидко іржавіють. Зазвичай, це трапляється взимку, коли свині важать по центнеру, а надворі вітер, дощ або мороз. Треба щось робити, але куди свиней подіти?

Якщо це станеться вночі, то на ранок у базку вся підлоги стане сторчма. А через добу будуть пориті такі ями і болото, що за голову візьмешся. Навіть влітку це полагодити не просто. То що вже казати про зиму?

Десь уже 15–20 років я не маю клопотів з базком. Коли будував хлів для живності, то в базку для свиней копав яму завглибшки 40–50 см на всю підлогу. Засипав шар глини (8–12 см). Утрамбував ступою, полив водою. Днів зо два сохла. Це – гідроізоляція. Глини накопати можна де завгодно. Далі шар 8–12 см жужелиці. Цього добра біля кожної котельні повно. Це – теплоізоляція.

Далі 8–12 см піску, дрібного, як на розчин для кладки. Утрамбувати. Вирівняти рейкою, маючи на увазі нахил 3–4°. Далі рядами насухо покласти випалену цеглу. Зверху цеглу підстукувати киянкою легко, тільки, щоб трохи вгрузла в пісок. Відстань між рядами та кожною цеглиною – 4–5 см. Ряди вирівнювати рейкою, підстукуючи киянкою. Відстань між рядами та цеглою засипати сухим піском з надлишком. Потім його можна змести. З краю базка, де не вміщується цеглина, залити бетоном. Стіни обкласти цеглою на розчині на висоту 1 м.

Отже, свиням гризти нічого, та й запахів ніяких. За всі роки жодного ремонту. Сапою гній вишкріб, соломи підтрусив, та й по всьому. В дуже суворі зими збивав щит з дощок 0,9х1,4 м для двох свиней, а для однієї менший. Покладу у той куток, де вони сплять, і нічим не кріплю. Добу погупають ним (піднімуть – кинуть), посовають по базку в різні боки. За 2–3 дні знайдуть йому місце і сплять на ньому.

І не треба боятися, що свині виколупають цеглу. Через деякий час, як утопчуть гній у шви, то й ломиком цеглу не видовбаєте.

Я не претендую на істину в останній інстанції. Але погодьтеся, панове, що час – найкращий суддя. 15–20 років використання і жодного клопоту, це щось та означає.

В.Г. Мавроді

Особливості розвитку сільського туризму в Україні, або про невикористані можливості українського села

Якщо:

Ви живете у мальовничому українському селі. Ваше село має історико-архітектурну спадщину, старовинні самобутні традиції та культуру, лікувально-рекреаційні ресурси. Ви представляєте місцевий орган самоврядування, опікуєтеся інтересами громади та розвитком сільської місцевості. Ви ведете особисте селянське господарство, маєте власний будинок, навколо нього – чудові краєвиди. Ви замислюєтеся над тим, яким чином покращити своє фінансове становище. Пропонуємо подумати про сільський зелений туризм.

В сучасних умовах сільський зелений туризм є одним з найбільш перспективних і ефективних напрямків сталого розвитку українського села.

Актуальність розвитку сільського зеленого туризму на сьогоднішній день вже не викликає сумнівів навіть у скептиків, зокрема, у період економічної кризи, оскільки не потребує капіталовкладень, а належним чином використовує наявні матеріальні та людські ресурси села. Як комплексний вид діяльності, сільський зелений туризм є перспективним шляхом сталого розвитку сільської місцевості, засобом боротьби з бідністю та вирішення цілого ряду соціальних, економічних та екологічних проблем українського села.

Україна володіє значним потенціалом для розвитку сільського зеленого туризму. За даними фахівців, кожне десяте особисте селянське господарство має бажання надавати послуги у сфері сільського зеленого туризму, є соціально-економічні передумови для його розвитку, зокрема, незайняте сільське населення та достатній приватний житловий фонд. Не потребуючи значних інвестицій, сільський зелений туризм сприяє соціально-економічному розвитку села, відродженню й поширенню українських народних традицій та культури.

При цьому слід зазначити, що сільські садиби, які пройшли відповідну добровільну категоризацію якості послуг, можуть бути використані для розміщення відвідувачів фінальної частини чемпіонату Європи з футболу ЄВРО-2012.

Основні підходи до розвитку сільського зеленого туризму такі:

❖ Сільський зелений туризм може ефективно розвиватися і функціонувати на таких територіях: національні парки і специфічні території, що охороняються; села; зони відпочинку і дачні зони; лісовий фонд; природні феномени; монастирі і священні місця; малі міста з характерною архітектурою, побутом, культурою; пам'ятки народної культури під відкритим небом.

❖ Сільський зелений туризм може бути надзвичайно важливим економічним фактором розвитку та стабільності для сільських регіонів, особливо тих, де неможливо розвивати сільське господарство або інші види діяльності, в так званих не курортних, не туристичних регіонах, у тому числі з малопродуктивними та бідними землями.

❖ Сільський зелений туризм виступає як новий вид діяльності на селі, що дає підставу вести мову про диверсифікацію діяльності селянських господарств.

❖ У багатьох селянських господарствах існують "приховані" засоби, які можуть бути використані для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму: вільні кімнати, мансарди, цілі незаселені будинки, частина земельних площ, власна сільськогосподарська продукція.

❖ Економічне значення сільського зеленого туризму полягає у додаткових доходах селян, кращому використанні ресурсів селянського господарства, передусім вільної робочої сили.

❖ Соціальне значення полягатиме, крім сприяння зростанню зайнятості, в поліпшенні демографічної ситуації на селі, зокрема поверненні молоді із міста в село.

❖ Відповідно до організаційно-правового статусу сільський зелений туризм може виступати як вид підсобної діяльності, тобто ведення особистого селянського господарства, а також як вид малого підприємництва.

У наступних номерах журналу ми подаватимемо поради початківцям, зокрема, про сільський зелений туризм, агротуризм і екотуризм, досвід інших країн, про суть і значення сільського зеленого туризму в Україні, питання правового регулювання.

Окремо ми з вами поговоримо про те, чого очікує турист у селі, як підготувати садибу до прийому гостей, про ваші права та обов'язки, про мережу "Українська гостинна садиба", екологічне маркування "Зелена садиба" тощо. А також надамо корисні поради та рекомендації, зокрема, поради для небайдужих – про сільський зелений туризм і довкілля.

В.П.Васильєв,
експерт-дорадник з розвитку сільських територій, маркетингу та сільського туризму

Конкурс "Віртуози української кухні"

Наші господині завжди уміли приготувати напрочуд смачні страви, які базуються на віковічних традиціях народного досвіду. Їхні рецепти беруть для використання їдальні, кафе, ресторани.

Про досконалість української кухні свідчать також відгуки іноземців, які гостювали в нас.

Редакція журналу "Дім, сад, город" уже протягом двох десятиліть веде сторінку про вміння та культуру приготування страв. Хто є нашими читачами з перших номерів, той пам'ятає рубрику "Секрети кухні тітки Насті". Тітка Настя замінила мені та моїм братам рідну матір Ганну Платонівну, коли ми стали круглими сиротами під час війни. Саме в рубриці "Секрети кухні тітки Насті..." з`явився рецепт найсмачніших у світі налисників, які уміли готувати і обов`язково пригощали своїх гостей на Покрову – Храмове свято села Товкачівка, де я зростав хлопцем. Усі найсмачніші страви цього села пройшли через дімсадівські сторінки. Коли не стало тітки Насті, то в журналі з`явилася рубрика "Конкурс господині", до якої вправні господині надсилають рецепти найрізноманітніших страв з усіх областей України.

З січневого номера цього року нашого журналу ми оголошуємо конкурс "Віртуози української кухні". В ньому з`являться першочергово рецепти українського борщу, печені, вареників, гречаників, способи приготування домашньої ковбаси, узвару, квашення яблук, капусти, соління або консервації огірків, помідорів, маринування слив, випікання паски та медяників, а, можливо, й ще якихось нових страв, але вже спробуваних власною сім`єю.

Найоригінальніші варіанти кулінарної творчості конкурсантів, способи приготування страв, культури сервірування й гостинності обіднього столу будуть згодом надруковані в окремій книзі "Віртуози української кухні".

Наших читачів ми просимо бути колективним журі конкурсу.

Ви відберете переможців конкурсу своїми схвальними відгуками на надруковані в журналі матеріали. Ще сповіщаємо, що восени цього року в Києві відбудеться свято української кухні під назвою "Посмакуємо українським борщем" під егідою земляцтв областей України в Києві.

Першу добірку рецептів борщу подаємо з брошури А. Терещенка "Український борщ – скарбниця здоров`я", яку КП "Редакція журналу "Дім, сад, город" нещодавно випустила друком.

Переможцям конкурсу Редакцією журналу "Дім, сад, город" буде вручена книга "Віртуози української кухні", активним учасникам – передплата на журнали "Дім, сад, город", "Квіти України", "Яблунька", "Будьмо здорові", "Виноград. Вино", "Чумацький шлях", "Туризм сільський зелений", "Календар садівника і городника".

Шановні читачі, запрошуємо вас взяти участь у конкурсі!

М.І Халимоненко,
головний редактор журналу "Дім, сад, город"

Рецепти приготування борщу

Загальні відомості

Українська народна кухня з давніх-давен славиться різноманітністю страв, що характеризуються оригінальною самобутністю, високими поживними і смаковими якостями.

Природні та кліматичні умови України дають можливість у себе виробляти практично всі продукти рослинного і тваринного походження. Щоправда, цих продуктів часто не вистачає. До того ж і ціни на них не тішать. Це спонукає господинь ощадно й економно підходити до вибору меню.

Кулінарна творчість наших господинь постійно розвивається, вдосконалюється та оновлюється. При цьому наша кухня зберігає і стародавні традиції та звичаї. Їй властиві простота в наборі продуктів і доступність у технології приготування страв і напоїв. Український борщ, капусняк, куліш, драглі і кров'янка, картопляники й перепічки, шинки, зельці та ковбаси. Всього не перелічити, і все має свій, місцевий відтінок.

Народна кулінарна мудрість враховує й основні вимоги щодо раціонального харчування людей, його режиму. Справжня господиня завжди повинна дбати про те, щоб їжа була не лише апетитною, ароматною, смачною, але й мала всі необхідні для організму поживні речовини – білки, жири, вуглеводи, вітаміни та мінеральні солі. На сьогодні важко уявити наш стіл без перших страв, які є необхідною складовою частиною раціону харчування людини.

З-поміж перших страв особливо виділяють борщі, до складу яких входить багато різноманітних складників, що в своєму поєднанні мають профілактичне і лікувальне значення, дають приємний смаковий букет.

Слід зазначити, що рецепти приготування борщів досить різноманітні. Але є для всіх і багато спільного. Зокрема, для надання кислуватого смаку борщ готують на буряковому квасі з додаванням сметани. Основним видом жиру, на якому готують борщі, є сало. Його здебільшого товчуть разом з іншими продуктами

(час[illegible]ком, зеленню, цибулею тощо) у дерев'яному ковші чи у фарфоровій (дерев'яній) ступці, поки маса не стане рівномірною. Всі борщі готують на бульйонах – кістковому, м'ясо-кістковому або грибному та овочевому відварах.

М'ясо-кістковий бульйон готують так. Відокремлені від м'яса кістки рубають на невеликі шматочки, кладуть їх на дно каструлі, зверху кладуть промите м'ясо, заливають холодною (джерельною або профільтрованою з крана) водою і ставлять на слабкий вогонь. Коли вода закипить, з поверхні бульйону періодично збирають жир і піну. Зняту піну, яка містить білок, використовують для приготування соусів, а жир – для підсмажування коріння. Після двогодинного варіння бульйону доведене до готовності м'ясо виймають на блюдо, накривають його марлею і охолоджують, а кістки продовжують варити ще 2 години. За півгодини до закінчення варіння м'яса бульйон солять. Остигле м'ясо нарізують впоперек волокон на порційні шматки і зберігають на холоді.

За 30 хвилин до обіду нарізане м'ясо кладуть у каструлю з борщем і доводять до кипіння. Готовий бульйон проціджують. Щоб поліпшити смак, аромат і зовнішній вигляд борщів, цибулю та ароматичне коріння, що використовують для їхнього приготування, злегка підсмажують, а буряки – тушкують. Для збереження кольору додають трішечки оцту або лимонної кислоти.

Однією з основних умов правильного приготування борщу є послідовне закладання овочів відповідно до тривалості їхнього варіння. Наприклад, тривалість варіння капусти має бути 20–30 хвилин, нарізаної картоплі 12–15, злегка обсмаженого коріння – 10–15 хвилин, квасолі 1–2 години. Одночасно з обсмаженим корінням і цибулею до каструлі кладуть спеції.

Варять борщ у закритому посуді. Коли всі продукти в борщі будуть доведені до готовності, його відставляють на край плити і протягом 20–25 хвилин настоюють, потім подають на стіл. Дуже смакують до борщів пампушки з часником, бабки з гречаної каші тощо.

Як висновок: треба не тільки знати рецепти і мати продукти, але й вміти, згідно з набутими знаннями, приготувати свіжу, смачну і поживну їжу.

Нижче коротко розповімо про деякі рецепти і технологію приготування борщів з української національної кухні.

Борщ український з м'ясом і пампушками

Необхідно мати: на 400 грамів м'яса – 400 грамів капусти, 400 грамів картоплі, 250 грамів буряка, по 1/3 склянки томату-пюре і сметани, по 1 шт. коренів петрушки і моркви, 1 цибулину, 20 грамів сала, 1 столову ложку вершкового масла, по 1 столовій ложці цукру і оцту, чайну ложку борошна, зубчик часнику, горошину запашного перцю, 1 лавровий листок.

Приготування борщу: Зварити бульйон із м'яса і кісток. Нарізати соломкою буряк, додати сіль, оцет, жир, томат, цукор і тушкувати до напівготовності. Цибулю, моркву і петрушку нарізати соломкою і злегка підсмажити з жиром. У кип'ячий бульйон покласти нарізану картоплю і варити до напівготовності, додати нашинковану капусту, дати їй закипіти, а потім покласти в каструлю підготовлені овочі, пасероване на вершковому маслі й розведене бульйоном борошно. Дати покипіти 5 хвилин, заправити товченим із

зеленню петрушки та часником салом (шпик), довести до кипіння і дати настоятися протягом 15–20 хвилин.

Подаючи на стіл, у тарілку з борщем кладуть порцію вареного м`яса, сметану і посипають зеленню петрушки і кропу.

Для приготування пампушок необхідно мати 400 грамів борошна, 1 столову ложку цукру, 15 грамів розчинених у теплій воді дріжджів, 10 грамів соняшникової олії. Із казаних інгредієнтів приготувати тісто і зробити з нього маленькі булочки, випікати до готовності в духовці. 30 грамів часнику розтерти з сіллю, додати трішки олії і кип'яченої води, розмішати й полити пампушки перед подаванням їх до столу.

ПІДСУМКИ КОНКУРСУ "ГОСПОДИНЯ-2009"

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"!

Конкурс "Господиня-2009" закінчився. Для підведення підсумків конкурсу було створено журі у складі 7 осіб. Ми щиро вдячні всім учасникам конкурсу за цікаві рецепти, надіслані на адресу редакції журналу. На жаль, за браком місця в журналі ми мали змогу ознайомити читачів тільки з частиною рецептів.

За рішенням журі на чолі з головним редактором журналу М.І. Халимоненком переможцями визнано:

ПЕРША ПРЕМІЯ: Дана Іванівна Кнап,
м. Краковець, Яворівський район, Львівська область ("ДСГ" №10).

ДРУГА ПРЕМІЯ: Наталія Георгіївна Зінченко,
м. Старобільськ ("ДСГ "№ 3, 9).

ТРЕТЯ ПРЕМІЯ: Інна Дяченко,
с. Конельська Попівка, Черкаська область ("ДСГ" № 2, 6).

ЗАОХОЧУВАЛЬНІ ПРЕМІЇ:

1. Лариса Василівна Костенко,
м. Вишневе ("ДСГ" №11).

2. Ніна Олексіївна Нечипорук, с. Франківка, Чорнобаївський район, Черкаська область (ДСГ" №5).

Переможці нагороджені передплатою на журнал "Дім, сад, город" на 2010 рік та одним із додатків до нього, набором насіння овочів і квітів.

Влучи в "десятку"

До редакції журналу " Дім, сад, город" звернувся наш постійний читач і дописувач В.Ф. Сирай з пропозицією відкрити нову рубрику: "Овочево-фруктово-ягідний кросворд – Влучи в "десятку".

На його думку, матеріали цієї рубрики сприятимуть не тільки розвитку ерудиції, набуттю знань у рослинницькій галузі, але й нададуть можливість численним читачам журналу побачити на фото кращі сорти овочів, фруктів, ягід.

Тож пропонуємо увазі читачів представлений В.Ф. Сираєм кросворд. На 10 пронумерованих фотографіях представлено 10 сортів солодкого перцю: Альба, Альоша Попович, Афродіта, Барон, Білозірка, Богдан, Гладіатор, Ода, Французіус, Шорокшари.

Завдання читачів – правильно вказати назву сорту на кожному з фото.

Коротка підказка:

Альба – врожайний, плодів на кущі багато, потребує підв`язування і підпорок.

Альоша Попович – плоди масою 100–200 г, вирівняні, товстостінні, красиві.

Афродита – плоди масою 100–200 г, їх дуже багато і вони дуже смачні.

Барон – плоди надзвичайно великі, як мармурові вежі.

Білозірка – сорт має плоди різного забарвлення, високу врожайність, невибагливий у догляді; споживати можна у ранні строки.

Богдан – дуже красиві плоди і гарний смак.

Гладіатор – гість з Молдови, має красиві плоди до 300 і навіть 500 г, солодкий на смак; достигає на Чернігівщині.

Ода – сорт з Польщі, низькорослий, але плодів на кущі багато і вони дуже гарні.

Французс – всі плоди вирівняні, наче відкалібровані, універсального призначення.

Шорокшари – сорт з Угорщини, з-поміж побратимів дає найбільшу масу соковитих, красивих плодів з куща. Сорт невибагливий.

Першим десяти читачам з різних областей України, які надішлють правильні відповіді на адресу редакції і вкажуть свою повну і точну адресу буде надіслано подарунок від журналу " Дім, сад, город" із колекції насіння овочів, вирощених сім'єю В.Ф. Сирай. За вашими відгуками наприкінці року буде прийнято рішення, чи й надалі продовжувати запропоновану фоторубрику.

Відповіді на кросворд та імена переможців ми надрукуємо в наступних номерах "ДСГ".

Зробив фото та склав кросворд
Володимир Федорович Сирай,
вул. Ак. Павлова, буд. 17, кв. 81, м. Чернігів, 14027

Лист з Австралії

Не тільки декоративна, а і їстівна

Шановна редакціє!

Із задоволенням читаю "ДСГ", випробовую запропоновані методики різних авторів, іноді дізнаюся про корисні властивості рослин, які ми виполюємо, як бур`яни.

Вирощуємо помідори та огірки з українського насіння, воно гарно приживається на австралійській землі, але треба кілька сезонів, щоб насіння акліматизувалося тут.

У "ДСГ" за грудень 2009 р. на стор. 35 розміщене фото, на якому вказано – "декоративна капуста Неро з Тоскані". В Австралії, де багато населення італійського походження, ця капуста набуває популярності, але як їстівний овоч. Ми її вирощуємо і вживаємо свіжі листки в салаті, варимо, або тоненько ріжемо і смажимо на олії з цибулею та вареною квасолею чи бобами.

Рослина невибаглива, а листки можна зривати постійно: навесні, влітку й восени. Можливо, хтось із читачів в Україні зацікавиться цією капустою та спробує ввести її в дієту.

Юрій Ткач,
Мельбурн, Австралія
(ytkacz@gmail.com)

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№ 1, січень, 2009 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор **Г.А.Донець**
Реклама **Н.В.Васильєва**
тел.: (044) 222-93-17,
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ,
№ 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 25.12.2009 р.
Загальний тираж 141 033 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19,
Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11,
(044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com
При передруку та використанні тексту й ілюстрацій посилання на „Дім, сад, город" обов'язкове.
Думки авторів і редакції не завжди збігаються.
Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень.
Листування з читачами лише на сторінках журналу.
Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».

Надруковано у друкарні
Видавничий Дім "Високий замок".
м. Львів, вул. Вол. Великого, 2.
Тел.: (032) 237-47-02

Передплачуйте наші видання
Дім, сад, город
Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року.
Найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.
"Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс 74142
"Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс 22429
Журнал "Пасіка" — індекс 74429
Журнал "Будьмо здорові" — індекс 74063
Журнал "Квіти України" — індекс 74275
Журнал "Виноград. Вино" — індекс 40305
Журнал "Туризм сільський зелений" — індекс 40307
Журнал "Чумацький шлях" — індекс 22436
"Календар садівника і городника" — індекс 30203
Передплачуйте видання для дітей!
Журнал"Яблунька" — індекс 40306
Журнал-розфарбовка "Чарівна казка"– індекс 01220
Передплачуйте комплекти журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — індекс 22430
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — індекс 22431
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — індекс 22432
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — індекс 22433
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — індекс 22434
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — індекс 21869
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — індекс 90245
«Пасіка» + «Яблунька» – індекс 98882
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — індекс 98881
«Дім, сад, город» + «Геосфера» — індекс 21844
«Дом, сад, огород» + «Геосфера» — індекс 21845
«Чумацький шлях» + «Геосфера» — індекс 21846
«Квіти України» + «Геосфера» — індекс 01217
«Пасіка» + «Геосфера» — індекс 01219
«Будьмо здорові» + «Геосфера» — індекс 23910
«Яблунька» + «Геосфера» — індекс 23911
«Туризм сільський зелений» + «Геосфера» — індекс 08070
Усі наші видання можна передплатити з будь-якого наступного місяця в усіх відділеннях зв'язку України.
Річна передплата на 2010 рік – здійснюється до 1 грудня 2009 року!
ДІМ·САД·ГОРОД
№10 жовтень 2009
ДОМ·САД·ОГОРОД
№9 сентябрь 2009
ПАСІКА
ЯБЛУНЬКА
ЗООПАРК
КАЛЕНДАР САДІВНИКА І ГОРОДНИКА 2010
КВІТИ УКРАЇНИ
Стимулятори росту для квітів
Добрива та землесуміші
ТУРИЗМ
I'2009
ГЕОСФЕРА
Жизнь прайда
ВИНОГРАД ВИНО
4. 2009
ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ
3/2009
БУДЬМО здорові
9-10 2009